

Rapporteren onder de Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing

Opleidingsgids

DEEL I – Handleiding

Rapporteren onder de Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing

Opleidingsgids

DEEL I – Handleiding

Professionele Trainingsserie nr. 29

New York en Genève, 2024

© 2024 Verenigde Naties

Alle rechten wereldwijd voorbehouden

Verzoeken om fragmenten te reproduceren of te fotokopiëren dienen te worden gericht aan het Copyright Clearance Center op copyright.com.

Voor alle overige vragen over rechten en licenties, inclusief aanvullende rechten, kunt u contact opnemen met: United Nations Publications, 300 East 42nd Street, S-11FW001, New York, NY 10017, Verenigde Staten van Amerika.

E-mailadres: Permissions@un.org; website: Shop.un.org.

Publicatie van de Verenigde Naties, uitgegeven door het Bureau van de Hoge Commissaris voor de Mensenrechten van de Verenigde Naties (OHCHR).

De in deze publicatie gebruikte benamingen en de presentatie van het materiaal impliceren niet de uiting van een oordeel van welke aard dan ook van de zijde van het Secretariaat van de Verenigde Naties over de juridische status van enig land, gebied, stad of streek, of van haar autoriteiten, of over de afbakening van haar grenzen of begrenzingsen.

Symbolen van documenten van de Verenigde Naties bestaan uit hoofdletters gecombineerd met cijfers. Vermelding van een dergelijk symbool duidt op een verwijzing naar een document van de Verenigde Naties.

HR/P/PT/29

ISBN: 978-92-1-003233-9

eISBN: 978-92-1-106650-0

Verkoopnr.: E.24.XVI.5

ISSN (gedrukt): 1020-1688

ISSN (elektronisch): 2412-1398

Foto omslag: © Ben Buckland/APT.

Inhoud

Voorwoord van de Hoge Commissaris voor de Mensenrechten van de Verenigde Naties.....vii

Voorwoord van de voorzitter van het Comité tegen Foltering.....viii

I. Over de handleiding 1

A. Achtergrond.....2

B. **Overzicht van de handleiding**.....3

II. Inleiding tot het Verdrag..... 5

A. **Inhoud en structuur**6

B. **Ondertekening en ratificatie of toetreding**.....7

C. **Monitoring en rapportage**8

D. **Vervolprocedure** 12

III. Verplichtingen van de staten die partij zijn bij het Verdrag.....15

A. **Artikel 1 (definitie van marteling)** 16

B. **Artikel 2 (voorkoming en absoluut verbod van marteling)**..... 20

C. **Artikel 3 (beginsel van non-refoulement)** 24

D. **Artikel 4 (criminalisering van marteling)**..... 34

E. **Artikel 5 (rechtsmacht)**..... 37

F. **Artikel 6 (bewaring en vooronderzoek)** 39

G. **Artikel 7 (uitlevering of vervolging (beginsel van aut dedere aut judicare))** 40

H. **Artikel 8 (uitlevering)**..... 41

I. **Artikel 9 (interstatelijke samenwerking)** 42

J. **Artikel 10 (onderwijs en opleiding)** 44

K. **Artikel 11 (verhoor en behandeling van personen in hechtenis)**..... 46

L. **Artikel 12 (snel en onpartijdig onderzoek)** 58

M. **Artikel 13 (recht van slachtoffers om te klagen)**..... 61

N. **Artikel 14 (recht van slachtoffers op genoegdoening)** 63

O. **Artikel 15 (ontoelaatbaarheid van bewijs verkregen door marteling)**..... 71

P. **Artikel 16 (wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing)** 73

IV. Specifieke kwesties die de Commissie aangaan	77
A. Doodstraf.....	78
B. Gedwongen verdwijningen	79
C. Buitensporig gebruik van geweld door wetshandhavers	81
D. Pesterijen, intimidatie, geweld, willekeurige arrestatie en detentie, vervolging en marteling of mishandeling van mensenrechtenverdedigers, politieke tegenstanders, activisten van het maatschappelijk middenveld, journalisten en critici van de regering	
E. Seksueel en gendergerelateerd geweld.....	84
F. Mensenhandel	93
G. Geweld tegen kinderen, inclusief lijfstraffen.....	95
H. Geweld en criminele handelingen gemotiveerd door haat en intolerantie	96
V. Comité tegen Foltering.....	97
A. Onderzoek van de rapporten van de statenpartijen krachtens artikel 19.....	99
B. Onderzoeksprocedure onder artikel 20.....	99
C. Inter-State klachten onder artikel 21.....	102
D. Individuele klachten op grond van artikel 22.....	104
VI. Het Optioneel Protocol bij het Verdrag tegen foltering en Andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing	107
A. De subcommissie.....	109
B. Nationale preventiemechanismen	110
VII. Het Verdrag en de Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling... 113	
A. Mensenrechten en de Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling	114
B. Het Verdrag en de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen	115
Bijlage.....	119
Referentiemateriaal	120

Voorwoord van de Verenigde Naties Hoge Commissaris voor de Mensenrechten

Marteling en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing veroorzaken ernstige schade aan de menselijke waardigheid. Om deze reden is de uitroeiing van marteling en andere vormen van mishandeling de kern van het werk van de Verenigde Naties, bijna sinds de oprichting ervan. Hoewel er aanzienlijke vooruitgang is geboekt, gaan deze praktijken door en moet er nog veel worden gedaan.

Volgens het internationaal recht heeft elke staat de verplichting jegens de internationale gemeenschap als geheel (*erga omnes*) om marteling te verbieden. Het Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing speelt een cruciale rol in deze onderneming, door specifieke verplichtingen voor statenpartijen vast te stellen om marteling en andere vormen van mishandeling te voorkomen en te verbieden, handelingen te onderzoeken, daders te vervolgen en, indien veroordeeld, hen te straffen met evenredige straffen, terwijl slachtoffers genoegdoening wordt geboden. Het Verdrag vereist de vervolging van daders van martelingen door middel van de verplichting tot vervolging of uitlevering (*aut dedere aut judicare*) of de toepassing van universele jurisdictie om straffeloosheid te voorkomen en de beschikbaarheid van veilige havens voor degenen die deze misdaad plegen.

Sinds de aanneming van het Verdrag 40 jaar geleden, heeft het Comité tegen Foltering een cruciale rol gespeeld bij het monitoren van de situatie in de verdragsstaten, door hen te voorzien van richtlijnen in de vorm van afsluitende opmerkingen, algemene opmerkingen en jurisprudentie. Het onschatbare werk van het Comité heeft de toepasbaarheid van het Verdrag in een reeks situaties versterkt en verduidelijkt, waaronder in de context van buitensporig geweld, seksueel en gendergerelateerd of huiselijk geweld, vrouwelijke genitale verminking, de toepassing van de doodstraf, mensenhandel, conflictgerelateerd geweld en geweld gemotiveerd door haat.

Het doel van deze handleiding over rapportage onder het Verdrag is om Staten die partij zijn te helpen bij het tijdig en effectief nakomen van hun rapportageverplichtingen, en om hun capaciteit te versterken om de aanbevelingen van het Comité te implementeren. Het biedt ook informatie voor Staten die overwegen toe te treden tot het Verdrag. De handleiding, die is ontwikkeld door het Bureau van de Hoge Commissaris voor de Mensenrechten van de Verenigde Naties (OHCHR) in nauwe samenwerking met het Comité, wordt aangevuld met trainingsmaterialen, elk onderdeel afgestemd op de bepalingen van het Verdrag en beschikbaar op de OHCHR-website.

Nu we in 2024 de veertigste verjaardag van de aanneming van het Verdrag herdenken, hoop ik dat de gids een praktisch hulpmiddel zal zijn voor staten, ter ondersteuning van hun inspanningen om marteling en mishandeling wereldwijd uit te bannen, daders ter verantwoording te roepen en slachtoffers genoegdoening te bieden.

Volker Türk

Hoge Commissaris voor de mensenrechten
van de Verenigde Naties

Voorwoord van de voorzitter van het Comité tegen Foltering

Veertig jaar geleden nam de Algemene Vergadering het Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing aan, met als doel "de strijd tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing overal ter wereld effectiever te maken".

Tegenwoordig zijn 174 landen partij bij het Verdrag. Daarmee is het een van de meest gesteunde internationale mensenrechtenverdragen. Het onderstreept de steeds grotere drang om deze ernstige schending van de waardigheid van de mens wereldwijd uit te bannen.

Als onderdeel van hun wettelijke verplichtingen onder het Verdrag, moeten statenpartijen regelmatig rapporten indienen over de maatregelen die zij hebben genomen om hun toezeggingen onder het Verdrag uit te voeren. Hoewel deze verbintenis aanzienlijke inspanningen en middelen van statenpartijen vereist, biedt de rapportageprocedure onder het Verdrag een uitstekende gelegenheid voor hen om een zelfevaluatie uit te voeren van de maatregelen die zijn genomen om hun wetten en beleid te harmoniseren met de bepalingen van het Verdrag, om moeilijkheden en hiaten in de implementatie te identificeren en om hun voortgang te monitoren. Het rapportageproces dient als een platform voor nationale dialoog over het verbod op en de preventie van marteling en mishandeling, wat de actieve deelname van een breed scala aan belanghebbenden, waaronder maatschappelijke organisaties, nationale mensenrechteninstellingen en nationale preventiemechanismen, moet toestaan, wat nationale buy-in moet garanderen en uiteindelijk ten goede moet komen aan rechthebbenden.

Het Comité tegen Foltering heeft als opdracht toezicht te houden op de uitvoering van de bepalingen van het Verdrag door de Staten die partij zijn via verschillende procedures, waaronder de verplichte rapportageprocedure (met een rapportageperiodiciteit van vier jaar), optionele interstatelijke en individuele klachtenprocedures en vertrouwelijke ambtshalve onderzoeken. Met name de openbare overweging van het rapport van een Staatspartij stelt het Comité in staat constructief samen te werken met vertegenwoordigers van de rapporterende Staat. Het is een kans voor de Staatspartij om begeleiding en advies te zoeken over hoe het verdrag moet worden uitgevoerd, en voor discussie over beste praktijken in de strijd tegen foltering. Als resultaat van deze dialogen is het Comité in staat om specifieke aanbevelingen te doen die zijn toegesneden op het aanpakken van tekortkomingen. De rapporten van een Staatspartij zijn dus van fundamenteel belang, aangezien ze de basis vormen voor de dialoog tussen het Comité en de delegatie van de Staatspartij, en de formulering van daaropvolgende aanbevelingen.

De huidige handleiding is bedoeld om Staten die partij zijn bij te staan bij hun implementatie van de bepalingen van het Verdrag door het rapportageproces te vergemakkelijken en de capaciteit van Staten te versterken om tijdig en effectief aan hun rapportageverplichtingen te voldoen. Gebaseerd op de praktijk van het Comité, inclusief zijn jurisprudentie en algemene opmerkingen, helpt het Staten die partij zijn bij het Verdrag hun verplichtingen te begrijpen, de maatregelen die zij moeten nemen en de informatie die zij moeten opnemen in de rapporten die zij bij het Comité indienen. Kruisverwijzingen met andere verdragen en instrumenten die zijn opgenomen, moeten een coherente aanpak van preventie en eliminatie van marteling door Staten vergemakkelijken.

De strijd tegen marteling en mishandeling is een gezamenlijke strijd, en we moeten alle middelen die we tot onze beschikking hebben gebruiken. Het is mijn oprechte hoop dat de huidige handleiding een nuttige bron zal blijken te zijn in onze collectieve gereedschapskist om marteling en mishandeling wereldwijd uit te roeien.

Claude Heller

Stoel

Comité tegen marteling

Over de handleiding

A. ACHTERGROND

In januari 2015 heeft het Bureau van de Hoge Commissaris voor de Rechten van de Mens (OHCHR) overeenkomstig resolutie 68/268 van de Algemene Vergadering over het versterken en verbeteren van de doeltreffende werking van het systeem van verdragsorganen voor de mensenrechten een programma voor capaciteitsopbouw van de verdragsorganen opgezet, met als doel de staten die partij zijn bij het verdrag te ondersteunen bij het vergroten van hun capaciteit om hun verdragsverplichtingen na te komen. Het programma voor capaciteitsopbouw is gevestigd in het hoofdkantoor van OHCHR in Genève, met een kernteam dat het personeel voor capaciteitsopbouw ondersteunt in de regionale kantoren in Addis Abeba, Bangkok, Beiroet, Bishkek, Dakar, Panama, Pretoria, Santiago, Suva en Yaoundé.

In paragraaf 17 van resolutie 68/268 verzocht de Algemene Vergadering de Secretaris-Generaal, via het OHCHR, de Staten-Partijen te ondersteunen bij het opbouwen van hun capaciteit om hun verdragsverplichtingen na te komen en in dit verband adviserende diensten, technische bijstand en capaciteitsopbouw te verlenen, in overeenstemming met het mandaat van het Bureau, in overleg met en met de instemming van de betrokken Staten.

Het programma voor capaciteitsopbouw heeft als doel de perceptie van rapportage door verdragsorganen te veranderen van een last naar een specifiek voordeel voor de staten die partij zijn en uiteindelijk voor de rechthebbenden.

Het programma voor capaciteitsopbouw biedt de staten die partij zijn bij het verdrag ondersteuning bij verdragsspecifieke rapportage, waaronder het opstellen van gemeenschappelijke basisdocumenten en het opzetten of effectief laten functioneren van nationale mechanismen voor implementatie, rapportage en follow-up.

In 2017 ontwikkelde het capaciteitsopbouwprogramma ter ondersteuning van zijn activiteiten een trainingsgids over rapportage aan de mensenrechtenverdragsorganen van de Verenigde Naties.¹ De trainingsgids is het eerste deel van een uitgebreid trainingscurriculum over rapportage aan mensenrechtenverdragsorganen, met de nadruk op de procedurele aspecten van rapportage. De trainingsgids is verdeeld in twee complementaire delen. Deel I is een [handleiding](#), die een overzicht biedt van het mensenrechtensysteem van de Verenigde Naties en gedetailleerde informatie over de rapportageprocessen van de verdragsorganen, inclusief procedures, vereisten en de rollen van verschillende belanghebbenden. Het bevat ook hoofdstukken over de voorbereiding van rapporten van statenpartijen en over nationale mechanismen voor rapportage en follow-up, in overeenstemming met de richtlijnen in een [praktische gids](#)² en [studerens](#)³ over dergelijke mechanismen die door OHCHR zijn gepubliceerd. Er is ook een specifieke sectie en checklist over de rol van andere belanghebbenden – het systeem van de Verenigde Naties, de nationale mensenrechteninstelling en maatschappelijke organisaties – in het rapportageproces. Deel II is een [gids voor facilitators](#) over het ontwerpen en geven van trainingscursussen over verdragsrapportage. Het bevat notities van begeleiders, sessieplannen, presentatieslides, video's, quizzen en ga zo maar door. De trainingsgids is getransformeerd in een interactieve online [cursus](#) over de rapportage aan de verdragsorganen.

De trainingsgids wordt geleidelijk aangevuld met specifieke trainingsmaterialen over elk internationaal kernverdrag inzake mensenrechten. Naast een [trainingsgids over het Verdrag inzake de rechten van personen met een beperking](#),⁴ het capaciteitsopbouwprogramma heeft een [praktische gids ontwikkeld over de](#)

¹ OHCHR, Rapportage aan de VN-mensenrechtenverdragsorganen Trainingsgids: Deel I – Handleiding (New York en Genève, 2017) en Rapportage aan de VN-mensenrechtenverdragsorganen Trainingsgids: Deel II – Notities voor facilitators (New York en Genève, 2017). Zie ook www.ohchr.org/EN/PublicationsResources/Pages/TrainingPackage.aspx.

² OHCHR, "Nationale mechanismen voor rapportage en follow-up: een praktische gids voor effectieve betrokkenheid van staten bij internationale mensenrechtenmechanismen" (New York en Genève, 2016).

³ OHCHR, Nationale mechanismen voor rapportage en follow-up: een onderzoek naar de betrokkenheid van staten bij internationale mensenrechtenmechanismen (New York en Genève, 2016).

⁴ Het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap: Opleidingsgids, Professionele opleidingsreeks nr. 19 (publicatie van de Verenigde Naties, 2014).

rol van nationale preventiemechanismen bij het voorkomen van marteling,⁵ een trainingsgids over het rapporteren onder het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten⁶ en een trainingsgids over het melden van misdrijven in het kader van het Internationaal Verdrag ter bescherming van alle personen tegen gedwongen verdwijningen.⁷ De huidige gids is in dezelfde context ontwikkeld.

Om de staten die partij zijn bij het verdrag te helpen bij de implementatie van de aanbevelingen van de organen van het mensenrechtenverdrag en andere mechanismen, heeft het programma voor capaciteitsopbouw de [National Recommendations Tracking Database ontwikkeld](#), een interactieve webapplicatie die kosteloos ter beschikking kan worden gesteld aan staten die partij zijn bij het Verdrag. Hiermee kunnen aanbevelingen die door mensenrechtenmechanismen aan hen zijn gericht, worden gegroepeerd en geprioriteerd. Ook kunnen actieplannen voor de implementatie ervan worden ontwikkeld en de vervolgacties over de verschillende vakministeries heen worden gecoördineerd.

B. OVERZICHT VAN DE HANDLEIDING

1. WAT IS DE HANDLEIDING?

De handleiding is bedoeld om staten die partij zijn bij het Verdrag te helpen bij het nakomen van hun rapportageverplichtingen onder het Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing. Het doel is om het begrip van de rechten die zijn vastgelegd in het Verdrag en de bijbehorende verplichtingen van de staten die partij zijn bij het Verdrag te vergemakkelijken bij het respecteren, beschermen en nakomen van die rechten.

De handleiding is gebaseerd op de bepalingen van het Verdrag, de algemene opmerkingen van het Comité tegen Foltering, de jurisprudentie over individuele communicaties en de afsluitende opmerkingen over de eerste en periodieke rapporten van de verdragsstaten, evenals de rapportagerichtlijnen, procedureregels, werkmethode en andere documenten. De handleiding moet worden gezien als een praktisch hulpmiddel, rekening houdend met de zich voortdurend ontwikkelende praktijk van het Comité bij het interpreteren van het Verdrag.

De huidige handleiding vormt ook een referentiedocument voor trainers die van plan zijn om trainingen te ontwerpen en te geven over het rapporteren aan het Comité over de implementatie van de bepalingen van het Verdrag. De handleiding kan samen met de trainingsgids over het rapporteren aan de verdragsorganen van de Verenigde Naties worden gebruikt, die alle procedurele aspecten van het rapportageproces behandelt.

2. VOOR WIE IS DE HANDLEIDING BEDOELD?

De handleiding is een naslagwerk voor staten die partij zijn bij het Verdrag en voor diverse andere belanghebbenden, zoals gespecialiseerde agentschappen van de Verenigde Naties en landenteams van de Verenigde Naties, nationale mensenrechteninstellingen, nationale preventiemechanismen en maatschappelijke organisaties die op zoek zijn naar informatie over het Verdrag en rapportage aan het Comité, en hun rol in dat proces.

⁵ OHCHR, Voorkomen van marteling: de rol van nationale preventiemechanismen – een praktische gids, Professional Training Series nr. 21 (New York en Genève, 2018).

⁶ OHCHR, Rapportage onder het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten Trainingsgids: Deel I – Handleiding, Professionele trainingsreeks nr. 23 (New York en Genève, 2021).

⁷ OHCHR, Rapportage onder het Internationaal Verdrag ter bescherming van alle personen tegen gedwongen verdwijning Trainingsgids: Deel I – Handleiding, Professionele trainingsreeks nr. 25 (New York en Genève, 2022).

3. HOE DE HANDLEIDING TE GEBRUIKEN

De handleiding biedt de Statenpartijen gecondenseerde informatie, georganiseerd per hoofdstuk, over de bepalingen van het Verdrag. Hoofdstuk II bevat een bespreking van algemene kwesties, zoals ondertekening en ratificatie, voorbehouden en verklaringen en beperking van rechten, waarna de rol van het Comité en zijn taak om de rapporten van de Statenpartijen te onderzoeken kort worden uitgelegd. Hoofdstuk III bevat een artikelsgewijze bespreking van de rechten die zijn vastgelegd in het Verdrag.

De artikel-voor-artikel bespreking omvat: (a) opmerkingen over het relevante artikel van het Verdrag; (b) een toelichting op de informatie die het Comité verwacht van Statenpartijen, in overeenstemming met de rapportagerichtlijnen, en van de vragen die het Comité normaal gesproken schriftelijk of tijdens de constructieve dialoog aan Statenpartijen stelt; (c) verwijzing naar de relevante algemene opmerkingen, die een verdere interpretatie van het artikel bieden; (d) verwijzing naar links met andere artikelen van het Verdrag; (e) een niet-uitputtende lijst van andere internationale verdragen en instrumenten die relevant zijn voor hetzelfde artikel; (f) verwijzing naar geselecteerde afsluitende opmerkingen en jurisprudentie met betrekking tot het betreffende artikel; en (g) voorbeelden van de aanbevelingen van het Comité met betrekking tot het specifieke artikel en van de goede praktijken van Statenpartijen bij de implementatie ervan. De handleiding bevat ook een hoofdstuk over de verbanden tussen de bepalingen van het Verdrag en de Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling. De handleiding kan worden gebruikt als een algemene informatiebron voor alle actoren die een rol spelen bij de rapportage onder het Verdrag.

De handleiding wordt aangevuld met een ander hulpmiddel, namelijk de notities voor facilitators, die nauw aansluiten bij de structuur van Deel I. De notities zijn ontworpen om facilitators te helpen bij het voorbereiden en geven van een trainingscursus over rapportage onder het Verdrag. De notities worden online gepubliceerd op de OHCHR-website en worden indien nodig bijgewerkt. Ze kunnen worden aangepast aan verschillende doelgroepen.

De trainingssessies kunnen bestaan uit een mix van presentaties en groepsactiviteiten en verschillende trainingscomponenten bevatten: aantekeningen van de begeleiders, sessieplannen, diapresentaties, video's, quizen, enzovoort. De trainingssessies volgen de trainingsmethodologie van OHCHR,⁸ die is gebaseerd op een participatieve benadering. Het is belangrijk dat begeleiders die benadering respecteren en gebruiken om verrijkende discussies en uitwisselingen van informatie en ervaringen met en tussen de deelnemers aan te moedigen.

⁸ [Van planning tot impact: een handleiding over de methodologie van mensenrechtentraining](#), Professional Training Series nr. 6/Rev.1 (publicatie van de Verenigde Naties, 2000) en Equitas (Internationaal Centrum voor Mensenrechtenuitvoering) en OHCHR, [Evaluating Human Rights Training Activities: A Handbook for Human Rights Educators](#), Professional Training Series nr. 18 (Montreal, 2011).

Ik

Inleiding tot het Verdrag

A. INHOUD EN STRUCTUUR

Het Verdrag is het belangrijkste internationale mensenrechtenverdrag dat rechten en plichten vastlegt in de strijd tegen marteling en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing overal ter wereld.⁹ Het Verdrag werd aangenomen op 10 december 1984 en trad in werking op 26 juni 1987.

Het is aangevuld met het Optionele Protocol bij het Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing, dat op 18 december 2002 werd aangenomen en op 22 juni 2006 in werking trad.¹⁰ Het Optionele Protocol stelde een internationaal mechanisme in om foltering te voorkomen, het Subcomité ter voorkoming van foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing, en verplichtte de staten die partij zijn om soortgelijke mechanismen op nationaal niveau in te stellen, de zogenaamde nationale preventiemechanismen.

Het Verdrag is verdeeld in drie delen, naast een preambule. Deel I (art. 1–16) behandelt de inhoudelijke bepalingen. Deel II (art. 17–24) bevat de bepalingen tot oprichting van het Comité en de definitie van zijn functies. Deel III (art. 25–33) bevat de slotbepalingen met betrekking tot de ratificatie, inwerkingtreding en wijziging van het Verdrag en omvat twee voorbehoudsclausules met betrekking tot het mandaat van het Comité en de gerechtelijke beslechting van geschillen.

⁹ Verenigde Naties, Verdragenreeks, deel 1465, Nee. 24841, blz. 85.

¹⁰ Ibid., deel 2375, Nee. 24841, blz. 237.

Deel I	Inhoud
Artikel 1	Juridische definitie van marteling
Artikel 2	Verplichting van de staat om martelingen te voorkomen Absoluut verbod op marteling, geen enkele uitzonderlijke omstandigheid mag als rechtvaardiging voor marteling dienen Beginsel van bevel of superieure verantwoordelijkheid voor martelingen gepleegd door ondergeschikten
Artikel 3	Beginsel van non-refoulement
Artikel 4	Strafbaarstelling van het misdrijf marteling
Artikelen 5 en 6	Plicht om jurisdictie te vestigen, met inbegrip van universele jurisdictie, over alle vormen van marteling door de staatspartij
Artikel 7	Verplichting tot vervolging of uitlevering
Artikel 8	Uitleveringsplicht
Artikel 9	Wederzijdse rechtshulp
Artikel 10	Plicht om voorlichting te geven over het verbod op marteling
Artikel 11	Systematische herziening van verhoorregels, -methoden en -praktijken voor hechtenis en behandeling van personen die van hun vrijheid zijn beroofd
Artikel 12	Verplichting tot het uitvoeren van een onverwijld en onpartijdig onderzoek
Artikel 13	Verplichting tot het waarborgen van het recht om te klagen en tot bescherming van klagers en getuigen van represailles
Artikel 14	Verplichting om te zorgen voor genoegdoening en een afdwingbaar recht op eerlijke en adequate compensatie, met inbegrip van de middelen voor zo volledig mogelijke rehabilitatie
Artikel 15	Ontoelaatbaarheid van bewijsmateriaal verkregen door middel van marteling
Artikel 16	Wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing

B. ONDERTEKENING EN BEKRACHTIGING OF TOETREDING

Alleen de Staten die partij zijn geworden bij het Verdrag zijn gebonden aan de bepalingen ervan. Staten kunnen partij worden bij het Verdrag door ondertekening, gevolgd door ratificatie of toetreding tot het verdrag. Na ondertekening van het Verdrag is de Staat verplicht niet in strijd met het doel en de doelstelling ervan te handelen.¹¹ Door het neerleggen van zijn instrument van ratificatie, geeft een staat aan dat hij de intentie heeft om gebonden te zijn aan de bepalingen van het Verdrag. Een staat kan ook gebonden zijn aan het Verdrag door toetreding. Het Verdrag treedt voor een staatspartij in werking op de dertigste dag na de datum van de nederlegging van zijn instrument van bekrachtiging of toetreding. Er zijn 174 statenpartij bij het Verdrag (vanaf 1 juli 2024).¹²

¹¹ Verdrag van Wenen inzake het verdragenrecht, art. 18.

¹² De status van de ondertekening, ratificatie en toetreding tot het Verdrag kan worden geraadpleegd op https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=IV-9&chapter=4&clang=nl.

Het is interessant om op te merken dat het Verdrag bij talrijke gelegenheden is ingeroepen bij nationale en internationale gerechtelijke instanties, waaronder het Internationale Gerechtshof.¹³

C. MONITORING EN RAPPORTAGE

Artikel 19

“1. De Staten Partijen dienen bij het Comité, via de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties, rapporten in over de maatregelen die zij hebben genomen om uitvoering te geven aan hun verplichtingen onder dit Verdrag, binnen een jaar na de inwerkingtreding van het Verdrag voor de betrokken Staat Partij. Daarna dienen de Staten Partijen om de vier jaar aanvullende rapporten in over alle nieuwe genomen maatregelen en andere rapporten die het Comité kan verzoeken.

2. De Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties zendt de rapporten door naar alle Staten die Partij zijn.

3. Elk rapport wordt bestudeerd door het Comité, dat algemene opmerkingen over het rapport kan maken die het passend acht en deze doorstuurt naar de betrokken staat die partij is.

Die staatspartij kan met alle opmerkingen die hij wenst, reageren op het Comité.

4. Het Comité kan, naar eigen goeddunken, besluiten om alle opmerkingen die het overeenkomstig paragraaf 3 van dit artikel heeft gemaakt, samen met de opmerkingen die daarover zijn ontvangen van de betrokken Staatspartij, op te nemen in zijn jaarlijkse rapport dat is opgesteld overeenkomstig artikel 24. Indien de betrokken Staatspartij daarom verzoekt, kan het Comité ook een kopie van het rapport dat is ingediend krachtens paragraaf 1 van dit artikel opnemen.”

Het Comité houdt toezicht op de naleving van het Verdrag door de Staten die partij zijn. De Staten die partij zijn, dienen, overeenkomstig artikel 19 van het Verdrag, rapporten in over de maatregelen die zij hebben genomen om uitvoering te geven aan de rechten die in het Verdrag zijn vastgelegd en over de vooruitgang die is geboekt bij het genieten van die rechten:

(a) Binnen een jaar na de inwerkingtreding van het Verdrag voor de betrokken staatspartij (eerste rapport);

(b) Daarna iedere vier jaar (periodieke rapporten).

Het Comité vermeldt in de laatste paragraaf van zijn afsluitende opmerkingen over het rapport van de Staatspartij de datum waarop het volgende periodieke rapport moet worden ingediend. Soms kan het Comité ook om rapporten vragen buiten de vierjaarlijkse cyclus. Staten die niet voldoen aan hun rapportageverplichtingen, zijn onderworpen aan de bepalingen van regel 67 van het reglement van orde van het Comité, die het toestaan om de maatregelen te onderzoeken die de Staatspartij heeft genomen om de in het Verdrag erkende rechten te beschermen of effect te geven bij gebrek aan een rapport, en afsluitende opmerkingen aan te nemen. Die regel is tot nu toe alleen toegepast in het geval van langverwachte eerste rapporten.

¹³ Zie bijvoorbeeld de meest recente zaak: Internationaal Gerechtshof, Toepassing van het Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing (Canada en het Koninkrijk der Nederlanden tegen de Arabische Republiek Syrië), Joint Application Instituting Proceedings, 8 juni 2023.

De deadlines voor het indienen van rapporten van staten die partij zijn bij het Verdrag zijn beschikbaar in de [database van het Verdragsorgaan van de Verenigde Naties](#).

De rapporten van de statenpartijen bestaan uit twee delen: een gemeenschappelijk kerndocument en een verdragsspecifiek document (bijv. een eerste of periodiek rapport). Het gemeenschappelijke kerndocument moet algemene informatie bevatten over de rapporterende staat, het algemene kader voor de bescherming en bevordering van mensenrechten, evenals informatie over non-discriminatie, gelijkheid en effectieve rechtsmiddelen. Het gemeenschappelijke kerndocument mag niet langer zijn dan 42.400 woorden.

1. RICHTLIJNEN VOOR INITIËLE EN PERIODIEKE RAPPORTEN

De rapporten van de statenpartijen¹⁴ moeten gericht zijn op specifieke kwesties met betrekking tot de implementatie van het Verdrag en moeten duplicatie van informatie die al in het gemeenschappelijke kerndocument is verstrekt, vermijden. Hoewel dergelijke rapporten uitgebreid moeten zijn, moeten ze gericht zijn op de meest urgente problemen binnen de rapportageperiode. Het rapport moet specifiek ingaan op de artikelen van het Verdrag en zo gestructureerd zijn dat het deze volgt. De rapportagerichtlijnen bieden informatie waarmee statenpartijen gestructureerde rapporten kunnen opstellen en een gestructureerde dialoog met het Comité kunnen aangaan.

In hun periodieke rapporten moeten de statenpartijen rekening houden met:

- De afsluitende opmerkingen van het Comité over het vorige rapport.
- Samenvattende verslagen van de beraadslagingen van de commissie.
- Mededelingen van de rapporteur van het Comité over de follow-up van de afsluitende opmerkingen.
- Onderzoek naar de geboekte vooruitgang en de huidige situatie met betrekking tot het genot van de rechten uit het Verdrag door personen die zich op het grondgebied van de staatspartij bevinden of onder de jurisdictie daarvan vallen.

Staten die partij zijn bij het verdrag, moeten informatie opnemen over:

- Elk mechanisme dat op nationaal niveau wordt ontwikkeld om te zorgen voor de follow-up van de eerdere afsluitende opmerkingen, met inbegrip van informatie over de betrokkenheid van het maatschappelijk middenveld.
- Eventuele voorbehouden of verklaringen met betrekking tot het Verdrag, met een toelichting op de noodzaak om onderhoud te zoeken.
- Factoren en moeilijkheden die van invloed zijn op de uitvoering van het Verdrag, met inbegrip van hun aard, omvang en redenen, alsmede de stappen die zijn ondernomen om deze te overwinnen.

Staten die partij zijn bij het verdrag, moeten in hun rapporten ook informatie opnemen over de volgende elementen:

- Nationale kaderwetten, beleidsmaatregelen en strategieën ter uitvoering van het Verdrag.
- Mechanismen om de voortgang naar volledige verwezenlijking van de rechten van het Verdrag te monitoren.
- Uitgesplitste gegevens en statistieken om het Comité in staat te stellen de voortgang te meten.
- Een beschrijving van de wettelijke normen, de huidige situatie en de praktische beschikbaarheid, werking en implementatie van rechtsmiddelen bij schendingen van het Verdrag – met voorbeelden.

¹⁴ Zie [CAT/C/4/Rev.3](#) en [CAT/C/14/Rev.1](#). Zie ook de geharmoniseerde rapportagerichtlijnen onder internationale mensenrechtenverdragen ([HRI/GEN/2/Rev.6](#)).

2. STANDAARD- EN VEREENVOUDIGDE RAPPORTAGEPROCEDURES

Er zijn twee rapportageprocedures beschikbaar voor Statenpartijen om hun rapporten in te dienen, namelijk de standaardrapportageprocedure en de vereenvoudigde rapportageprocedure. Het Comité heeft de laatste aangenomen tijdens zijn achtendertigste sessie.¹⁵

Rapporten van statenpartijen ingediend volgens de traditionele rapportageprocedure. Zodra het periodieke rapport van de staatspartij is ontvangen, wordt een lijst met kwesties opgesteld en aangenomen door het Comité. De staatspartij wordt verzocht het Comité schriftelijke antwoorden te verstrekken vóór een specifieke deadline voorafgaand aan de behandeling van het rapport. Het rapport van de staatspartij en de antwoorden op de lijst met kwesties vormen de basis voor de dialoog tussen het Comité en de delegatie van de staatspartij. Het Comité produceert geen lijsten met kwesties voor de eerste rapporten van statenpartijen.

Rapporten van statenpartijen ingediend onder de vereenvoudigde rapportageprocedure. Na indiening van het antwoord van de staatspartij op de lijst met kwesties voorafgaand aan de rapportage, wordt er geen verdere lijst met kwesties ingediend bij de staatspartij. De antwoorden van de staatspartij op de lijst met kwesties voorafgaand aan de rapportage, die het periodieke rapport vormen onder artikel 19 van het Verdrag, vormen de basis voor de dialoog tussen het Comité en de delegatie van de staatspartij.

Het verschil tussen de twee rapportageprocedures is dat bij de vereenvoudigde rapportageprocedure de staatspartij geen rapport opstelt en indient als eerste stap. In plaats daarvan reageert de staat op een lijst met kwesties voorafgaand aan de rapportage die specifieke vragen bevat over de implementatie van het verdrag. De lijst met kwesties voorafgaand aan de rapportage begeleidt de voorbereiding en inhoud van het periodieke rapport, vergemakkelijkt het rapportageproces van statenpartijen en versterkt hun capaciteit om hun rapportageverplichtingen tijdig en effectief na te komen. Een lijst met kwesties voorafgaand aan de rapportage wordt opgesteld, aangenomen en verzonden naar de betrokken staatspartij, ten minste één jaar vóór de uiterste rapportagedatum. De reactie van de staatspartij op de lijst met kwesties voorafgaand aan de rapportage vormt haar rapport onder artikel 19 van het Verdrag.¹⁶

3. DOOR ANDERE BELANGHEBBENDEN INGEDIENDE RAPPORTEN EN INFORMATIE VERZAMELD UIT HET SYSTEEM VAN DE VERENIGDE NATIES

Naast de staten die partij zijn, hebben ook andere belanghebbenden, zoals nationale mensenrechteninstellingen, nationale preventiemechanismen, maatschappelijke organisaties en VN-entiteiten, de mogelijkheid om in verschillende stadia deel te nemen aan de rapportageprocedure.¹⁷

¹⁵A /62/44, paragrafen 23 en 24.

¹⁶ Meer informatie over de rapportageprocedures is te vinden in OHCHR, Reporting to the United Nations Human Rights Treaty Bodies Training Guide: Part I – Manual.

¹⁷ Informatie over de manieren waarop andere belanghebbenden kunnen deelnemen aan het rapportageproces is te vinden op www.ohchr.org/en/treaty-bodies/cat/information-civil-society-ngos-and-nhris. De deelname van belanghebbenden aan het rapportageproces wordt verder uitgelegd in OHCHR, Reporting to the United Nations Human Rights Treaty Bodies Training Guide: Part I – Manual.

NATIONALE MECHANISMEN VOOR IMPLEMENTATIE, RAPPORTAGE EN FOLLOW-UP

Een nationaal mechanisme voor implementatie, rapportage en follow-up is een nationaal mechanisme of structuur dat de opdracht heeft om rapporten te coördineren en op te stellen voor en samen te werken met internationale en regionale mensenrechtenorganen en -mechanismen, en om de nationale follow-up en implementatie van de aanbevelingen die van deze organen en mechanismen uitgaan, te coördineren en te volgen.

Het nationale mechanisme kan ministerieel, interministerieel of institutioneel gescheiden zijn. Het voert zijn functies uit in coördinatie met ministeries, gespecialiseerde staatsorganen (zoals het nationale bureau voor de statistiek), het parlement en de rechterlijke macht, evenals in overleg met de nationale mensenrechteninstelling en het maatschappelijk middenveld.

De oprichting van dergelijke nationale mechanismen helpt om tijdige en kwalitatief hoogwaardige rapportage aan internationale en regionale mensenrechtenorganen en -mechanismen, waaronder het Comité, en effectieve follow-up van hun aanbevelingen te garanderen. Bovendien verbetert de oprichting van nationale mechanismen voor implementatie, rapportage en follow-up de interactie tussen de staat en het Comité, evenals met relevante belanghebbenden op nationaal niveau.

Voor uitgebreide informatie over nationale mechanismen voor implementatie, rapportage en follow-up, zie:

(a) OHCHR, "Nationale mechanismen voor rapportage en follow-up: een praktische gids voor effectieve "Betrokkenheid van de staat bij internationale mensenrechtenmechanismen";

(b) OHCHR, "Nationale mechanismen voor rapportage en follow-up: een onderzoek naar de betrokkenheid van staten bij internationale mensenrechtenmechanismen."

4. HERZIENING VAN DE RAPPORTEN VAN DE STATENPARTIJEN

De beoordeling van een rapport van een staatspartij door het Comité wordt uitgevoerd via een constructieve dialoog tussen de leden van het Comité en de delegatie van de staatspartij. Naast de ontvangen schriftelijke rapporten helpt de dialoog het Comité de mensenrechtensituatie in de staatspartij te begrijpen en te beoordelen met betrekking tot het Verdrag. Het dient als basis voor het Comité om zijn zorgen en aanbevelingen aan de staatspartij te adresseren in de vorm van afsluitende opmerkingen. De constructieve dialoog biedt statenpartijen de mogelijkheid om het Comité te informeren over de meest recente maatregelen die zijn genomen om de rechten die onder het Verdrag worden beschermd te implementeren en deskundig advies te ontvangen over naleving van hun internationale mensenrechtenverplichtingen.

De constructieve dialoog met Statenpartijen wordt in het openbaar gevoerd, gewoonlijk in twee sessies van elk maximaal drie uur, gedurende twee opeenvolgende dagen. Waarnemers, zoals vertegenwoordigers van het systeem van de Verenigde Naties, nationale mensenrechteninstellingen, nationale preventiemechanismen en maatschappelijke organisaties, kunnen de constructieve dialoog bijwonen. Constructieve dialogen worden live via internet uitgezonden en opgenomen, zodat ze ook op een later tijdstip kunnen worden bekeken.¹⁸

Op basis van de constructieve dialoog met de staatspartij en op basis van de informatie die het van de betrokken staat en andere bronnen heeft ontvangen, stelt het Comité afsluitende opmerkingen op. Deze opmerkingen hebben betrekking op zowel de positieve aspecten van de uitvoering van het Verdrag door een staatspartij als op de zorgpunten waarvoor het Comité aanbevelingen doet voor verdere maatregelen die door de staatspartij moeten worden genomen.

¹⁸ Zie <https://webtv.un.org/en>.

5. FORMAAT EN INDIENING VAN DE RAPPORTEN VAN DE STATENPARTIJEN

Rapporten moeten worden opgesteld in een van de zes officiële talen van de Verenigde Naties (Arabisch, Chinees, Engels, Frans, Russisch en Spaans) en moeten voldoen aan de woordlimieten voor elk rapport, zoals hieronder vermeld.

Een elektronische versie van het rapport, in Word, moet worden verzonden naar ohchr-cat@un.org. De rapporten, lijsten met problemen en lijsten met problemen voorafgaand aan de rapportage zijn beschikbaar op de webpagina van het Comité.¹⁹ Initiële rapporten mogen niet langer zijn dan 31.800 woorden en periodieke rapporten mogen niet langer zijn dan 21.200 woorden. Rapporten die de woordlimiet overschrijden, worden teruggestuurd voor herformulering. Voetnoten zijn inbegrepen in het totale aantal woorden. Bovendien moeten statenpartijen er rekening mee houden dat een geformatteerde en bewerkte voorpagina van de Verenigde Naties maximaal 50 woorden mag bevatten. Alleen documenten die in Word-formaat zijn ingediend, kunnen worden geaccepteerd. Bijlagen worden niet verwerkt (geformatteerd, bewerkt, vertaald of uitgegeven als officiële documenten van de Verenigde Naties).

D. VERVOLGPROCEDURE

Nadat het Comité de afsluitende opmerkingen heeft aangenomen, volgt de laatste fase van de rapportagecyclus, namelijk de follow-up en implementatie van die afsluitende opmerkingen.²⁰ De follow-up- en implementatiefase vereist een actieve betrokkenheid van de staatspartij, met name via het werk van het nationale mechanisme voor implementatie, rapportage en follow-up.

De follow-upprocedure is een belangrijk middel om te beoordelen in hoeverre naleving van de aanbevelingen van het Comité impact heeft gehad. Het is een integraal onderdeel van de rapportagecyclus.

Tijdens de dertigste zitting, gehouden in mei 2003, heeft het Comité een procedure aangenomen voor de follow-up van zijn afsluitende opmerkingen over de rapporten van de staten die partij zijn bij het Verdrag, ingediend krachtens artikel 19 van het Verdrag. Dienovereenkomstig past het Comité een vervolgprocedure toe waarbij het een beperkt aantal aanbevelingen identificeert die een verzoek om aanvullende informatie rechtvaardigen na beoordeling en bespreking met de Staatspartij (regel 71 (2) van het reglement van orde van het Comité). Dergelijke aanbevelingen worden geïdentificeerd op basis van het feit dat ze serieus, beschermend zijn en binnen een jaar kunnen worden geïmplementeerd. Het Comité heeft een Rapporteur aangesteld om toezicht te houden op de naleving van die vervolgverzoeken en de informatie en verduidelijkingen te analyseren die door de Staatspartij zijn verstrekt.

Volgens de richtlijnen voor de follow-up van de afsluitende opmerkingen²¹ moeten de door het Comité geselecteerde aanbevelingen voor de follow-up bijdragen aan de preventie van marteling en de bescherming van slachtoffers, bijvoorbeeld door te resulteren in:

- Het versterken van de rechtszekerheid voor personen die van hun vrijheid zijn beroofd.
- Het uitvoeren van snelle en onpartijdige onderzoeken naar vermeende gevallen van marteling of mishandeling.
- De vervolging van verdachten en de bestraffing van daders van marteling of mishandeling.
- Het bieden van genoegdoening aan slachtoffers.

¹⁹ Zie www.ohchr.org/en/treaty-bodies/cat.

²⁰ Voor uitgebreide informatie over de vervolgprocedure verwijzen wij u naar OHCHR, Reporting to the United Nations Human Rights Reporting. Opleidingsgids voor Verdragsorganen voor Rechten: Deel I – Handleiding.

²¹ CAT/C/55/3.

1. VERVOLGRAPPORT VAN DE STATENPARTIJEN

Het vervolgrapport moet het Comité, via zijn rapporteur, voldoende informatie verschaffen om te kunnen beoordelen of de aanbevelingen zijn geïmplementeerd. Het rapport moet ook een schema bevatten voor de implementatie van alle of een deel van de resterende aanbevelingen. Het vervolgrapport mag niet langer zijn dan 3.500 woorden.

2. VERVOLGINZENDINGEN DOOR NATIONALE MENSENRECHTENINSTELLINGEN, NATIONALE PREVENTIEMECHANISMEN, NIET-GOUVERNEMENTELE ORGANISATIES EN ANDERE BELANGHEBBENDEN

Nationale mensenrechteninstellingen, nationale preventiemechanismen, niet-gouvernementele organisaties (ngo's) en andere belanghebbenden kunnen op elk moment na de goedkeuring van de afsluitende opmerkingen schriftelijke informatie indienen bij het Comité onder de follow-upprocedure. Het Comité moedigt deze entiteiten echter aan om die informatie binnen drie maanden na de deadline voor indiening door de betrokken staatspartij van zijn follow-uprapport in te dienen, aangezien dit commentaar op dat rapport mogelijk maakt.

Rapporten van deze instanties mogen uitsluitend gericht zijn op de uitvoering door de staatspartij van de aanbevelingen die voor follow-up zijn geïdentificeerd en mogen niet langer zijn dan 3.500 woorden.

3. UITVOERINGSPLAN

Staten die partij zijn bij het verdrag worden aangemoedigd om het Comité, samen met hun vervolgrapporten, een vrijwillig plan te verstrekken voor de implementatie van alle of een deel van de resterende aanbevelingen die in de afsluitende opmerkingen zijn opgenomen.

4. ANALYSE VAN INFORMATIE OVER DE STATUS VAN DE IMPLEMENTATIE VAN DE AANBEVELINGEN DIE ZIJN GEÏDENTIFICEERD VOOR VERVOLG

De Rapporteur voor follow-up van afsluitende opmerkingen beoordeelt of alle kwesties die door het Comité voor follow-up zijn geïdentificeerd, door de Staatspartij zijn aangepakt en of de verstrekte informatie een antwoord is op de zorgen en aanbevelingen van het Comité. Dat omvat een beoordeling van de kwaliteit en omvang van de verstrekte informatie, evenals een beoordeling van de mate waarin de aanbevelingen die voor follow-up zijn geïdentificeerd, zijn geïmplementeerd.

De rapporteur zal ook rekening houden met informatie die hij ontvangt van nationale mensenrechteninstellingen, nationale preventiemechanismen, NGO's of andere belanghebbenden, samen met andere relevante informatie.

De informatie die bij elke vervolgaanbeveling wordt verstrekt, wordt beoordeeld volgens de volgende classificatie:

- De informatie is grondig en uitgebreid en heeft direct betrekking op de aanbevelingen (voldoende/3).
- De informatie is grondig en uitgebreid, maar beantwoordt niet volledig aan de aanbevelingen (deels bevredigend/2).
- De informatie is vaag en onvolledig en/of voldoet niet aan de aanbevelingen (onvoldoende/1).

- De staatspartij heeft de bezorgdheid of aanbevelingen in het antwoord niet aangepakt (geen antwoord/0).

De implementatie van elke vervolgaanbeveling wordt beoordeeld volgens de volgende classificatie:

- De aanbeveling is grotendeels uitgevoerd: de staatspartij heeft bewijs geleverd dat er voldoende actie is ondernomen om de aanbeveling (A) volledig of bijna volledig uit te voeren.
- De aanbeveling is gedeeltelijk uitgevoerd: de staatspartij heeft substantiële stappen gezet in de richting van de uitvoering van de aanbeveling, maar verdere actie is nodig (B1).
- De aanbeveling is gedeeltelijk uitgevoerd: de staatspartij heeft de eerste stappen gezet in de richting van implementatie, maar verdere actie is nodig (B2).
- De aanbeveling is niet uitgevoerd: de staatspartij heeft geen maatregelen genomen om de aanbeveling uit te voeren. de aanbeveling of de genomen maatregel heeft de situatie niet aangepakt (C).
- De verstrekte informatie is onvoldoende om de uitvoering te beoordelen: de staatspartij heeft niet voldoende informatie verstrekt over de maatregelen die zijn genomen om aanbeveling (D) uit te voeren.
- De aanbeveling is tegengewerkt: de staatspartij heeft maatregelen genomen die in strijd zijn met of resultaten opleveren die in strijd zijn met de aanbeveling van het Comité (E).

Uitvoeringsplannen worden als volgt ingedeeld:

- Het uitvoeringsplan komt grotendeels tegemoet aan alle aanbevelingen van het Comité (A).
- Het uitvoeringsplan gaat in op enkele aanbevelingen van het Comité (B).
- Het implementatieplan is niet verstrekt (C).

5. MEDEDELING VERZONDEN DOOR DE RAPPORTEUR VOOR DE OPVOLGING VAN DE SLOTOPMERKINGEN

De Rapporteur communiceert met de Statenpartijen in het kader van de follow-upprocedure zodra hun rapporten zijn ontvangen en beoordeeld (tussen 15 en 18 maanden na de goedkeuring van de afsluitende opmerkingen) op basis van de analyse die is uitgevoerd door de Rapporteur, die de hangende kwesties specificereert en een tijdsbestek voor het antwoord aangeeft (niet minder dan zes maanden). Een verzoek om aanvullende informatie wordt uiterlijk zes maanden na de indiening van het follow-uprapport van de Staatpartij verzonden, met name in gevallen met betrekking tot: gedeeltelijke of geen uitvoering; onvoldoende informatie voor een beoordeling; of maatregelen die zijn genomen die in strijd zijn met de aanbevelingen van het Comité.

Vragen over aanbevelingen voor follow-up die niet volledig zijn uitgevoerd en gevallen waarin de staatspartij de procedure niet heeft nageleefd, worden weergegeven in de lijst met kwesties of in de lijst met kwesties voorafgaand aan de rapportage die tijdens de volgende rapportagecyclus wordt aangenomen onder een aparte kop, namelijk 'Follow-upvragen uit de vorige rapportagecyclus'.

Alle genomen vervolgbesluiten worden openbaar gemaakt via de voortgangsrapportages die tijdens elke zitting van het Comité worden aangenomen en die in de jaarverslagen te vinden zijn op:

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/TreatyBodyExternal/FollowUp.aspx?Treaty=CAT&Lang=en

derde

**Verplichtingen van de staten die
partij zijn bij het Verdrag**

A. ARTIKEL 1 (DEFINITIE VAN FOLTERING)

Artikel 1

“1. Voor de toepassing van dit Verdrag betekent de term ‘marteling’ elke handeling waarbij opzettelijk ernstige pijn of lijden, hetzij fysiek of mentaal, aan een persoon wordt toegebracht met als doel om van hem of een derde persoon informatie of een bekentenis te verkrijgen, hem te straffen voor een handeling die hij of een derde persoon heeft begaan of waarvan wordt vermoed dat hij deze heeft begaan, of hem of een derde persoon te intimideren of te dwingen, of om welke reden dan ook op basis van discriminatie van welke aard dan ook, wanneer dergelijke pijn of dergelijk lijden wordt toegebracht door of op instigatie van of met de toestemming of berusting van een overheidsfunctionaris of een andere persoon die in een officiële hoedanigheid handelt. Het omvat geen pijn of lijden dat uitsluitend voortvloeit uit, inherent is aan of incidenteel is aan rechtmatige sancties.

2. Dit artikel laat onverlet enig internationaal instrument of nationale wetgeving die bepalingen van ruimere toepassing bevat of kan bevatten.”

Artikel 1 bevat de definitie van marteling voor de doeleinden van het Verdrag. Op grond van die bepaling moet het rapport van de staatspartij het volgende bevatten:

- Informatie over de definitie van marteling in het nationale recht, met inbegrip van aanwijzingen of dergelijke marteling een definitie volledig in overeenstemming is met de definitie van het Verdrag.
- Bij gebrek aan een definitie van marteling in het nationale recht die in overeenstemming is met het Verdrag, informatie over strafrechtelijke en andere wettelijke bepalingen die alle vormen van marteling bestrijken, evenals de jurisprudentie van nationale rechtbanken wanneer zij in de praktijk het verbod op marteling hebben geïnterpreteerd in het licht van het verbod van het Verdrag.
- Informatie over internationale instrumenten of nationale wetgeving die bepalingen bevatten of kunnen bevatten die een ruimere toepassing hebben.

De wettelijke definitie van marteling in artikel 1 van het Verdrag omvat vier elementen die in overweging moeten worden genomen bij het kwalificeren van een handeling als marteling: (a) de aard en ernst van de handeling; (b) de intentie van de dader; (c) het oogmerk van de dader; en (d) de betrokkenheid van een overheidsfunctionaris of een andere persoon die in een officiële hoedanigheid handelt.

Aard en ernst van de handeling. De term marteling omvat zowel handelingen als omissies die ernstige pijn of lijden veroorzaken. Bij de definitie van marteling verwijst het Verdrag naar "ernstige pijn of lijden, hetzij fysiek of mentaal". Dienovereenkomstig kan ernstige fysieke of mentale pijn of lijden, of een combinatie daarvan, neerkomen op marteling.

Enkele voorbeelden van handelingen die ernstige geestelijke pijn of lijden kunnen veroorzaken zijn:

- Het bedreigen van personen met marteling.
- Het bedreigen van personen met hun eigen leven of dat van hun familieleden.
- Personen dwingen om toe te kijken hoe andere personen, inclusief hun familieleden, worden gemarteld.
- Het bedreigen van personen met een infectie met besmettelijke ziekten.
- Angst opwekken door middel van verhoortechnieken, bijvoorbeeld door het inzetten van honden.

Intentie van de dader. Om een handeling als marteling te kwalificeren, moet de pijn of het lijden opzettelijk door de dader zijn veroorzaakt. Volgens het Comité omvat het element van intentie geen subjectief onderzoek naar de motieven van de daders, maar moet het eerder een objectieve vaststelling zijn onder de omstandigheden.²²

Doel van de dader. Om een daad als marteling te kwalificeren, moet de dader een specifiek doel hebben.

Volgens artikel 1 (1) van het Verdrag kan dat doel onder meer zijn:

- Om een bekentenis af te dwingen.
- Om informatie te verkrijgen van de betrokkene of een derde.
- Om de betrokken persoon te straffen.
- Om de betrokken persoon te intimideren of te dwingen.
- Discrimineren tegen de betrokken persoon.

Volgens het Comité omvat het element van doel, net als in het geval van opzet, geen subjectief onderzoek naar de motieven van de daders, maar moet het eerder een objectieve vaststelling zijn onder de omstandigheden. De persoon moet de pijn of het lijden toebrengen en moet dit doen voor het doel dat verboden is door het Verdrag. Het is het verboden doel dat marteling tot een specifiek opzettelijk misdrijf maakt volgens het internationaal recht.²³

Betrokkenheid van een overheidsfunctionaris of een andere persoon die in een officiële hoedanigheid handelt. Een overheidsfunctionaris of een persoon die in een officiële hoedanigheid handelt, moet betrokken zijn om een handeling als marteling te kwalificeren. Volgens de wettelijke definitie van marteling moet de pijn of het lijden worden toegebracht:

- (a) Door een ambtenaar of een andere persoon die in een officiële hoedanigheid handelt; of
- (b) Op instigatie van een ambtenaar of een andere persoon die in een officiële hoedanigheid handelt; of
- (c) Met de toestemming of instemming van een ambtenaar of een andere persoon die in een officiële hoedanigheid handelt.

Zo was het Comité in een communicatie van mening dat het element van betrokkenheid van een overheidsfunctionaris was vervuld door het feit dat de klager in voorlopige hechtenis was geplaatst op het terrein van het Ministerie van Binnenlandse Zaken op het moment dat zijn verwondingen werden toegebracht. Onder die omstandigheden zou de staatspartij aansprakelijk moeten worden geacht voor de schade die aan de klager is toegebracht, tenzij deze een dwingende alternatieve verklaring biedt.²⁴

Het Comité kan een niet-statelijke actor erkennen als iemand die effectief gezag uitoefent over een bepaald gebied, in een situatie waarin zijn gezag vergelijkbaar is met dat van een regering, bijvoorbeeld door quasi-gouvernementele instellingen op te richten. Een dergelijke erkenning wordt per geval gedaan, rekening houdend met de omstandigheden in elk land op een bepaald moment.

In situaties waarin overheidsfunctionarissen wisten of hadden moeten weten dat er door niet-statelijke functionarissen of particuliere actoren martelingen of mishandelingen werden gepleegd en zij verzuimen de nodige zorgvuldigheid te betrachten om dergelijke niet-statelijke functionarissen of particuliere actoren te voorkomen, te onderzoeken, te vervolgen en te straffen in overeenstemming met het Verdrag, is de staatspartij verantwoordelijk, aangezien de behandeling plaatsvond met de toestemming, instemming of medeplichtigheid van een overheidsfunctionaris.²⁵ Het Comité heeft bijvoorbeeld de

²² Algemene opmerking nr. 2 (2007), para. 9.

²³ Oona A. Hathaway, Aileen Nowlan en Julia Spiegel, "Getortured reasoning: de intentie om te martelen onder internationaal en nationaal recht", *Virginia Journal of International Law*, deel 52 (2012).

²⁴ Evloev tegen Kazachstan (CAT/C/51/D/441/2010), paragraaf 9.2.

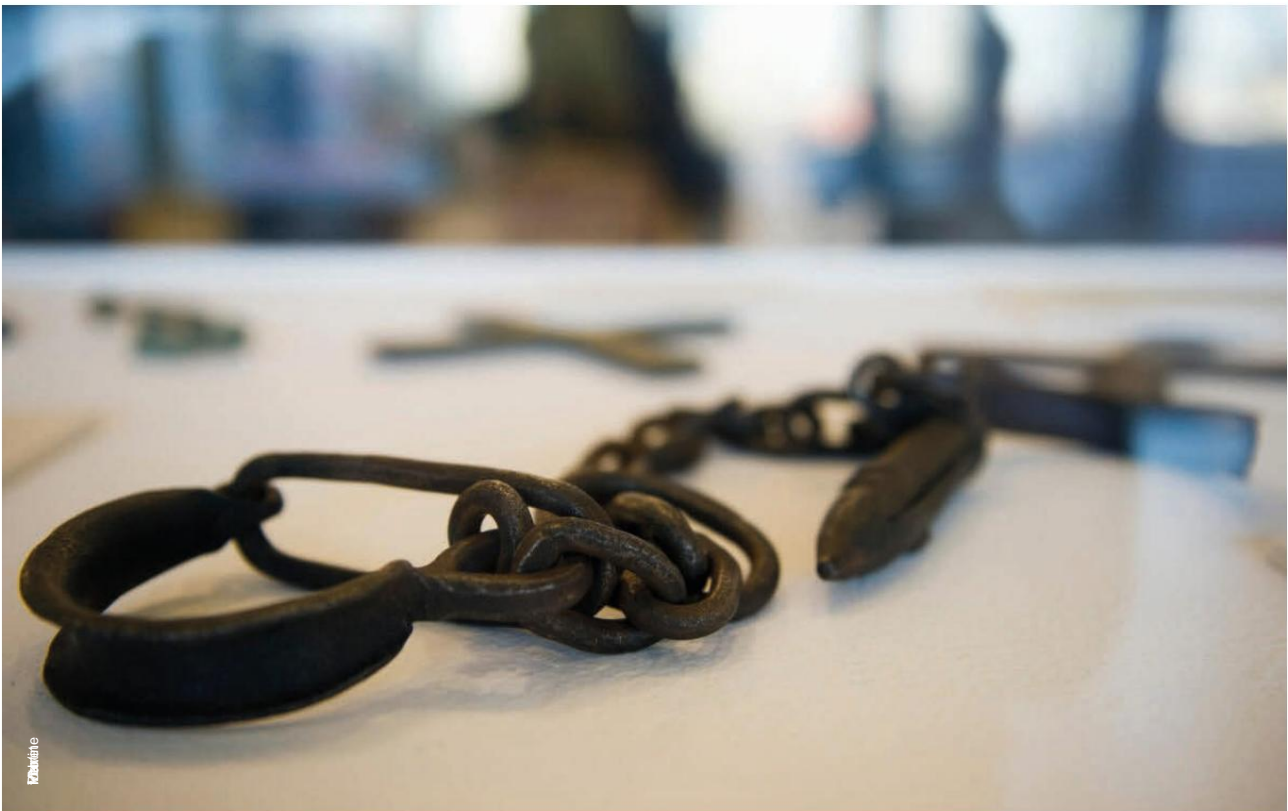
²⁵ Dzemajl et al. tegen Joegoslavië (CAT/C/29/D/161/2000).

het beginsel van de nodige zorgvuldigheid op het falen van staten die partij zijn bij het Verdrag om slachtoffers van gendergerelateerd geweld, zoals verkrachting, huiselijk geweld, vrouwelijke genitale verminking en mensenhandel, te voorkomen en te beschermen.²⁶

Andere internationale en regionale instrumenten die marteling verbieden:

- Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (art. 5)
- Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (art. 7)
- Verdrag inzake de rechten van het kind (art. 37)
- Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (art. 15)
- Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof (art. 7 en 8)
- Afrikaans Handvest voor de rechten van de mens en de volkeren (art. 5)
- Amerikaans Verdrag voor de Rechten van de Mens (art. 5)
- Inter-Amerikaans Verdrag ter voorkoming en bestraffing van marteling
- Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (Europees Verdrag over de mensenrechten) (art. 3)
- Europees Verdrag ter voorkoming van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of Straf

Het Verdrag definieert marteling in artikel 1 (2), zonder afbreuk te doen aan enig internationaal instrument of nationale wetgeving die bepalingen van ruimere toepassing bevat of kan bevatten.

²⁶ Zie bijvoorbeeld *Ali v. Tunesië* (CAT/C/41/D/291/2006); *VL v. Zwitserland* (CAT/C/37/D/262/2005); en *Njamba en Balikosa tegen Zweden* (CAT/C/44/D/322/2007).

Voorbeelden van aanbevelingen

Het Comité dringt er bij de Staatspartij op aan om in haar nationale wetgeving een definitie van marteling op te nemen die in lijn is met die in artikel 1 van het Verdrag. De Staatspartij moet haar wetgeving herzien en wijzigen om ervoor te zorgen dat alle vormen van marteling verboden zijn in lijn met de definitie in artikel 1 van het Verdrag, waarbij wordt opgemerkt dat ernstige discrepanties tussen de definitie van marteling in het Verdrag en die in het nationale recht zijn opgenomen, daadwerkelijke of potentiële mazen in de wet creëren voor straffeloosheid. Bovendien beveelt het Comité de staatspartij aan ervoor te zorgen dat de straffen voor marteling in verhouding staan tot de ernst van het misdrijf, zoals uiteengezet in artikel 4 (2) van het Verdrag.

De staatspartij moet ervoor zorgen dat alle vormen van marteling verboden zijn overeenkomstig de definitie in artikel 1 van het Verdrag, met inbegrip van martelingen die worden uitgevoerd met het oog op intimidatie, dwang of het verkrijgen van informatie of een bekentenis van een derde persoon, pogingen tot marteling en martelingen die worden uitgevoerd door of op instigatie van of met de toestemming of het gedogen van een overheidsfunctionaris of een andere persoon die in een officiële hoedanigheid handelt.

De staatspartij moet, als prioriteit, de wettelijke definitie van marteling in het Wetboek van Strafrecht en andere relevante wetgeving in overeenstemming brengen met artikel 1 van het Verdrag, namelijk door de elementen op te nemen die het misdrijf marteling onderscheiden van andere vormen van mishandeling, en door de formulering van de uitsluitingsclausule met betrekking tot "wettige sancties" aan te passen om de mogelijkheid van verkeerde interpretatie te minimaliseren. De staatspartij moet wetgevende stappen ondernemen om de mogelijkheid van pleidooionderhandelingen en voorwaardelijke invrijheidstelling voor misdrijven van marteling en mishandeling uit te sluiten.

Voorbeelden van goede praktijken

Het Comité verwelkomt regelmatig wetwijzigingen die de definitie van marteling in het nationale recht gedeeltelijk of volledig in overeenstemming brengen met de definitie van marteling in artikel 1 van het Verdrag. Bij de overweging van het tweede periodieke rapport van Qatar verwelkomde het Comité de wijziging van de definitie van marteling in de artikelen 159 en 159 bis van het Wetboek van Strafrecht in overeenstemming met artikel 1 van het Verdrag en de wijziging van de nationale wetgeving om passende straffen op te leggen voor marteling en mishandeling.²⁷ Evenzo merkte het Comité tijdens de overweging van het derde periodieke rapport van Roemenië met tevredenheid op dat de wetgeving die marteling en wrede, onmenselijke of vernederende behandeling in de staatspartij strafbaar stelt, nauw aansluit bij de vereisten die in het Verdrag zijn opgenomen en merkte het op dat Wet nr. 186/2021, tot wijziging van Wet nr. 286/2009, de verjaringstermijn voor het misdrijf marteling heeft opgeheven.²⁸

²⁷ KAT/C/QAT/CO/2, paragraaf 8.

²⁸ CAT/C/ROU/CO/3, paragraaf 7.

B. ARTIKEL 2 (VOORKOMEN EN ABSOLUUT VERBOD) VAN MARTELING)

Artikel 2 (1)

“Elke staatspartij neemt doeltreffende wetgevende, bestuurlijke, gerechtelijke of andere maatregelen om martelingen op enig grondgebied onder haar jurisdictie te voorkomen.”

Artikel 2 (1) introduceert de verplichting van de Statenpartijen om effectieve maatregelen te nemen om martelingen te voorkomen. Het rapport van de Statenpartij moet relevante informatie bevatten over effectieve maatregelen die zijn genomen om alle martelingen te voorkomen, onder andere met betrekking tot:

- De duur van de politiehechtenis en voorlopige hechtenis.
- Incommunicado-detentie.
- Willekeurige detentie en de mogelijkheid om de detentie aan te vechten.
- Regels die betrekking hebben op de rechten van gearresteerde personen om een advocaat te raadplegen en een medisch onderzoek te ondergaan en contact hebben met hun familie.
- Gedwongen verdwijning.
- Regels voor het opnemen van verhoren, inclusief de audio- en videoapparatuur in verhoorkamers van de politie.
- Regels die gelden voor detentieplaatsen in andere soorten instellingen, zoals psychiatrische ziekenhuizen en sociale verzorgingshuizen.
- Nood- of antiterrorismewetgeving die de waarborgen van de aangehouden persoon zou kunnen beperken.

In het verslag moet ook een beoordeling worden opgenomen van de doeltreffendheid van die maatregelen door de rapporterende staat, met inbegrip van maatregelen om ervoor te zorgen dat degenen die verantwoordelijk zijn voor marteling en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing, voor de rechter worden gebracht.

Personen die van hun vrijheid zijn beroofd, lopen een bijzonder risico op marteling en andere vormen van mishandeling. Er zijn bepaalde basisgaranties die gelden voor alle personen die van hun vrijheid zijn beroofd. Het waarborgen van die basisgaranties kan helpen marteling en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing te voorkomen, en kan dergelijke behandeling documenteren als deze heeft plaatsgevonden met het oog op het zoeken naar gerechtelijke en andere rechtsmiddelen.

Het Comité heeft enkele van deze basisgaranties geformuleerd in zijn algemene opmerking nr. 2 (2007) (paragrafen 13 en 14). Deze zijn onder andere:

- Het bijhouden van een officieel register van gedetineerden.
- Het recht van gedetineerden om geïnformeerd te worden over hun rechten en de redenen voor hun arrestatie.
- Het recht om snel onafhankelijke en effectieve rechtsbijstand te ontvangen.
- Het recht om zo snel mogelijk door een onafhankelijke arts onderzocht te worden.
- Het recht om onmiddellijk contact op te nemen met familieleden of een andere persoon naar keuze.
- Het recht om zo snel mogelijk voor een rechter te worden gebracht.

- De noodzaak om onpartijdige mechanismen in te stellen voor het inspecteren en bezoeken van detentieplaatsen en beperking.
- De beschikbaarheid voor gedetineerden en personen die het risico lopen op marteling of mishandeling van gerechtelijke en andere rechtsmiddelen die het hen mogelijk maken hun klachten snel en onpartijdig te laten onderzoeken, hun rechten te verdedigen en de rechtmatigheid, noodzaak of evenredigheid van hun detentie aan te vechten of behandeling.
- Video- en audio-opnamen van interviews met personen die van hun vrijheid zijn beroofd, worden opgeslagen op een veilige locatie onder toezicht van de toezichtsmechanismen en worden ter beschikking gesteld aan onderzoekers, gedetineerden en advocaten.

Elke staatspartij moet effectieve maatregelen nemen om martelingen te voorkomen, niet alleen op haar soevereine grondgebied, maar ook "op elk grondgebied onder haar jurisdictie", zoals vereist onder artikel 2 (1) van het Verdrag. Zoals aangegeven in paragraaf 16 van de algemene opmerking nr. 2 (2007) van het Comité over de implementatie van artikel 2 door statenpartijen, omvat "elk grondgebied" alle gebieden waar de staatspartij, direct of indirect, geheel of gedeeltelijk, de jure of de facto effectieve controle uitoefent, in overeenstemming met het internationaal recht. Het Comité is van mening dat de reikwijdte van "grondgebied" onder artikel 2 ook situaties moet omvatten waarin een staatspartij, direct of indirect, de facto of de jure controle uitoefent over personen in detentie.

Artikel 2 (2)

"Geen enkele uitzonderlijke omstandigheid, of het nu gaat om een oorlogstoestand of een dreiging van oorlog, binnenlandse politieke instabiliteit of een andere openbare noodsituatie, mag worden aangevoerd als rechtvaardiging voor marteling."

Artikel 2 (2) bevestigt het absolute verbod op marteling.²⁹ Het recht om niet te worden onderworpen aan marteling en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing mag onder geen enkele omstandigheid worden beperkt. Gronden voor beperking van rechten die toelaatbaar zijn voor andere rechten, zoals bescherming van de nationale veiligheid, openbare orde, volksgezondheid, moraal en de rechten en vrijheden van anderen, mogen niet worden ingeroepen om martelingen te rechtvaardigen. Bovendien is geen afwijking toegestaan van het recht om niet te worden gemarteld. Met andere woorden, er kunnen geen uitzonderlijke omstandigheden worden ingeroepen als rechtvaardiging van marteling, of het nu een oorlogstoestand, een oorlogsdreiging, interne politieke instabiliteit of een andere openbare noodsituatie is.

Het rapport van de staatspartij moet informatie bevatten over effectieve maatregelen om ervoor te zorgen dat er geen uitzonderlijke omstandigheden worden aangevoerd als rechtvaardiging voor marteling. De staatspartij moet informatie verstrekken aan het Comité over de vraag of er wettelijke en administratieve maatregelen bestaan om te garanderen dat het recht om niet te worden gemarteld niet onderhevig is aan afwijking tijdens een staat van oorlog, een dreiging van oorlog, interne politieke instabiliteit of een andere openbare noodsituatie, en informatie over de vraag of er een noodtoestand is uitgeroepen tijdens de periode die wordt beoordeeld.

Het Comité bevestigde in zijn algemene commentaar nr. 2 (2007) het absolute verbod op marteling en dat de niet-afwijikbaarheid zowel op martelingen als op andere vormen van mishandeling van toepassing was.³⁰ Het overwoog verder dat "amnestieën of andere belemmeringen die een snelle behandeling in de weg staan of een gebrek aan bereidheid om die te verlenen, een belemmering vormen voor of een indicatie zijn van een gebrek aan bereidheid om onmiddellijke behandeling te verlenen,

²⁹ Het verbod op marteling is ook vastgelegd in het gewoonterecht. Het heeft de status van een dwingende norm (jus cogens), die is de hoogste status en vervangt alle andere verdragen en gewoonterecht.

³⁰ Algemene opmerking nr. 2 (2007), paragrafen 3 en 4.

en eerlijke vervolging en bestraffing van daders van marteling of mishandeling schenden het beginsel van niet-afbreukbaarheid”.³¹
Dat geldt bijvoorbeeld ook voor verjaringstermijnen voor de misdaden van marteling en mishandeling.

Artikel 2 (3)

“Een bevel van een hogere ambtenaar of een overheidsinstantie mag niet worden aangevoerd als rechtvaardiging voor marteling.”

Artikel 2 (3) bepaalt dat een bevel van een hogere ambtenaar of een overheidsinstantie om een handeling uit te voeren die neerkomt op marteling of een andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing, niet kan worden aangevoerd als rechtvaardiging van marteling.

Het rapport van de staatspartij moet informatie bevatten over:

- Of er wetgeving en jurisprudentie bestaat met betrekking tot het verbod op het invoeren van hogere bevelen, inclusief bevelen van militaire autoriteiten, als rechtvaardiging van marteling. Als dergelijke maatregelen bestaan, moet informatie worden verstrekt over hun praktische implementatie.
- Of er omstandigheden zijn waarin ondergeschikten zich rechtmatig kunnen verzetten tegen een bevel tot het plegen van martelingen, welke rechtsmiddelen voor hen openstaan en informatie over dergelijke gevallen die zich mogelijk hebben voorgedaan.
- Of de positie van de overheid ten aanzien van het begrip ‘gepaste gehoorzaamheid’ als strafrechtelijk verweer van invloed is op de effectieve uitvoering van dit verbod.

Het Comité heeft in zijn algemene opmerking nr. 2 (2007) bevestigd dat een bevel van een hogere of openbare autoriteit nooit kan worden ingeroepen als rechtvaardiging voor marteling en heeft twee aspecten van die regel benadrukt:

- (a) Ondergeschikten moeten individueel ter verantwoording worden geroepen en mogen geen bevelen van hun superieuren gebruiken om aan strafrechtelijke aansprakelijkheid te ontkomen;
- (b) Degenen die hogere autoriteit uitoefenen, met inbegrip van overheidsfunctionarissen, kunnen de verantwoording niet ontlopen of ontsnappen aan strafrechtelijke verantwoordelijkheid voor martelingen of mishandelingen die door ondergeschikten zijn gepleegd in situaties waarin zij wisten of hadden moeten weten dat dergelijk ontoelaatbaar gedrag plaatsvond of waarschijnlijk zou plaatsvinden, en zij hebben nagelaten redelijke en noodzakelijke preventieve maatregelen te nemen (commandoverantwoordelijkheid).³²

³¹ Ibid., par. 5.

³² Ibid., par. 26.

Voorbeelden van aanbevelingen

De staatspartij moet in de wet en in de praktijk het recht van alle wetshandhavingfunctionarissen en militair personeel garanderen om te weigeren om als ondergeschikten een bevel van hun superieuren uit te voeren dat in strijd zou zijn met het Verdrag. Zij moet uitdrukkelijk in haar nationale wetgeving aangeven dat, in volledige overeenstemming met artikel 2 (3) van het Verdrag, de uitvoering van een dergelijk bevel van een hogere officier niet wordt aanvaard als rechtvaardiging voor martelingen. Zij moet ook een passend mechanisme instellen om ondergeschikten te beschermen tegen represailles als zij weigeren een dergelijk bevel uit te voeren.

Het Comité dringt er bij de Verdragsluitende Staat op aan ervoor te zorgen dat er geen verzachtende omstandigheden of andere uitzonderingen zijn, waaronder de niet-toepasselijkheid van verjaringstermijnen, op het absolute verbod op marteling.

De staatspartij moet passende maatregelen nemen om ervoor te zorgen dat er geen mogelijkheid bestaat dat uitzonderingen op het absolute verbod op het misdrijf marteling krachtens het Verdrag worden erkend.

De staatspartij moet ervoor zorgen dat het beginsel van bevel of superieure verantwoordelijkheid voor martelingen door ondergeschikten wordt erkend in de nationale wetgeving en dat ondergeschikten die weigeren bevelen op te volgen die in strijd zijn met het Verdrag, worden beschermd tegen represailles en vergeldingsmaatregelen door superieuren, onder meer door het instellen van een specifiek beschermingsmechanisme.

De staatspartij moet ervoor zorgen dat alle personen die schuldig worden bevonden aan het plegen van martelingen, strafrechtelijk worden vervolgd en niet alleen aan disciplinaire maatregelen, die in verhouding staan tot de ernst van het gepleegde misdrijf.

De staatspartij moet er, in overeenstemming met artikel 2 (3) van het Verdrag, voor zorgen dat een bevel van een hogere officier niet kan worden ingeroepen om marteling te rechtvaardigen en in de praktijk het recht garanderen van alle wetshandhavingfunctionarissen, militair personeel en ambtenaren om te weigeren, als ondergeschikten, een bevel van hun hogere officieren uit te voeren dat zou resulteren in een schending van het Verdrag.

Voorbeelden van goede praktijken

Naar aanleiding van de aanbeveling van het Comité in zijn afsluitende opmerkingen over het zesde periodieke rapport van het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland, namelijk om "af te zien van het aannemen van wetgeving die amnestie of gratie zou verlenen op het gebied van marteling"³³ en de follow-up door het Comité, in 2021, werd de Overseas Operations (Service Personnel and Veterans) Bill gewijzigd om marteling en andere ernstige internationale misdaden uit te sluiten en dus geen beperking op te leggen aan de aansprakelijkheid voor marteling en andere ernstige internationale misdaden die naar verluidt zijn gepleegd door leden van de strijdkrachten van het Verenigd Koninkrijk in het buitenland.

³³ CAT/C/GBR/CO/6, paragraaf 33.

C. ARTIKEL 3 (BEGINSEL VAN NON-REFOULEMENT)

Artikel 3

“1. Geen enkele staatspartij mag een persoon uitzetten, terugsturen ('refouler') of uitleveren aan een andere staat wanneer er gegronde redenen zijn om aan te nemen dat hij gevaar loopt om aan marteling te worden onderworpen.

2. Om te bepalen of er dergelijke gronden zijn, houden de bevoegde autoriteiten rekening met alle relevante overwegingen, waaronder, indien van toepassing, het bestaan in de betrokken staat van een consistent patroon van grove, flagrante of massale schendingen van de mensenrechten.”

Artikel 3 verbiedt de deportatie van personen naar een staat waar zij het risico lopen te worden gemarteld.

Uitzetting omvat onder meer (maar is niet beperkt tot) uitzetting, uitlevering, gedwongen terugkeer, gedwongen overbrenging, uitlevering, afwijzing aan de grens en terugdringingsoperaties (zowel op land als op zee) van een persoon of groep personen van een staatspartij naar een andere staat.

Personen mogen niet worden gedeporteerd naar een land waar ze het risico lopen om te worden gemarteld. Dat principe, bekend als het principe van non-refoulement, geldt voor iedereen zonder discriminatie, in elk gebied onder de jurisdictie van de staatspartij of elk gebied onder haar controle of gezag.

Het rapport van de staatspartij moet informatie bevatten over:

- Binnenlandse wetgeving met betrekking tot het beginsel van non-refoulement.
- Of wetgeving en praktijken met betrekking tot terrorisme, noodsituaties, nationale veiligheid of andere gronden die de staat mogelijk heeft aangenomen, enige invloed hebben gehad op de effectieve implementatie van dit verbod.
- Garanties voor alle asielzoekers en andere personen die internationale bescherming nodig hebben en die proberen de staatspartij te bereiken of daar aankomen, ongeacht de wijze van aankomst, om toegang te krijgen tot eerlijke, individuele en efficiënte procedures voor de toekenning van de vluchtelingenstatus en het bepalen van non-refoulement.
- Welke autoriteit beslist over de uitzetting, uitlevering, verwijdering of refoulement van een persoon en op welke gronden op basis van welke criteria.
- Of er een effectief mechanisme bestaat om slachtoffers van marteling onder asielzoekers snel te identificeren zoekers.
- Of een besluit over het onderwerp kan worden herzien en zo ja, voor welke autoriteit, de toepasselijke procedures en waarborgen en of dergelijke procedures een schorsende werking hebben.
- Voorbeelden van beslissingen die zijn genomen in zaken die relevant zijn voor artikel 3 en de criteria die bij die beslissingen zijn gehanteerd, en de informatie waarop de beslissingen zijn gebaseerd en de bronnen daarvan, met inbegrip van zaken met betrekking tot diplomatieke garanties en uitleveringsverdragen.
- De soorten training die worden gegeven aan ambtenaren die zich bezighouden met de uitzetting, terugkeer of uitlevering van individuen.

Het Comité heeft algemene opmerking nr. 4 (2017) aangenomen over de uitvoering van artikel 3 (non-refoulement) van het Verdrag, waarin het gezaghebbende richtlijnen biedt over de verplichtingen van staten die partij zijn bij het Verdrag met betrekking tot de uitzetting van een persoon naar een andere staat.

In het algemeen commentaar heeft het Comité de basisnormen met betrekking tot het beginsel van non-refoulement herhaald en een indicatieve reeks preventieve maatregelen gegeven om een dergelijk beginsel te garanderen.

als volgt:

- Net als het verbod op marteling is het beginsel van non-refoulement absoluut.³⁴
- De bescherming tegen de verwijdering van personen die gevaar lopen te worden gemarteld in de staat waarnaar zij worden gedeporteerd, moet van toepassing zijn onverminderd artikel 16 (2) van het Verdrag.
Het Comité bevestigde dat de verplichting om mishandeling te voorkomen overlapt met en grotendeels overeenkomt met de verplichting om marteling te voorkomen en dat in de praktijk de grens tussen mishandeling en marteling vaak niet duidelijk is.³⁵ De ervaring leert dat de omstandigheden die aanleiding geven tot mishandeling, marteling vaak in de hand werken en dat de maatregelen die nodig zijn om marteling te voorkomen, daarom ook moeten worden toegepast om mishandeling te voorkomen.³⁶ Staten die partij zijn, moeten overwegen of de aard van de andere vormen van mishandeling die een persoon die met uitzetting wordt geconfronteerd, waarschijnlijk zodanig zou kunnen veranderen dat ze marteling vormen, voordat ze elk geval beoordelen met betrekking tot het beginsel van non-refoulement.³⁷
- De staatspartij moet het beginsel toepassen in elk gebied dat onder zijn jurisdictie valt of in elk gebied dat onder zijn bevoegdheid valt, controle of autoriteit, of aan boord van een schip of vliegtuig dat geregistreerd is in de staatspartij.³⁸
- De staatspartij moet het beginsel op iedereen toepassen zonder discriminatie. Dat houdt in dat het beginsel van toepassing is ongeacht of personen internationale bescherming aanvragen of nodig hebben, of de nationaliteit of staatloosheid of de wettelijke, administratieve of gerechtelijke status van de betrokken personen.³⁹
- De “substantiële gronden” om aan te nemen dat de persoon gevaar zou lopen om te worden onderworpen aan marteling in een staat waarnaar de persoon wordt gedeporteerd, bestaan wanneer het risico op marteling “voorzienbaar, persoonlijk, aanwezig en reëel” is.⁴⁰
- Iedereen die bij uitzetting het risico loopt te worden gemarteld, moet toestemming krijgen om in het gebied te blijven dat onder de jurisdictie, controle of autoriteit van de betrokken staatspartij valt, zolang het risico blijft bestaan.⁴¹
- De persoon die mag blijven, mag niet worden vastgehouden zonder een behoorlijke juridische rechtvaardiging. Beschermingsmaatregelen en detentie mogen alleen in uitzonderlijke gevallen en als laatste redmiddel worden gebruikt, op basis van een individuele beoordeling en onderworpen aan regelmatige evaluatie. ⁴²
- Personen die risico lopen, mogen nooit worden gedeporteerd naar een andere staat, waar ze vervolgens te maken kunnen krijgen met deportatie naar een derde staat, waar er gegronde redenen zijn om aan te nemen dat ze gevaar lopen om te worden onderworpen aan marteling. Het risico van “kettingrefoulement” moet worden beoordeeld.⁴³
- De staatspartij moet elke zaak individueel, onpartijdig en onafhankelijk onderzoeken via bevoegde administratieve en/of gerechtelijke autoriteiten. Respect voor procedurele waarborgen moet

³⁴ Ibid., par. 9.

³⁵ Ibid., par. 3.

³⁶ AN v. Zwitserland (CAT/C/64/D/742/2016), paragraaf 8.9.

³⁷ Algemene opmerking nr. 4 (2017), paragrafen 16 en 28.

³⁸ Ibid., par. 10.

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Ibid., par. 11.

⁴¹ Ibid., par. 12.

⁴² Ibid.

⁴³ Ibid.

gewaarborgd, met name de garantie van een snelle en transparante procedure en het recht van de betrokkene om binnen een redelijke termijn na de kennisgeving van dat bevel beroep aan te tekenen bij een onafhankelijk administratief en/of gerechtelijk orgaan tegen een uitzettingsbevel, met de schorsende werking van het beroep op de tenuitvoerlegging van het bevel.⁴⁴

- De betrokkene dient tijdig op de hoogte te worden gesteld van de voorgenomen uitzetting. ⁴⁵
- Collectieve deportatie, zonder een objectief onderzoek van de individuele gevallen met betrekking tot het persoonlijke risico, moet worden beschouwd als een schending van het beginsel van non-refoulement. ⁴⁶
- De staatspartij mag geen afschrikkende maatregelen of beleidsmaatregelen nemen die personen dwingen terug te keren naar hun land van herkomst, ondanks hun persoonlijke risico om daar te worden onderworpen aan marteling of andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing. Enkele voorbeelden van dergelijke maatregelen of beleidsmaatregelen zijn detentie in slechte omstandigheden voor onbepaalde tijd, het weigeren om asielaanvragen te verwerken of deze onnodig te verlengen, of het korten van fondsen voor hulpprogramma's voor asielzoekers.⁴⁷
- Tijdens de beoordelingsprocedure moet de staatspartij de betrokkene toegang verlenen tot een advocaat, tot gratis rechtsbijstand, indien nodig, en tot vertegenwoordigers van relevante internationale beschermingsorganisaties, naast andere fundamentele garanties en waarborgen. In dat verband moet zij administratieve of gerechtelijke procedures ontwikkelen met betrekking tot de betrokkene in een taal die de persoon begrijpt of met de hulp van tolken en vertalers, en de persoon die eerdere marteling beweert, kosteloos verwijzen naar een onafhankelijk medisch en psychologisch onderzoek, in overeenstemming met het Handboek voor het effectief onderzoek en de documentatie van marteling en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing (Protocol van Istanbul).⁴⁸

De autoriteiten moeten speciale aandacht besteden aan personen in bijzonder kwetsbare situaties, zoals een minderjarige zonder begeleiding, een persoon die het slachtoffer is van geweld of een persoon met een handicap. De geboden garanties en waarborgen moeten taalkundige, juridische, medische, sociale en, indien nodig, financiële bijstand omvatten.⁴⁹

- Bij de beoordeling moet de staatspartij de negatieve fysieke en mentale gevolgen onderzoeken die het toebrengen van gewelddadige of beledigende handelingen heeft op elk individu, rekening houdend met de relevante omstandigheden van elk geval. Dat omvat de aard van de behandeling, het geslacht, de leeftijd en de gezondheidstoestand en kwetsbaarheid van het slachtoffer en alle andere status of factoren. Een dergelijke beoordeling moet in overweging nemen dat ernstige pijn of lijden niet altijd objectief kan worden beoordeeld.⁵⁰
- Bovendien beschouwt het Comité het zogenaamde "interne vluchtalternatief", dat wil zeggen de deportatie van personen of slachtoffers van marteling naar een gebied van een staat waar zij niet aan marteling worden blootgesteld, in tegenstelling tot andere gebieden van dezelfde staat, niet als betrouwbaar of effectief.⁵¹ Zo bevestigde het Comité bijvoorbeeld in een zaak over het risico op marteling bij terugkeer naar Afghanistan, onder verwijzing naar zijn eerdere jurisprudentie, dat het interne vlucht- of verplaatsingsalternatief geen betrouwbare en duurzame optie vormde wanneer het gebrek aan bescherming algemeen was en de betrokkene zou worden blootgesteld aan een verder risico op vervolging of ernstige schade, met name wanneer de vervolging van de burgerbevolking door anti-regeringselementen vaak willekeurig was in het land van herkomst van de klager.

⁵²

⁴⁴ Ibid., par. 13.

⁴⁵ Ibid., paragrafen 13 en 41.

⁴⁶ Ibid., par. 13.

⁴⁷ Ibid., par. 14.

⁴⁸ Ibid., paragraaf 18 (b)–(d).

⁴⁹ Ibid., paragrafen 40 en 41.

⁵⁰ Ibid., par. 17.

⁵¹ Ibid., par. 47.

⁵² MKM tegen Australië (CAT/C/60/D/681/2015), paragraaf 8.9.

1. PREVENTIEVE MAATREGELEN TEGEN MOGELIJKE SCHENDINGEN VAN HET BEGINSSEL VAN NON-REFOULEMENT

Zoals hierboven vermeld, heeft het Comité een indicatieve reeks preventieve maatregelen opgesteld om het beginsel van non-refoulement te garanderen.

PREVENTIEVE MAATREGELEN TEGEN MOGELIJKE SCHENDINGEN VAN HET BEGINSSEL VAN NON-REFOULEMENT

“Om artikel 3 van het Verdrag volledig ten uitvoer te leggen, moeten de staten die partij zijn wetgevende, bestuurlijke, gerechtelijke en andere preventieve maatregelen nemen tegen mogelijke schendingen van het beginsel van ‘non-refoulement’, waaronder:

- (a) Het waarborgen van het recht van iedere betrokkene om de zaak individueel en niet collectief te laten onderzoeken en om volledig geïnformeerd te worden over de redenen waarom de persoon het onderwerp is van een procedure die kan leiden tot een besluit tot uitzetting en over de rechten die wettelijk beschikbaar zijn om tegen een dergelijk besluit in beroep te gaan;
- (b) De betrokkene toegang verlenen tot een advocaat, en indien nodig gratis rechtsbijstand, en aan vertegenwoordigers van relevante internationale beschermingsorganisaties;
- (c) het ontwikkelen van een administratieve of gerechtelijke procedure met betrekking tot de betrokken persoon in een taal die de persoon begrijpt of met de hulp van tolken en vertalers;
- (d) De persoon die beweert eerder te zijn gemarteld, kosteloos doorverwijzen naar een onafhankelijk medisch onderzoek, in overeenstemming met de Handleiding voor het Effectief Onderzoek en de Documentatie van Marteling en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing (Istanbul Protocol);
- (e) het waarborgen van het recht van de betrokkene om binnen een redelijke termijn na de kennisgeving van een uitzettingsbevel beroep in te stellen bij een onafhankelijk bestuurlijk en/of gerechtelijk orgaan tegen dat bevel, met schorsende werking op de tenuitvoerlegging van het bevel;
- (f) Het bieden van effectieve training aan alle functionarissen die te maken hebben met personen die zich in een uitzettingsprocedure bevinden, over het respecteren van de bepalingen van artikel 3 van het Verdrag, om beslissingen te voorkomen die in strijd zijn met het beginsel van non-refoulement;
- (g) Het bieden van effectieve training voor medisch en ander personeel dat met gedetineerden en migranten te maken heeft en asielzoekers bij het identificeren en documenteren van tekenen van marteling, rekening houdend met het Istanbul Protocol.”

Algemene opmerking nr. 4 (2017), par. 18 (voetnoten weggelaten).

2. BEOORDELING VAN HET RISICO OP MARTELING

Bij de beoordeling van het risico op marteling wordt rekening gehouden met persoonlijke ervaringen (zowel in het verleden als in de toekomst), en met de algemene mensenrechtensituatie in de staat waarnaar de persoon mogelijk wordt gedeporteerd (rechtstreeks of via een andere staat).⁵³

Statenpartijen moeten persoonlijke risicofactoren in overweging nemen bij het onderzoeken van het risico op marteling in de staat waarnaar een persoon kan worden gedeporteerd, inclusief de eerdere ervaring van het individu. Statenpartijen moeten in overweging nemen of deze personen:

- Eerder willekeurig zijn gearresteerd of fundamentele waarborgen voor een gedetineerde bij de politie zijn ontzegd voordij.
- Het slachtoffer zijn geworden van wredeheden of buitensporig geweld door overheidsfunctionarissen op basis van welke vorm van discriminatie dan ook in het land van herkomst, of aan dergelijke wredeheden zouden worden blootgesteld in het land waarnaar zij worden gedeporteerd.
- Het slachtoffer zijn geweest of zouden worden van geweld, met inbegrip van gendergerelateerd of seksueel geweld, in het openbaar of in het privéleven, of op grond van geslacht vervolging, evenals genitale verminking.
- Zijn berecht in de staat van herkomst of zouden berecht worden in de staat waar zij naartoe worden gestuurd uitgezet door een rechtssysteem dat het recht op een eerlijk proces niet garandeert.
- Eerder zijn vastgehouden of gevangengezet in de staat van herkomst, of zouden worden vastgehouden of gevangengezet bij uitzetting, onder omstandigheden die neerkomen op marteling of wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing.
- Zou bij uitzetting worden blootgesteld aan lijfstraffen.
- Onderworpen werden of het risico liepen onderworpen te worden aan slavernij en gedwongen arbeid of mensenhandel in personen.
- Jonger zijn dan 18 jaar en zouden worden gedeporteerd naar een staat waar hun fundamentele rechten als kind eerder zijn geschonden of zouden worden geschonden, met onherstelbare schade tot gevolg.⁵⁴

⁵³ Algemene opmerking nr. 4 (2017), paragrafen 27 en 29.

⁵⁴ Voor aanvullende indicaties van persoonlijk risico, zie algemene opmerking nr. 4 (2017), par. 45.

NIET-UITPUTTENDE SET VAN INDICATIES VAN PERSOONLIJK RISICO

Indicaties voor persoonlijk risico kunnen onder meer, maar niet uitsluitend, het volgende omvatten:

- Ras of etnische achtergrond.
- Politieke voorkeur of politieke activiteiten van de klager of die van zijn/haar familieleden.
- Arrestatie of detentie zonder garantie op eerlijke behandeling en proces.
- Vonnis bij verstek.
- Seksuele geaardheid en genderidentiteit.
- Desertie uit de nationale strijdkrachten of gewapende groepen.
- Eerdere martelingen.
- Incommunicado-detentie of andere vorm van willekeurige en illegale detentie in het land van herkomst.
- Clandestiene ontsnapping uit het land van herkomst na dreiging met marteling.
- Religieuze overtuiging.
- Schendingen van het recht op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst, met inbegrip van schendingen die verband houden met tot het verbod op bekering tot een godsdienst die verschilt van de godsdienst die als staatsgodsdienst is uitgeroepen, en waarbij een dergelijke bekering bij wet en in de praktijk verboden en bestraft is.
- Risico op uitzetting naar een derde land waar de persoon het risico loopt om te worden gemarteld.
- Geweld tegen vrouwen, waaronder verkrachting, vrouwelijke genitale verminking en vroege en gedwongen huwelijken.

Staten die partij zijn bij het Verdrag moeten rekening houden met de mensenrechtensituatie in de staat waarnaar de persoon mogelijk wordt gedeporteerd, namelijk of de betrokken persoon zou worden gedeporteerd naar een staat:⁵⁵

- Wanneer er beschuldigingen of bewijzen zijn van misdaden van genocide, misdaden tegen de menselijkheid of oorlogsmisdaden, of andere ernstige schendingen van het internationaal recht inzake de mensenrechten of het internationaal humanitair recht, met inbegrip van die welke zijn opgesomd in de Conventies van Genève van 12 augustus 1949 en de aanvullende protocollen daarbij.
- Wanneer het inherente recht op leven wordt ontkend, inclusief het blootstellen van de persoon aan buitengerechtelijke executies of gedwongen verdwijning.
- Wanneer de omstandigheden en de methoden van tenuitvoerlegging van de doodstraf en de langdurige periode en omstandigheden van detentie van de ter dood veroordeelde persoon neer zouden kunnen komen op marteling of wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing.
- Wanneer represailles die neerkomen op marteling zijn of zouden worden gepleegd tegen de betrokken persoon, familieleden van de persoon of getuigen van de arrestatie en detentie van de persoon, zoals gewelddadige en terroristische handelingen tegen hen, de verdwijning van die familieleden of getuigen, het doden of martelen van hen.

⁵⁵ Ibid., par. 29.

Voorbeelden van jurisprudentie

In *TT v Australia* concludeerde het Comité dat, in de specifieke omstandigheden van de zaak, het bewijsmateriaal dat door de klager werd aangevoerd, niet voldoende gronden had aangevoerd om aan te nemen dat hij een reëel, voorzienbaar, persoonlijk en actueel risico zou lopen om te worden onderworpen aan marteling in geval van zijn uitzetting naar Sri Lanka. Het Comité nam bijvoorbeeld nota van de stellingen van de Staatspartij dat sommige van de verklaringen van de klager inconsistent en niet geloofwaardig waren, en dat zelfs als de klager hard was behandeld door de politie toen hij probeerde Sri Lanka te verlaten, hij na het verhoor geen verdere interesse meer had voor de Sri Lankaanse autoriteiten en was toegestaan om te vertrekken. Bovendien overwogen de autoriteiten van de Staatspartij het mogelijke risico van de mishandeling van afgewezen asielzoekers bij terugkeer naar Sri Lanka en besteedden zij passende aandacht aan de claim van de klager. Het Comité was derhalve van mening dat het materiaal in het dossier het niet in staat stelde om te concluderen dat de terugkeer van de klager een schending van artikel 3 van het Verdrag zou vormen.⁵⁶

In *NU v. Finland* merkte het Comité op dat, ondanks de bevinding dat de klager het risico zou lopen op mensenrechtenschendingen in de Tsjetsjeense Republiek, de autoriteiten van de Staatspartij tot de conclusie waren gekomen dat zijn profiel niet van zodanig belang was voor de Tsjetsjeense of andere Russische autoriteiten dat hij in Petrozavodsk zou worden gezocht. Het Comité was van mening dat het niet voldoende was om het persoonlijke gevaar van een schending van artikel 3 van het Verdrag weg te nemen. Het Comité merkte op dat er een lopend strafrechtelijk onderzoek tegen de klager gaande was in de context waarvan hij tijdens verhoren was mishandeld en onder erbarmelijke omstandigheden was vastgehouden. Het Comité merkte de informatie op die door de partijen was verstrekt over gedwongen ontvoeringen naar de Tsjetsjeense Republiek vanuit andere delen van de Russische Federatie. In het licht van het voorgaande concludeerde het Comité dat de klager een voorzienbaar, reëel en persoonlijk risico zou lopen om te worden gemarteld als hij zou worden teruggestuurd naar de Russische Federatie en dat zijn terugkeer naar de Russische Federatie een schending zou vormen door de staatspartij van artikel 3 van het Verdrag.⁵⁷

3. DIPLOMATIEKE VERZEKERINGEN

Statenpartijen nemen af en toe hun toevlucht tot een praktijk waarbij een persoon wordt overgebracht naar een andere staat op basis van een formele toezegging van de ontvangende staat dat de betrokken persoon zal worden behandeld in overeenstemming met de voorwaarden die door de zendende staat zijn gesteld en met internationale mensenrechtennormen. Die "diplomatieke garanties" mogen op geen enkele manier worden gebruikt als een maas in de wet om het beginsel van non-refoulement te ondermijnen in situaties waarin er gegronde redenen zijn om aan te nemen dat de persoon gevaar zou lopen om in die staat aan marteling te worden onderworpen.⁵⁸ Dergelijke garanties moeten ook worden onderworpen aan latere monitoring om hun uitvoering te waarborgen.⁵⁹

⁵⁶ CAT/C/77/D/946/2019, paragrafen 8.1–9.

⁵⁷ CAT/C/76/D/1044/2020, paragrafen 8.1–9.

⁵⁸ Algemene opmerking nr. 4 (2017), paragrafen 19 en 20.

⁵⁹ Zie bijvoorbeeld CAT/C/GRC/CO/7, para. 34 en 35; KAT/C/DNK/CO/8, paragrafen 14 en 15; CAT/C/NZL/CO/7, paragrafen 25 en 26; en CAT/C/SRB/CO/3, paragrafen 31 en 32.

Voorbeelden van jurisprudentie

In *Abichou v. Duitsland* ging het uitleveringsverzoek vergezeld van diplomatieke garanties van Tunesië, waaruit bleek dat het vermeende slachtoffer een nieuw proces zou krijgen, waarin de rechten erkend in het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten zouden worden gerespecteerd en dat hij, in het geval van een nieuwe veroordeling, zou worden opgesloten in een detentiefaciliteit die voldeed aan de Standaard Minimumregels voor de behandeling van gevangenen van de Verenigde Naties (de Nelson Mandela-regels). Niettegenstaande de diplomatieke garanties die werden gegeven, overwoog het Comité de feitelijke mensenrechtensituatie in Tunesië ten tijde van de uitlevering en concludeerde dat het vermeende slachtoffer een voorzienbaar, reëel en persoonlijk risico liep om te worden onderworpen aan marteling ten tijde van zijn uitlevering aan Tunesië en dat zijn uitlevering een schending vormde van artikel 3 van het Verdrag.⁶⁰

In *Boily v. Canada* moest het Comité bepalen of de diplomatieke garanties in de specifieke zaak van dien aard waren dat alle redelijke twijfel dat de klager bij zijn terugkeer aan marteling zou worden onderworpen, werd weggenomen, inclusief vervolprocedures die hun effectiviteit zouden garanderen. Het Comité was van mening dat het overeengekomen systeem van diplomatieke garanties niet zorgvuldig genoeg was ontworpen om marteling effectief te voorkomen. De diplomatieke en consulaire autoriteiten van de staatspartij werden niet op de hoogte gesteld van de uitlevering van de klager en niet geïnformeerd over de noodzaak om in nauw en continu contact met hem te blijven vanaf het moment dat hij werd overgedragen. De diplomatieke garanties en de voorziene consulaire bezoeken voorzagen er niet in dat de klager het grootste risico zou lopen om gemarteld te worden tijdens de eerste dagen van zijn detentie. De bezorgdheid over het risico bleek terecht, aangezien de staatspartij geen maatregelen had genomen om zijn veiligheid vroeg genoeg te controleren. Het Comité concludeerde daarom dat de uitlevering van de klager aan Mexico een schending door de staatspartij van artikel 3 van het Verdrag vormde.⁶¹

4. UITLEVERINGSVERDRAGEN

Staten kunnen partij zijn bij multilaterale of bilaterale uitleveringsverdragen, en er kunnen conflicten ontstaan tussen hun verplichtingen onder artikel 3 van het Verdrag en de verplichtingen die zij zijn aangegaan onder een uitleveringsverdrag. In dat geval moet het relevante uitleveringsverdrag worden toegepast in overeenstemming met het beginsel van non-refoulement. Bovendien moeten staten die partij zijn bij het Verdrag ervoor zorgen dat er geen dergelijk conflict is voordat zij partij worden bij een uitleveringsverdrag.⁶²

5. NIET-STATELIJKE ACTOREN

Staten die partij zijn bij het Verdrag dienen zich te onthouden van het deporteren van personen naar een andere staat in situaties waarin er gegronde redenen zijn om aan te nemen dat zij gevaar lopen te worden onderworpen aan marteling of andere vormen van mishandeling door niet-staatelijke actoren, met inbegrip van groepen die onrechtmatig handelingen verrichten die ernstige pijn of lijden veroorzaken voor doeleinden die door het Verdrag zijn verboden, en waarover de ontvangende staat feitelijk geen of slechts gedeeltelijke controle heeft of waarvan de handelingen niet kunnen worden voorkomen of waarvan de straffeloosheid niet kan worden bestreden.⁶³

⁶⁰ CAT/C/50/D/430/2010, paragrafen 11.5–13.

⁶¹ CAT/C/47/D/327/2007, paragrafen 14.4–15.

⁶² Algemene opmerking nr. 4 (2017), paragrafen 23–25.

⁶³ Ibid., par. 30.

Voorbeelden van aanbevelingen

De staatspartij moet ervoor zorgen dat geen personen worden uitgezet, teruggestuurd of uitgeleverd aan een andere staat indien er gegronde redenen zijn om aan te nemen dat zij daar gevaar lopen om te worden gemarteld.

De staatspartij dient zich te onthouden van het vragen om en accepteren van diplomatieke garanties, in het kader van zowel uitlevering als deportatie, van staten waar gronden bestaan om aan te nemen dat personen bij terugkeer het risico lopen op marteling of mishandeling, of waar gronden bestaan om aan te nemen dat er sprake kan zijn van ketenrefoulement naar een staat waar dergelijke gronden bestaan. De staatspartij dient er tevens voor te zorgen dat een deportatie of uitlevering op basis van diplomatieke garanties gepaard gaat met voortdurende en uitgebreide monitoring van de situatie van de persoon in het ontvangende land en dat diplomatieke garanties niet worden gebruikt als een maas in de wet om het beginsel van non-refoulement, zoals vastgelegd in artikel 3 van het Verdrag, te ondermijnen.

De staatspartij moet de wetgeving die de externalisering van haar asielbeleid mogelijk maakt en de plannen hiertoe opnieuw bekijken, waarbij zij ten volle rekening moet houden met internationale normen en de richtlijnen van internationale en regionale instanties die de opdracht hebben kwesties met betrekking tot migratie te onderzoeken.

De staatspartij moet ervoor zorgen dat beoordelingen van de asielstatus uitsluitend worden uitgevoerd op basis van nieuwe informatie die wijst op een fundamentele, stabiele en duurzame verandering in de omstandigheden in de landen van herkomst en dat de bescherming in de landen van herkomst effectief en beschikbaar is.

De staatspartij moet ervoor zorgen dat alle personen die zich op het grondgebied van de staatspartij of onder haar jurisdictie bevinden, met inbegrip van personen die worden vastgehouden op luchthavens en andere grensovergangen, daadwerkelijk toegang hebben tot de procedure voor het bepalen van de vluchtelingenstatus. Ook moet worden gewaarborgd dat asielzoekers de mogelijkheid hebben om hun zaak individueel te laten onderzoeken en procedurele bescherming genieten tegen refoulement en collectieve terugkeer.

De staatspartij moet ervoor zorgen dat er procedurele waarborgen tegen refoulement aanwezig zijn en dat er doeltreffende rechtsmiddelen beschikbaar zijn met betrekking tot refoulementclaims in uitzettingsprocedures, met inbegrip van toetsing van afwijzingen door een onafhankelijke rechterlijke instantie, met name in beroep.

De staatspartij moet de opleiding van migratiefunctionarissen aan grensposten bevorderen in overeenstemming met internationale normen en de mechanismen versterken om slachtoffers van marteling en mensenhandel onder asielzoekers en migranten aan de grenzen snel te identificeren.

Voorbeelden van goede praktijken

Als reactie op de aanbevelingen van het Comité in zijn afsluitende opmerkingen na bestudering van het vijfde periodieke rapport van de staatspartij, heeft Cyprus een nieuw standaardverwijzingsformulier ingevoerd dat gericht is op het verbeteren van het screeningssysteem voor het identificeren van kwetsbare asielzoekers, zoals slachtoffers van marteling. Ook heeft het het aantal maatschappelijk werkers verhoogd en een aparte standaardwerkprocedure opgesteld voor het identificeren van slachtoffers van marteling.⁶⁴

In 2022 heeft het Comité, bij de behandeling van het vervolgverslag van België, met waardering kennis genomen van de toepassing van de “kwalificatierichtlijn” (2011/95/EU), die aangeeft dat de risico’s van ernstige schade aan een persoon de toekenning van internationale bescherming kunnen rechtvaardigen door toepassing van het beginsel van non-refoulement in situaties van internationale of interne gewapende conflicten.⁶⁵

In 2019 verwelkomde het Comité de aanneming van nieuwe wettelijke bepalingen die het beginsel van non-refoulement verankerden, namelijk artikel 208 van het Wetboek van Strafrecht en artikel 20 van Wet nr. 2016-021 van 24 augustus 2016 betreffende de vluchtelingenstatus in Togo.⁶⁶

Bij de bestudering van het eerste rapport van Mauritanië merkte het Comité met voldoening op dat een nieuwe titel die in 2011 aan het Wetboek van Strafvordering was toegevoegd, uitlevering verbod als de persoon om wiens uitlevering werd verzocht, gevaar liep om in de verzoekende staat aan marteling te worden onderworpen.⁶⁷

⁶⁴ CAT/C/CYP/CO/5, para. 33; en CAT/C/CYP/FCO/5, paragrafen 24 en 25.

⁶⁵ CAT/C/BEL/CO/4, paragraaf 26; CAT/C/BEL/FCO/4 (alleen in het Frans op de datum van publicatie van deze handleiding); en brief van 15 november 2022 van het Comité aan de Permanente Vertegenwoordiger van België bij het Bureau van de Verenigde Naties en andere internationale organisaties in Genève (beschikbaar op https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=INT%2FCAT%2FFUL%2FBEL%2F50780&Lang=en), p. 3 (in het Frans).

⁶⁶ CAT/C/TGO/CO/3, paragraaf 20.

⁶⁷ CAT/C/MRT/CO/1, paragraaf 16.

D. ARTIKEL 4 (CRIMINALISERING VAN FOLTERING)

Artikel 4

“1. Elke staatspartij zorgt ervoor dat alle vormen van marteling strafbare feiten zijn volgens haar strafrecht. Hetzelfde geldt voor een poging tot marteling en voor een handeling van een persoon die medeplichtigheid of deelname aan marteling vormt.

2. Elke Staat die Partij is, zal deze misdrijven strafbaar stellen met passende straffen, waarbij rekening wordt gehouden met de ernst ervan.”

Artikel 4 verplicht Statenpartijen om wetgeving aan te nemen die marteling strafbaar stelt in termen die consistent zijn met de definitie in artikel 1, en ervoor te zorgen dat martelingen bestraft worden met passende straffen. Statenpartijen moeten het strafbare feit van marteling definiëren als onderscheiden van gewone mishandeling of andere misdaden.

Marteling en mishandeling moeten ook als afzonderlijke misdrijven worden aangemerkt en het misdrijf marteling moet de elementen bevatten die in artikel 1 van het Verdrag zijn opgenomen. Staten die partij zijn, moeten er wettelijk voor zorgen dat dergelijke handelingen bestraft worden met passende straffen, rekening houdend met hun ernstige aard, ook wanneer ze door overheidsfunctionarissen worden begaan.⁶⁸

Het Comité heeft opgemerkt dat er ernstige verschillen zijn tussen de definitie van het Verdrag en de definitie die is opgenomen in het nationale recht, waardoor er daadwerkelijke of potentiële mazen in de wet ontstaan die straffeloosheid in de hand werken. Het Comité heeft benadrukt hoe belangrijk deze wettelijke verplichting is voor het bevorderen van de doelstelling van het Verdrag en voor het voorkomen van marteling en mishandeling.⁶⁹

Door het misdrijf marteling te definiëren als onderscheiden van gewone mishandeling of andere misdrijven, is het Comité van mening dat de verdragspartijen rechtstreeks het overkoepelende doel van het Verdrag om marteling en mishandeling te voorkomen, zullen bevorderen. Het benoemen en definiëren van het misdrijf zal het doel van het Verdrag bevorderen, onder andere door iedereen, inclusief daders, slachtoffers en het publiek, te waarschuwen voor de bijzondere ernst ervan.

Het codificeren van het misdrijf zal ook (a) de noodzaak benadrukken van een passende straf die rekening houdt met de ernst van het vergrijp, (b) het afschrikwekkende effect van het verbod zelf versterken, (c) het vermogen van verantwoordelijke ambtenaren vergroten om het specifieke misdrijf van marteling op te sporen en (d) het publiek in staat stellen en machtigen om toezicht te houden op en, indien nodig, de actie van de staat en het nalaten van de staat die in strijd is met het Verdrag, aan te vechten.⁷⁰

Het rapport van de staatspartij moet informatie bevatten over:

- Civiele en militaire strafrechtelijke bepalingen met betrekking tot deze misdrijven en de daarmee samenhangende straffen.
- Of er verjaringstermijnen van toepassing zijn op dergelijke overtredingen.
- Of de relevante bepalingen welke uitzonderlijke omstandigheden dan ook verbieden die zich kunnen voordoen aangevoerd als rechtvaardiging voor marteling.

⁶⁸ Zie bijvoorbeeld [CAT/C/SLV/CO/3](#) en [CAT/C/SLV/CO/3/Corr.1](#), paragrafen 8 en 9; [CAT/C/ISL/CO/4](#), paragrafen 9 en 10; [CAT/C/BOL/CO/3](#), par. 8 en 9; [CAT/C/PSE/CO/1](#), paragrafen 12 en 13; en [CAT/C/IRQ/CO/2](#), paragrafen 8 en 9.

⁶⁹ Zie bijvoorbeeld [CAT/C/BRA/CO/2](#), paragrafen 7 en 8; [CAT/C/NIC/CO/2](#), paragrafen 7 en 8; en [CAT/C/MWI/CO/1](#), paragrafen 7 en 8.

⁷⁰ Algemene opmerking nr. 2 (2007), para. 11.

- Het aantal en de aard van de zaken waarin die wettelijke bepalingen werden toegepast en de uitkomst van die zaken, de straffen die bij veroordeling werden opgelegd en de redenen voor vrijspraak.
- Voorbeelden van uitspraken die relevant zijn voor de uitvoering van artikel 4.
- Bestaande wetgeving over disciplinaire maatregelen tijdens het onderzoek naar een vermeende zaak van marteling die kunnen worden genomen tegen wetshandhavings- of gevangenispersoneel dat verantwoordelijk is voor martelingen (bijv. schorsing) en informatie over hoe vastgestelde straffen in verhouding staan tot de ernst van het misdrijf van marteling.

Voorbeelden van aanbevelingen

De Staatspartij moet ervoor zorgen dat handelingen van marteling en mishandeling bestraft worden met passende straffen die rekening houden met hun ernstige aard, in overeenstemming met artikel 4 (2) van het Verdrag. Bovendien moet de Staatspartij ervoor zorgen dat het beginsel van het absolute verbod op marteling in haar wetgeving wordt opgenomen en dat het strikt wordt toegepast, in overeenstemming met artikel 2 (2) van het Verdrag en dat, in overeenstemming met artikel 2 (3) van het Verdrag, in geen geval een bevel van een hogere officier of autoriteit mag worden ingeroepen als rechtvaardiging voor marteling. Ten slotte moet de Staatspartij de strafrechtelijke verantwoordelijkheid vaststellen van degenen die hogere autoriteit uitoefenen voor handelingen van marteling of mishandeling die door ondergeschikten zijn gepleegd in situaties waarin zij wisten of hadden moeten weten dat dergelijk ontoelaatbaar gedrag plaatsvond of waarschijnlijk zou plaatsvinden, maar geen redelijke en noodzakelijke preventieve maatregelen hebben genomen.

De staatspartij zou moeten overwegen de Wet op martelmisdrijven te wijzigen met het oog op de invoering van verplichte minimumstraffen of progressieve straffen die leiden tot de maximumstraf voor martelingen, onder meer door verzwarende factoren aan te halen, waarbij rekening wordt gehouden met de ernst van de daden, zoals uiteengezet in artikel 4 (2) van het Verdrag.

De staatspartij moet ervoor zorgen dat de straffen voor marteling in verhouding staan tot de ernst van het misdrijf, zoals uiteengezet in artikel 4 (2) van het Verdrag.

Voorbeelden van goede praktijken

In 2023 nam het Comité met genoeg kennis van Wet nr. 186/2021, tot wijziging van Wet nr. 286/2009, waarmee de verjaringstermijn voor het misdrijf marteling in Roemenië werd opgeheven.⁷¹

⁷¹ CAT/C/ROU/CO/3, paragraaf 7.

E. ARTIKEL 5 (RECHTSBEVOEGDHEID)

Artikel 5

"1. Elke Staatspartij neemt de maatregelen die nodig zijn om zijn rechtsmacht te vestigen ten aanzien van de in artikel 4 bedoelde strafbare feiten in de volgende gevallen:

(a) Wanneer de strafbare feiten worden gepleegd op een grondgebied dat onder zijn rechtsmacht valt of aan boord van een schip of luchtvaartuig dat in die staat is geregistreerd;

(b) Wanneer de vermeende overtreder een onderdaan van die staat is;

(c) Wanneer het slachtoffer een onderdaan van die Staat is, indien die Staat dat passend acht.

2. Elke Staat die Partij is, neemt eveneens de maatregelen die nodig zijn om zijn rechtsmacht over dergelijke strafbare feiten te vestigen in gevallen waarin de vermeende dader zich bevindt op een grondgebied dat onder zijn rechtsmacht valt en hij hem niet uitlevert overeenkomstig artikel 8 aan een van de Staten genoemd in paragraaf 1 van dit artikel.

3. Dit Verdrag sluit geen enkele strafrechtelijke rechtsmacht uit die wordt uitgeoefend overeenkomstig het nationale recht."

Artikel 5 verplicht de Verdragsluitende Staten om rechtsmacht te vestigen over de in artikel 4 genoemde misdaden.

Traditioneel nemen staten jurisdictie op zich met betrekking tot strafbare feiten die op hun grondgebied of door hun onderdanen zijn gepleegd. Dienovereenkomstig bepaalt het Verdrag dat statenpartijen jurisdictie op zich nemen met betrekking tot martelingen die worden gepleegd op een grondgebied dat onder hun jurisdictie valt, inclusief aan boord van een schip of vliegtuig dat is geregistreerd in de staatspartij, evenals wanneer de vermeende dader hun onderdaan is. Bovendien kunnen ze jurisdictie vestigen over de martelingen als het slachtoffer een onderdaan is van die staatspartij. Bovendien nemen statenpartijen ook maatregelen om hun jurisdictie te vestigen als martelingen buiten hun grondgebied zijn gepleegd door niet-onderdanen als dergelijke vermeende daders zich bevinden op een grondgebied dat onder hun jurisdictie valt, wat garandeert dat personen die martelingen of mishandelingen hebben gepleegd, verantwoordelijk worden gehouden, ongeacht hun nationaliteit of het grondgebied waarin ze het misdrijf hebben gepleegd.⁷²

Het rapport van de staatspartij moet informatie bevatten over:

- Maatregelen die zijn genomen om rechtsmacht te vestigen in de gevallen die vallen onder (a), (b) en (c) van artikel 5 (1);
Er dienen ook voorbeelden te worden opgenomen van gevallen waarin (b) en (c) zijn toegepast.
- Maatregelen die zijn genomen om rechtsmacht te vestigen in gevallen waarin vermeende overtreeders zich op het grondgebied van de meldende staat bevinden en deze laatste hen niet uitlevert aan een staat die rechtsmacht heeft over het desbetreffende vergrijp; voorbeelden van gevallen waarin (a) uitlevering werd verleend en (b) uitlevering werd geweigerd, dienen te worden gegeven.

⁷² Zie bijvoorbeeld [CAT/C/ESP/CO/7](#), paragrafen 39 en 40; [CAT/C/BEN/CO/3](#), paragrafen 12 en 13; en [CAT/C/SYC/CO/1](#) en [CAT/C/SYC/CO/1/Corr.1](#), paragrafen 32 en 33.

Het Comité heeft voor het eerst een schending van artikel 5 van het Verdrag vastgesteld in *Guengueng et al. v. Senegal* betreffende de vervolging van de voormalige Tsjadische dictator Hissène Habré wegens martelingen die hij tijdens zijn autoritaire bewind in Tsjaad heeft gepleegd.⁷³ Volgens het Comité is Senegal er niet in geslaagd zijn verplichting na te komen om de maatregelen te nemen die nodig zijn om zijn jurisdictie te vestigen, overeenkomstig artikel 5 (2), over de misdrijven die zijn vastgelegd in artikel 4 in gevallen waarin de vermeende daders zich op enig grondgebied onder zijn jurisdictie bevinden en het hen niet uitlevert overeenkomstig artikel 7. Het Comité was ook van mening dat “de redelijke termijn waarbinnen de staatspartij aan deze verplichting had moeten voldoen, aanzienlijk is overschreden”.⁷⁴

Voorbeelden van aanbevelingen

De staatspartij moet ervoor zorgen dat haar wetgeving voldoet aan alle relevante bepalingen van het Verdrag, onder meer door ervoor te zorgen dat er rechtsmacht is over het misdrijf marteling in elke situatie waarin de vermeende dader zich op haar grondgebied bevindt, zelfs als het gedrag in kwestie plaatsvond buiten het grondgebied van de staatspartij en noch de dader noch een van de slachtoffers onderdanen waren van de staatspartij. Ook moet er worden voorzien in de invoering van bepalingen om ervoor te zorgen dat in alle gevallen waarin een persoon die ervan wordt beschuldigd marteling te hebben gepleegd zich binnen haar rechtsmacht bevindt, de staatspartij, indien zij de persoon niet uitlevert, de zaak voorlegt aan haar bevoegde autoriteiten met het oog op vervolging.

De staatspartij wordt dringend verzocht haar wetgeving te herzien om haar rechtsmacht te vestigen in gevallen waarin de vermeende dader van martelingen zich op het grondgebied van de staat bevindt en er geen uitlevering is verleend aan een andere staat die wel rechtsmacht heeft over het desbetreffende misdrijf.

Het Comité moedigt de staatspartij aan de nodige stappen te ondernemen om universele jurisdictie te vestigen over martelmisdrijven, overeenkomstig artikel 5 (2) van het Verdrag.

De staatspartij moet de uitoefening van universele jurisdictie over personen die verantwoordelijk zijn voor martelingen waarborgen, onder meer door uitlevering te vragen. Ook moet de staat informatie verstrekken aan het Comité over gevallen waarin het Verdrag is ingeroepen in gerechtelijke beslissingen met betrekking tot uitlevering en universele jurisdictie, in overeenstemming met artikel 5 van het Verdrag.

Voorbeelden van goede praktijken

Bij de behandeling van het vijfde periodieke rapport van het Verenigd Koninkrijk heeft het Comité met genoeg kennis genomen van de verwijzing in de strategie van de staatspartij ter voorkoming van foltering (2011-2014, 2015) aan de verplichtingen onder het Verdrag om ervoor te zorgen dat er geen ‘veilige havens’ zijn voor personen die van marteling worden beschuldigd, en verwelkomde wetswijzigingen die de bevoegdheid van de Britse rechtbanken om internationale misdaden te vervolgen, uitbreiden.⁷⁵

Wat betreft het vijfde periodieke rapport van Spanje erkende het Comité dat de Spaanse rechtbanken een pioniersrol hadden gespeeld bij de toepassing van universele jurisdictie over internationale misdaden, waaronder marteling, en nam kennis van een wetswijziging, Organisatiewet nr. 1/2009 van 3 november, waarin de voorwaarden voor de uitoefening van dergelijke jurisdictie werden vastgelegd.⁷⁶

⁷³ Guengueng et al. Senegal (CAT/C/36/D/181/2001).

⁷⁴ Ibid., par. 9.5.

⁷⁵ CAT/C/GBR/CO/5, paragraaf 22.

⁷⁶ CAT/C/ESP/CO/5, paragraaf 17.

F. ARTIKEL 6 (BEWARING EN VOORONDERZOEK)

Artikel 6

“1. Na onderzoek van de informatie waarover hij beschikt, ervan overtuigd te zijn dat de omstandigheden dit rechtvaardigen, zal een Staatspartij op wiens grondgebied een persoon aanwezig is die ervan wordt beschuldigd een misdrijf te hebben gepleegd als bedoeld in artikel 4, hem in hechtenis nemen of andere wettelijke maatregelen nemen om zijn aanwezigheid te verzekeren. De hechtenis en andere wettelijke maatregelen zullen zijn zoals voorzien in de wet van die Staat, maar mogen alleen worden voortgezet voor de tijd die nodig is om een strafrechtelijke of uitleveringsprocedure in te stellen.

2. Een dergelijke staat stelt onmiddellijk een voorlopig onderzoek naar de feiten in.

3. Een ieder die in hechtenis is op grond van lid 1 van dit artikel, wordt geholpen om onmiddellijk in contact te komen met de dichtstbijzijnde bevoegde vertegenwoordiger van de staat waarvan hij onderdaan is, of, indien hij een staatloze is, met de vertegenwoordiger van de staat waar hij gewoonlijk verblijft.

4. Wanneer een staat, overeenkomstig dit artikel, een persoon in hechtenis heeft genomen, stelt hij de staten waarnaar wordt verwezen in artikel 5, paragraaf 1, onmiddellijk in kennis van het feit dat die persoon in hechtenis is en van de omstandigheden die zijn hechtenis rechtvaardigen. De staat die het vooronderzoek uitvoert zoals bedoeld in paragraaf 2 van dit artikel, rapporteert zijn bevindingen onmiddellijk aan de genoemde staten en geeft aan of hij voornemens is jurisdictie uit te oefenen.

Artikel 6 gaat over de uitoefening van rechtsmacht door de staatspartij, met name de kwesties betreffende het onderzoek naar personen die zich op het grondgebied bevinden en waarvan wordt beweerd dat zij een misdrijf hebben gepleegd zoals bedoeld in artikel 4. Dienovereenkomstig worden personen die ervan worden beschuldigd een daad van marteling of mishandeling te hebben gepleegd, in hechtenis genomen of wordt hun aanwezigheid verzekerd door middel van andere wettelijke maatregelen, voor de tijd die nodig is om een strafrechtelijke of uitleveringsprocedure in te stellen. De staat moet dan onmiddellijk een vooronderzoek naar de feiten instellen.⁷⁷

Het rapport van de staatspartij moet informatie bevatten over:

- De nationale wettelijke bepalingen betreffende met name de hechtenis van een persoon die ervan wordt verdacht een van de in artikel 4 genoemde strafbare feiten te hebben gepleegd of andere maatregelen om de aanwezigheid van een dergelijke persoon te waarborgen; het recht op consulaire bijstand; de verplichting van de meldende staat om andere staten die mogelijk ook jurisdictie hebben, ervan in kennis te stellen dat een dergelijke persoon in hechtenis is; de omstandigheden van de detentie; en of de staatspartij voornemens is zijn jurisdictie uit te oefenen.
- De autoriteiten die belast zijn met de uitvoering van de verschillende aspecten van artikel 6.
- Alle gevallen waarin de bovenstaande nationale bepalingen werden toegepast.

⁷⁷ Zie bijvoorbeeld [CAT/C/ESP/CO/6](#), para. 14; en [CAT/C/LKA/CO/3-4](#), paragraaf 26.

G. ARTIKEL 7 (UITLEVERING OF VERVOLGING) (AUT DEDERE AUT JUDICIARE-BEGINSEL))

Artikel 7

“1. De Staat die Partij is op het grondgebied onder wiens jurisdictie een persoon wordt aangetroffen die ervan wordt verdacht een in artikel 4 bedoeld strafbaar feit te hebben gepleegd, legt in de gevallen bedoeld in artikel 5, indien hij hem niet uitlevert, de zaak voor aan zijn bevoegde autoriteiten met het oog op vervolging.

2. Deze autoriteiten nemen hun beslissing op dezelfde wijze als in het geval van een gewoon vergrijp van ernstige aard krachtens de wet van die Staat. In de gevallen bedoeld in artikel 5, lid 2, zijn de bewijsnormen die vereist zijn voor vervolging en veroordeling in geen geval minder streng dan die welke van toepassing zijn in de gevallen bedoeld in artikel 5, lid 1.

3. Eenieder tegen wie een procedure wordt aangespannen in verband met een van de in artikel 4 genoemde strafbare feiten, wordt in alle stadia van de procedure een eerlijke behandeling gegarandeerd.”

Artikel 7 verplicht de staten die partij zijn bij het Verdrag om vervolgingen in te stellen met betrekking tot martelingen wanneer zij daartoe bevoegd zijn, tenzij zij de vermeende dader uitleveren.⁷⁸ Het rapport van de staat die partij is bij het Verdrag moet informatie bevatten over:

- Maatregelen om de eerlijke behandeling van de vermeende dader in alle stadia van de procedure te waarborgen, met inbegrip van het recht op een advocaat, het recht om onschuldig te worden geacht totdat het tegendeel is bewezen en het recht op gelijkheid voor de rechtbank.
- Maatregelen om ervoor te zorgen dat de bewijsnormen die vereist zijn voor vervolging en veroordeling gelijkelijk van toepassing zijn in gevallen waarin de vermeende dader een buitenlander is die in het buitenland martelingen heeft gepleegd.
- Voorbeelden van praktische implementatie van de hierboven genoemde maatregelen.

Voorbeelden van aanbevelingen

De staatspartij zou moeten overwegen om de vereiste van dubbele strafbaarheid voor het misdrijf van marteling af te schaffen en het beginsel aut dedere aut judicare toe te passen wanneer personen die ervan worden verdacht in het buitenland martelingen te hebben gepleegd, zich op haar grondgebied bevinden en zij hen niet uitlevert, overeenkomstig artikel 5 (2) van het Verdrag.

Het Comité herinnert de Staatspartij eraan dat, om straffeloosheid te voorkomen, het het beginsel van aut dedere aut judicare moet toepassen wanneer de vermeende dader van martelingen zich op zijn grondgebied bevindt, in overeenstemming met artikel 5 (2) van het Verdrag. Het Comité herhaalt ook dat het onderzoek naar en de vervolging van martelingen niet beperkt mogen worden door de toepassing van de verjaringstermijn.

⁷⁸ Zie bijvoorbeeld [CAT/C/ESP/CO/6](#), paragraaf 14.

H. ARTIKEL 8 (UITLEVERING)

Artikel 8

“1. De in artikel 4 bedoelde strafbare feiten worden geacht te zijn opgenomen als uitleveringsdelicten in elk uitleveringsverdrag dat tussen de Staten die Partij zijn bestaat. De Staten die Partij zijn verbinden zich ertoe dergelijke strafbare feiten op te nemen als uitleveringsdelicten in elk uitleveringsverdrag dat tussen hen wordt gesloten.

2. Indien een Staat die partij is die uitlevering afhankelijk stelt van het bestaan van een verdrag, een verzoek om uitlevering ontvangt van een andere Staat die partij is waarmee hij geen uitleveringsverdrag heeft, kan hij dit Verdrag beschouwen als de wettelijke basis voor de uitlevering met betrekking tot dergelijke misdrijven. Uitlevering is onderworpen aan de andere voorwaarden die door de wet van de verzochte Staat worden gesteld.

3. Staten die partij zijn bij dit Verdrag en die uitlevering niet afhankelijk stellen van het bestaan van een verdrag, erkennen onderling dergelijke strafbare feiten als uitleveringsdelicten, onderworpen aan de voorwaarden die zijn vastgelegd in de wetgeving van de aangezochte Staat.

4. Dergelijke misdrijven worden, met het oog op uitlevering tussen Staten die partij zijn, behandeld alsof ze niet alleen zijn gepleegd op de plaats waar ze zijn voorgevallen, maar ook op het grondgebied van de Staat die zijn rechtsmacht moet vestigen overeenkomstig artikel 5, lid 1.”

Artikel 8 bepaalt dat de Staten die partij zijn zich ertoe verbinden om marteling te erkennen als een uitleveringsdelict om de uitlevering te vergemakkelijken van personen die ervan worden verdacht martelingen en de daarmee verband houdende misdaden van poging tot marteling, medeplichtigheid en deelname aan marteling te hebben gepleegd.⁷⁹

Het rapport van de staatspartij moet informatie bevatten over:

- Of marteling en gerelateerde misdaden door de rapporterende staat worden beschouwd als uitleveringsdelicten.
- Of de rapporterende staat de uitlevering afhankelijk stelt van het bestaan van een verdrag.
- Of de rapporterende staat het Verdrag beschouwt als de wettelijke basis voor uitlevering met betrekking tot van de hierboven genoemde strafbare feiten.
- Uitleveringsverdragen tussen de rapporterende staat en andere staten die partij zijn bij het Verdrag, waarin marteling is opgenomen als een uitleveringsdelict.
- Gevallen waarin de rapporterende staat de uitlevering heeft toegestaan van personen die ervan worden verdacht een van de hierboven genoemde misdrijven te hebben gepleegd, of waarin de rapporterende staat om welke reden dan ook het verzoek van een andere staat om uitlevering van een persoon die ervan wordt verdacht marteling te hebben gepleegd, heeft afgewezen en of de rapporterende staat als gevolg daarvan een vervolgingsprocedure tegen die persoon heeft gestart, met inbegrip van informatie over de status en de uitkomst van die procedures.

⁷⁹ Zie bijvoorbeeld [CAT/C/CPV/CO/1](#), paragrafen 32 en 33; en [CAT/C/SLE/CO/1](#), paragraaf 22.

Voorbeelden van aanbevelingen

De staatspartij moet ervoor zorgen dat marteling in bilaterale en multilaterale verdragen inzake uitlevering als een uitleveringsdelict wordt beschouwd. Ook moet de staatspartij ervoor zorgen dat het Verdrag kan worden ingeroepen als wettelijke basis voor uitlevering met betrekking tot de misdaden die worden opgesomd in artikel 4, wanneer er uitleveringsverzoeken worden ontvangen van staten waarmee de staat geen uitleveringsverdrag heeft gesloten. Ook moet de staatspartij het Comité informatie verstrekken over gevallen waarin het Verdrag is ingeroepen in gerechtelijke beslissingen inzake uitlevering en universele jurisdictie.

De staatspartij moet de Uitleveringswet wijzigen om ervoor te zorgen dat de misdaden die in artikel 4 van het Verdrag worden genoemd, worden beschouwd als uitleveringsdelicten.

De staat die partij is, moet de nodige wetgevende en bestuurlijke maatregelen nemen om ervoor te zorgen dat het Verdrag kan worden ingeroepen als wettelijke basis voor uitlevering met betrekking tot de misdaden die worden opgesomd in artikel 4 van het Verdrag, wanneer hij een verzoek om uitlevering ontvangt van een andere staat die partij is en waarmee hij geen uitleveringsverdrag heeft gesloten, en tegelijkertijd de bepalingen van artikel 3 van het Verdrag in acht neemt.

I. ARTIKEL 9 (INTERSTATENSAMENWERKING)

Artikel 9

“1. De Staten die partij zijn, verlenen elkaar de ruimste mate van rechtshulp in verband met strafrechtelijke procedures die zijn aangespannen met betrekking tot een van de in artikel 4 bedoelde strafbare feiten, met inbegrip van het verstrekken van alle bewijsstukken waarover zij beschikken die noodzakelijk zijn voor de procedures.

2. De Staten die partij zijn, komen hun verplichtingen uit hoofde van paragraaf I van dit artikel na in overeenstemming met alle verdragen inzake wederzijdse rechtshulp die tussen hen kunnen bestaan.”

Op grond van artikel 9 verbinden de staten die partij zijn zich ertoe wederzijdse rechtshulp te verlenen in alle zaken van strafrechtelijke procedure met betrekking tot het misdrijf van marteling en de daarmee verband houdende misdaden van poging tot marteling, en medeplichtigheid en deelname aan marteling.⁸⁰

Het rapport van de staatspartij moet informatie bevatten over:

- Wettelijke bepalingen, met inbegrip van eventuele verdragen, betreffende wederzijdse rechtshulp die van toepassing zijn in de zaak van de hierboven genoemde misdrijven.
- Zaken waarbij sprake is van het misdrijf marteling en waarbij wederzijdse bijstand is verzocht door of van de rapporterende Staat, met inbegrip van het resultaat van het verzoek.

⁸⁰ Zie bijvoorbeeld [CAT/C/USA/CO/3-5](#), paragraaf 15; en [CAT/C/SLE/CO/1](#), paragraaf 22.

Voorbeelden van aanbevelingen

De staatspartij moet de nodige wetgevende en bestuurlijke maatregelen nemen om wederzijdse rechtshulp te verlenen aan andere statenpartijen in alle zaken van strafrechtelijke procedure met betrekking tot de misdrijven opgesomd in artikel 4 van het Verdrag, onder meer door multilaterale overeenkomsten met bepalingen inzake wederzijdse rechtshulp die reeds door de staatspartij zijn geratificeerd, in de nationale wetgeving op te nemen.

De staatspartij moet informatie verstrekken over de maatregelen die zijn genomen om wederzijdse rechtshulp te verlenen aan andere statenpartijen in alle zaken van strafrechtelijke aard met betrekking tot de misdrijven die zijn opgesomd in artikel 4 van het Verdrag.

Voorbeelden van goede praktijken

In 2024 verwelkomde het Comité de aanneming van de verordening van 28 november 2017 betreffende de samenwerking met het Internationaal Strafhof en andere internationale tribunalen in Liechtenstein, die volgde op de inwerkingtreding van de wet van 20 oktober 2004 betreffende de samenwerking met het Internationaal Strafhof en andere internationale tribunalen.⁸¹

⁸¹ CAT/C/LIE/CO/5, paragraaf 4.

J. ARTIKEL 10 (ONDERWIJS EN OPLEIDING)

Artikel 10

“1. Elke Staatspartij zorgt ervoor dat onderwijs en informatie met betrekking tot het verbod op marteling volledig worden opgenomen in de opleiding van rechtshandhavingspersoneel, civiel of militair, medisch personeel, overheidsfunctionarissen en andere personen die betrokken kunnen zijn bij de bewaring, ondervraging of behandeling van een individu dat onderworpen is aan enige vorm van arrestatie, detentie of gevangenschap.

2. Elke Staatspartij neemt dit verbod op in de regels of instructies die worden uitgevaardigd met betrekking tot de taken en functies van een dergelijke persoon.”

Volgens artikel 10 van het Verdrag moeten de staten die partij zijn ervoor zorgen dat medisch en rechtshandhavingspersoneel, overheidsfunctionarissen en andere personen die betrokken kunnen zijn bij de hechtenis, ondervraging of behandeling van personen, op passende wijze zijn opgeleid in het verbod op marteling en andere vormen van mishandeling.⁸² Bovendien moet het verbod op marteling en andere vormen van mishandeling worden opgenomen in de regels of instructies die worden uitgevaardigd met betrekking tot hun taken en functies.

Het rapport van de staatspartij moet informatie bevatten over:

- Onderwijsprogramma's die door de staatspartij zijn ontwikkeld om ervoor te zorgen dat alle wetshandhavingsfunctionarissen, gevangenispersoneel, rechters, aanklagers, rechtbankfunctionarissen en militair personeel volledig op de hoogte zijn van de bepalingen van het Verdrag en zich ervan bewust zijn dat schendingen niet worden getolereerd en worden onderzocht, en dat alle overtreders worden vervolgd. De staatspartij moet ook informatie verstrekken over de programma's die worden gebruikt bij de training van politieagenten en andere niet-dwingende onderzoekstechnieken.
- Informatie over de opleiding van medisch personeel dat met gevangenen of asielzoekers omgaat, om fysieke en psychologische tekenen van marteling te herkennen en over de opleiding van gerechtelijke en andere functionarissen, zodat zij gevallen van marteling en mishandeling kunnen identificeren, overeenkomstig het Protocol van Istanbul.
- De aard (bijvoorbeeld verplicht of optioneel, regelmatig of ad hoc) en de frequentie van de instructie en opleiding.
- Informatie over trainingen die een gepaste en respectvolle behandeling van vrouwen, minderjarigen en leden van etnische, religieuze of andere diverse groepen waarborgen, met name met betrekking tot vormen van marteling die deze groepen onevenredig hard treffen.
- Ontwikkeling en uitvoering van regelmatige beoordelingen van de doeltreffendheid en impact van dergelijke trainings- en onderwijsprogramma's op het terugdringen van gevallen van marteling en mishandeling, evenals informatie over de methodologie die wordt gebruikt om de doeltreffendheid van die programma's te beoordelen bij het terugdringen van gevallen van marteling en mishandeling.

⁸² Zie bijvoorbeeld [CAT/C/KIR/CO/1](#), para. 28 en 29; [KAT/C/DNK/CO/8](#), para. 38 en 39; [KAT/C/EGY/CO/5](#), paragrafen 43 en 44; [CAT/C/ROU/CO/3](#), paragrafen 25 en 26; en [CAT/C/NZL/CO/7](#), paragrafen 55 en 56.

Voorbeelden van aanbevelingen

De staatspartij moet verplichte initiële en bijscholingsprogramma's ontwikkelen om ervoor te zorgen dat alle overheidsfunctionarissen, met name wetshandhavers en gevangenispersoneel, bekend zijn met de bepalingen van het Verdrag, met name het absolute verbod op marteling, en dat zij zich er volledig van bewust zijn dat schendingen niet worden getolereerd en zullen worden onderzocht, en dat de verantwoordelijken zullen worden vervolgd en, indien veroordeeld, op passende wijze zullen worden gestraft.

De staatspartij moet een methodologie ontwikkelen en toepassen voor het beoordelen van de doeltreffendheid van onderwijs- en opleidingsprogramma's bij het terugdringen van het aantal gevallen van marteling en mishandeling en bij het waarborgen van de identificatie, documentatie en het onderzoek van dergelijke handelingen en de vervolging van de verantwoordelijken.

De staatspartij moet ervoor zorgen dat rechtshandhavingspersoneel training blijft ontvangen over het absolute verbod op marteling, over het opsporen en onderzoeken van gevallen van marteling en mishandeling overeenkomstig het herziene Protocol van Istanbul, en over niet-dwingende verhoor- en onderzoekstechnieken, waarin de beginselen voor effectief verhoor ten behoeve van onderzoek en informatieverzameling (de Méndez-beginselen) zijn opgenomen. Ook moet de staat alle medisch personeel dat in contact komt met personen die van hun vrijheid zijn beroofd, blijven trainen in het opsporen van gevallen van marteling en mishandeling overeenkomstig het Protocol van Istanbul, waarbij ervoor moet worden gezorgd dat alle vermoedelijke gevallen van marteling en mishandeling onder de aandacht van de bevoegde gerechtelijke autoriteiten worden gebracht.

Voorbeelden van goede praktijken

Met betrekking tot de follow-up van zijn afsluitende opmerkingen over het derde periodieke rapport van Montenegro, in 2024, prees het Comité de inspanningen van de Staatspartij om voldoende gevangenispersoneel te werven en op te leiden om de adequate behandeling van gedetineerden te waarborgen en de preventie, monitoring en het beheer van geweld tussen gevangenen te versterken, met specifieke verwijzing naar de toegenomen inhuur van professionals in de gezondheidszorg. Het Comité moedigde de Staatspartij aan om haar wervingsinspanningen voort te zetten om ervoor te zorgen dat alle voorspelde posten werden ingevuld en om het Comité op de hoogte te houden van alle ontwikkelingen op dit gebied.⁸³

Het Comité heeft in zijn afsluitende opmerkingen over het zesde periodieke rapport van Australië de staatspartij opgeroepen alle nodige maatregelen te nemen om het gebruik van spuwkappen in alle omstandigheden in alle rechtsgebieden te beëindigen en om adequate en regelmatige training te bieden aan degenen die betrokken zijn bij detentieactiviteiten over wettelijke waarborgen en naleving te controleren en elk falen van ambtenaren om zich hieraan te houden te bestraffen.⁸⁴ Op 14 april 2023 kondigde de Australische federale politie een einde aan het gebruik van spuwkappen aan. Uit een evaluatie bleek dat het gebruik ervan geen redelijke of evenredige reactie was tegen personen die politieagenten aanvielen door speeksel of bloed te spugen. In plaats daarvan verstrekt de Australische federale politie apparatuur en implementeert procedures om haar agenten beter te beschermen tegen spugen en bijten.⁸⁵

⁸³ CAT/C/MNE/CO/3, para. 15 (c); CAT/C/MNE/FCO/3, paragraaf 6; en brief van 15 april 2024 van het Comité aan de permanente vertegenwoordiger van Montenegro bij het Bureau van de Verenigde Naties en andere internationale organisaties in Genève (beschikbaar op [https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=INT%2FCAT%2FFUL%2FMNE%2F58064&\(Taal=nl\)](https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=INT%2FCAT%2FFUL%2FMNE%2F58064&(Taal=nl))).

⁸⁴ CAT/C/AUS/CO/6, paragraaf 14.

⁸⁵ Australian Federal Police, persverklaring, 14 april 2023. Beschikbaar op www.afp.gov.au/news-centre/media-release/media-statement-0.

K. ARTIKEL 11 (ONDERZOEK EN BEHANDELING VAN PERSONEN IN GEVANGENIS)

Artikel 11

“Elke staatspartij houdt systematisch toezicht op de regels, instructies, methoden en praktijken voor verhoor, evenals op de regelingen voor de bewaring en behandeling van personen die op enigerlei wijze zijn gearresteerd, vastgehouden of gevangengezet in enig gebied dat onder haar jurisdictie valt, met het oog op het voorkomen van gevallen van marteling.”

Op grond van artikel 11 zijn de staten die partij zijn bij het Verdrag verplicht de regels, instructies, methoden en praktijken inzake verhoor, alsmede de regelingen voor de bewaring en behandeling van personen die aan welke vorm van arrestatie, detentie of gevangenschap dan ook zijn onderworpen, te herzien met het oog op het voorkomen van marteling en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing.⁸⁶

Het rapport van de staatspartij moet informatie bevatten over:

- Wetten, voorschriften en instructies betreffende de behandeling van personen die van hun vrijheid zijn beroofd.
- Informatie over maatregelen die snelle melding aan en toegang tot advocaten, artsen, familieleden en, in het geval van buitenlanders, consulaire functionarissen vereisen.
- De mate waarin de volgende regels en principes worden weerspiegeld in het nationale recht en de praktijk van de staatspartij: de Nelson Mandela-regels; de basisprincipes voor de behandeling van gevangenen; het geheel van principes voor de bescherming van alle personen onder enige vorm van detentie of gevangenschap; de principes van medische ethiek die relevant zijn voor de rol van gezondheidspersoneel, met name artsen, bij de bescherming van gevangenen en gedetineerden tegen marteling en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing; de gedragscode voor wetshandhavingfunctionarissen; de regels van de Verenigde Naties voor de behandeling van vrouwelijke gevangenen en niet-vrijheidsbenemende maatregelen voor vrouwelijke delinquenten

⁸⁶ Zie bijvoorbeeld [CAT/C/MEX/CO/7](#), paragrafen 16 en 17; en [CAT/C/LIE/CO/3](#), paragraaf 25.

(de Bangkokregels); de Standaardminimumregels van de Verenigde Naties voor de toepassing van het jeugdstrafrecht (de Beijingregels); de Grondbeginselen inzake de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht; de Richtlijnen voor de rol van aanklagers; de Standaardminimumregels van de Verenigde Naties voor niet-vrijheidsbenemende maatregelen (de Tokioregels); en de Regels van de Verenigde Naties voor de bescherming van minderjarigen die van hun vrijheid zijn beroofd.

- Alle onafhankelijke instanties of mechanismen die zijn opgericht om gevangenen en andere detentiecentra te inspecteren of te controleren en om alle vormen van geweld tegen personen die van hun vrijheid zijn beroofd, met inbegrip van alle vormen van seksueel geweld en geweld tussen gevangenen, te controleren, met inbegrip van toestemming voor controle door internationale organisaties en maatschappelijke organisaties.
- Informatie over maatregelen om ervoor te zorgen dat al deze plaatsen officieel worden erkend en dat er geen Incommunicado-detentie of detentie op geheime of niet-officiële plaatsen is toegestaan.
- Mechanismen om het gedrag van rechtshandavingspersoneel dat verantwoordelijk is voor het verhoor en de bewaring van personen die in hechtenis of gevangenschap zitten, en de resultaten van dergelijke beoordelingen, samen met eventuele kwalificatie- of herkwalificatieprocedures, te beoordelen.
- Informatie over eventuele waarborgen ter bescherming van personen die bijzonder risico lopen.
- De implementatie van progressieve technieken bij het beheer van plaatsen waar mensen hun vrijheid verliezen, zoals de introductie van dynamische beveiligingsprincipes.

ILLUSTRATIEVE VOORBEELDEN VAN PLAATSEN WAAR VRIJHEID WORDT BUITEN GESTELD

- Politiebureaus
- Voorarrestcentra
- Huis van Bewaring
- Gevangenen/penitentiaire inrichtingen
- Jeugdgevangenen/jeugdgevangenen
- Grenspolitiefaciliteiten en transitzones bij landovergangen, internationale havens en luchthavens
- Immigratie- en asielzoekerscentra
- Psychiatrische instellingen
- Faciliteiten van de veiligheids- en inlichtingendienst
- Detentiefaciliteiten onder militaire jurisdictie
- Plaatsen van administratieve detentie
- Plaatsen van medische quarantaine
- Vervoermiddelen voor de overbrenging van gedetineerden
- Sociale verzorgingstehuizen die door de staat worden aangeboden of die onderworpen zijn aan staatsregelgeving of -licenties
- Niet-officiële detentieplaatsen (zoals die waar geheime detenties plaatsvinden)

Bron: OHCHR, [Voorkomen van marteling: de rol van nationale preventiemechanismen – een praktische gids](#), blz. 7.

Naast het Comité passen verschillende mensenrechtenorganen en -mechanismen in het systeem van de Verenigde Naties het concept van plaatsen van vrijheidsberoving toe binnen hun respectieve mandaten. Hun uitgebreide benadering van de definitie van vrijheidsberoving werpt licht op hoe dat concept zich heeft ontwikkeld in het internationaal recht. Zo heeft het Subcomité een zo uitgebreid mogelijke benadering aanbevolen bij het bepalen van wat een plaats van vrijheidsberoving is.⁸⁷ Het Subcomité heeft vastgesteld dat plaatsen en vormen van vrijheidsberoving niet alleen gevangenissen en politiebureaus omvatten, maar ook huisarrest, gesloten centra voor buitenlanders en asielzoekers, centra voor kinderen, sociale verzorgingstehuizen, ziekenhuizen en psychiatrische instellingen, faciliteiten voor militair personeel (of detentiecentra onder militaire jurisdictie), clandestiene klinieken die homoseksualiteit "behandelen", speciale kostscholen of religieuze scholen, en *daaras* - die allemaal plaatsen van vrijheidsberoving kunnen zijn.

De Subcommissie heeft ook duidelijk gesteld dat perioden van vrijheidsberoving tijdens aanhouding, overbrenging en verwijdering onder het Optionele Protocol vallen.⁸⁸

In 2024 nam de Subcommissie haar eerste algemene commentaar aan, waarin zij de plaatsen van vrijheidsberoving definieerde.⁸⁹

⁸⁷ CAT/C/57/4 en CAT/C/57/4/Corr.1, bijlage, par. 2. Zie ook CAT/OP/POL/ROSP/1 en CAT/OP/POL/ROSP/1/Corr.1, paragraaf 26; en CAT/OP/PRT/1, paragraaf 25.

⁸⁸ Subcommissie, algemeen commentaar nr. 1 (2024), para. 51.

⁸⁹ Ibid.

1. OMSTANDIGHEDEN IN DETENTIEPLAATSEN

Statenpartijen moeten ervoor zorgen dat de omstandigheden in detentiecentra geen schendingen van het Verdrag vormen. Dienovereenkomstig moet het rapport van de staatspartij informatie bevatten over:

- Plaatsing van verschillende groepen gevangenen in aparte instellingen of delen van instellingen, rekening houdend met hun geslacht, leeftijd, strafblad, de wettelijke basis voor hun detentie en de noodzaak van hun behandeling. Dat geldt onder andere voor mannen en vrouwen; onervaren en veroordeelde gevangenen; en jonge gevangenen en volwassenen.
- Omstandigheden van kinderen die bij een ouder in detentie verblijven, indien dit in hun belang is, inclusief de beschikbaarheid en toegang tot kinderopvangfaciliteiten, evenals kindspecifieke gezondheidszorg. In dat verband moeten statenpartijen ervoor zorgen dat kinderen in detentie met een ouder nooit als gevangenen worden behandeld.
- Het bieden van adequate huisvesting en de manier waarop hierbij rekening wordt gehouden met de gezondheidseisen en aandacht wordt besteed aan klimaatomstandigheden, lucht, minimale vloeroppervlakte, verlichting, verwarming en ventilatie.
- Toegang tot voldoende water- en sanitaire voorzieningen, alsmede andere voorzieningen voor persoonlijke hygiëne, waarbij rekening wordt gehouden met de waardigheid van personen die van hun vrijheid zijn beroofd.
- Zorg voor schone en nette kleding voor gevangenen die geen eigen kleding mogen dragen. Zulke kleding mag niet vernederend of vernederend zijn. Als gevangenen hun eigen kleding mogen dragen, moeten er maatregelen worden genomen om ervoor te zorgen dat deze schoon en nette kleding is.
- Voorzien in een apart bed en voldoende schoon beddengoed.
- Toegang tot drinkwater en voedsel met voldoende voedingswaarde, dat goed bereid en geserveerd is.
- Tijd en faciliteiten voor geschikte beweging en sport.
- Toegang tot medische en gezondheidsdiensten, zowel fysiek als psychologisch, die gratis en zonder discriminatie in de gevangenis zijn, evenals informatie over de nationale autoriteit (zoals het ministerie van Volksgezondheid) die verantwoordelijk is voor het medisch personeel in de gevangenis. Statenpartijen moeten in gedachten houden dat elke gevangenis onder andere het volgende moet bieden: medische screening bij binnenkomst; genderspecifieke gezondheidszorg; geestelijke gezondheidszorg; preventie-, behandelings-, zorg- en ondersteuningsregimes voor hiv en andere infectieziekten; programma's voor de behandeling van middelenmisbruik; protocollen voor preventie van zelfmoord en zelfbeschadiging; preventieve gezondheidszorgdiensten; en de diensten van een tandarts. Medische vertrouwelijkheid moet worden gerespecteerd.
- Beschikbaarheid en toegang tot faciliteiten voor gedetineerde personen met een verstandelijke of psychosociale beperking, of het nu gaat om een burgerlijk psychiatrisch ziekenhuis of een speciaal uitgeruste psychiatrische instelling binnen het gevangenisstelsel. Het rapport moet informatie bevatten over de vraag of een dergelijke instelling over voldoende apparatuur moet beschikken en of het personeel op de juiste manier is opgeleid volgens internationaal geaccepteerde professionele en ethische normen.
- Garanties die worden geboden om ervoor te zorgen dat gevangenen hun vrijheid van godsdienst of overtuiging kunnen uitoefenen.
- De modaliteiten en frequentie van fouilleren van gevangenen en cellen, inclusief invasieve en stripfouilleren, en de redenen daarvoor. In dat verband moeten dergelijke fouilleren altijd worden uitgevoerd op een manier die respectvol is voor de mensenrechten en waardigheid, inclusief respect voor de privacy van het individu dat wordt gefouilleerd, evenals de beginselen van proportionaliteit, legaliteit en noodzakelijkheid. Het fouilleren mag niet worden gebruikt om gevangenen te intimideren of lastig te vallen.
- Regimes in alle categorieën gevangenis, inclusief toegang tot frisse lucht/buitenrecreatie (hoeveel uur per dag), recreatieve activiteiten (informatie over de tijd en faciliteiten voor geschikte oefeningen en sport) en contact met de buitenwereld, onder noodzakelijk toezicht, zodat gedetineerden met regelmatige tussenpozen met hun familie en vrienden kunnen communiceren. Dat kan via schriftelijke correspondentie of via telecommunicatie, maar ook door bezoek te ontvangen.

- Rehabilitatieprogramma's, waaronder toegang tot onderwijs en beroepsopleidingen, en andere ondersteuning voor re-integratie in de maatschappij na vrijlating, evenals toegang tot een bibliotheek met voldoende recreatie- en instructieboeken.
- Regels en praktijken met betrekking tot beperkingen, discipline en sancties en hoe deze voldoen aan internationale mensenrechtenwetgeving en -normen; de duur, frequentie en registratie van dergelijke beperkingen; procedures voor het opleggen ervan; en toegang tot beroepsbeslissingen over het opleggen van dergelijke maatregelen. Staten die partij zijn, moeten ervoor zorgen dat dergelijke beperkingen nooit neerkomen op marteling of andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing.
- Gebruik van en praktijk met beperkingen, de wettelijke basis daarvoor, en het doel, de frequentie en registratie van dergelijke beperkingen. In dat verband moeten de autoriteiten ze als laatste redmiddel en voor de kortst mogelijke tijd toepassen. In de zeldzame gevallen waarin dergelijke maatregelen worden genomen, moeten statenpartijen bescherming tegen misbruik waarborgen, onder meer door zowel het ontwerp als het gebruik van beperkingsmiddelen te reguleren.

NIET-BEWARENDE MAATREGELEN

Er wordt vaak gesuggereerd dat het sturen van overtreders naar de gevangenis hun rehabilitatie niet bevordert, maar juist hun individuele situatie verslechtert. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer het door overbevolking moeilijk is om gevangenen onderwijs of beroeps- en recreatieve training te bieden voor hun re-integratie in de maatschappij na hun vrijlating. Gevangenisstraf brengt hoge financiële en sociale kosten met zich mee, die gereserveerd zouden moeten blijven voor overtreders van ernstigere en gevaarlijkere misdrijven. In die context heeft de Algemene Vergadering op 14 december 1990 de United Nations Standard Minimum Rules for Non-Criminal Measures (de Tokyo Rules) aangenomen. Naast de Tokyo Rules zouden staten die partij zijn, rekening moeten houden met de United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-Criminal Measures for Women Offenders (de Bangkok Rules), evenals de United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (de Beijing Rules), bij het aannemen van wetgevende en andere maatregelen met betrekking tot het gebruik van alternatieven voor detentie. Niet-vrijheidsbenemende maatregelen als alternatief voor gevangenisstraf moeten straffen omvatten die in verhouding staan tot het gepleegde vergrijp en die de rehabilitatie en herintegratie van de dader in de maatschappij mogelijk maken.

Het Comité heeft herhaaldelijk aanbevolen dat de Verdragsluitende Staten overwegen om vaker niet-vrijheidsbenemende maatregelen en alternatieven voor detentie in te zetten, in overeenstemming met de Tokioregels.

Enkele voorbeelden van niet-vrijheidsbenemende maatregelen zijn:

- Taakstraffen voor gemeenschapsdienst
- Economische sancties, zoals boetes en dagboetes
- Huisarrest
- Voorwaardelijke ontslag

De Tokyo Rules bevatten een reeks principes om het gebruik van niet-vrijheidsbenemende maatregelen te bevorderen, evenals minimale waarborgen voor personen die onderworpen zijn aan alternatieven voor gevangenisstraf. Niet-vrijheidsbenemende maatregelen moeten ook worden toegepast met volledig respect voor de mensenrechten en waardigheid, inclusief het verbod op marteling en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing. Dergelijke maatregelen mogen bijvoorbeeld geen medische of psychologische experimenten op, of onnodig risico op fysiek of mentaal letsel voor, de overtreder inhouden.

REGELS EN PRINCIPES BETREFFENDE HET RECHT OP VRIJHEID VAN MARTELING EN ANDERE MISHANDELING IN SITUATIES VAN VRIJHEIDSBEPERKING

Standaardminimumregels van de Verenigde Naties voor de behandeling van gevangenen (de Nelson Mandela-regels)⁹⁰

Basisprincipes voor de behandeling van gevangenen⁹¹

Grondbeginselen voor de bescherming van alle personen onder welke vorm van detentie of gevangenschap dan ook⁹²

Beginselen van medische ethiek die relevant zijn voor de rol van gezondheidspersoneel, met name artsen, bij de bescherming van gevangenen en gedetineerden tegen marteling en andere wrede, onmenselijke of vernederende handelingen.

Behandeling of bestraffing⁹³

Gedragcode voor wetshandhavingsfunctionarissen⁹⁴

Regels van de Verenigde Naties voor de behandeling van vrouwelijke gevangenen en niet-vrijheidsbenemende maatregelen voor vrouwen

Overtreders (de Bangkok-regels)⁹⁵

Standaardminimumregels van de Verenigde Naties voor de toepassing van jeugdrechtspraak (de Beijing-regels)⁹⁶

Standaardminimumregels van de Verenigde Naties voor niet-bewaringsmaatregelen (de Tokio-regels)⁹⁷

Regels van de Verenigde Naties voor de bescherming van minderjarigen die van hun vrijheid zijn beroofd⁹⁸

Basisprincipes voor het gebruik van geweld en vuurwapens door wetshandhavers⁹⁹

Volgens de hierboven genoemde regels en beginselen betreffende het recht op vrijwaring van marteling en andere vormen van mishandeling in situaties van vrijheidsberoving, moeten de staten die partij zijn bij het Verdrag onder meer ten minste informatie verstrekken over de wijze waarop zij de volgende normen waarborgen:

- Non-discriminatie bij de toepassing van procedurele regels en waarborgen op grond van ras, huidskleur, geslacht, seksuele geaardheid, taal, godsdienst, politieke of andere mening, nationale of maatschappelijke afkomst, eigendom, geboorte of enige andere status, rekening houdend met de individuele behoeften van gevangenen, met name de meest kwetsbare groepen in detentiecentra.
- Registratie van alle plaatsen van vrijheidsberoving met een gestandaardiseerd systeem voor het beheer van gevangendossiers, dat informatie bevat over de identiteit van de gedetineerden, met inachtneming van hun zelfgepercipieerde geslacht; de redenen, datum, tijd en plaats van arrestatie; de dag en het uur van hun opname en vrijlating, evenals van eventuele overplaatsing; eventuele zichtbare verwondingen en klachten over eerdere mishandeling; een inventaris van persoonlijke eigendommen; en de namen van familieleden, evenals contactgegevens voor noodgevallen.
- Aandacht besteden aan toelatingsprocedures en de specifieke behoeften van vrouwen, minderjarigen, personen met een beperking, lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender personen, personen die behoren tot etnische, raciale, religieuze, leeftijds- en gezondheidsgroepen en andere personen in kwetsbare situaties. Dat omvat het in acht nemen van de genderspecifieke behoeften van vrouwen die van hun vrijheid zijn beroofd (bijv. ervoor zorgen dat faciliteiten en materialen voldoen aan de specifieke hygiënebehoeften van vrouwen, inclusief maandverband dat gratis wordt verstrekt)

⁹⁰ Resolutie 70/175 van de Algemene Vergadering, bijlage.

⁹¹ Resolutie 45/111 van de Algemene Vergadering, bijlage.

⁹² Resolutie 43/173 van de Algemene Vergadering, bijlage.

⁹³ Resolutie 37/194 van de Algemene Vergadering, bijlage.

⁹⁴ Resolutie 34/169 van de Algemene Vergadering, bijlage.

⁹⁵ Resolutie 65/229 van de Algemene Vergadering, bijlage.

⁹⁶ Resolutie 40/33 van de Algemene Vergadering, bijlage.

⁹⁷ Resolutie 45/110 van de Algemene Vergadering, bijlage.

⁹⁸ Resolutie 45/113 van de Algemene Vergadering, bijlage.

⁹⁹ Achtste congres van de Verenigde Naties over de preventie van criminaliteit en de behandeling van overtreeders, Havana, 27 augustus-7 september 1990 (publicatie van de Verenigde Naties, Verkoopnr. E.91.IV.2), hoofdstuk I, sect. B.2.

en een regelmatige watervoorziening die beschikbaar moet worden gesteld voor de persoonlijke verzorging van kinderen en vrouwen, met name vrouwen die betrokken zijn bij de bereiding van voedsel en vrouwen die zwanger zijn, borstvoeding geven of menstrueren), het bieden van personen met een beperking individuele redelijke aanpassingen en toegankelijkheid in gevangenissen (bijv. de beschikbaarheid van trauma-geïnfomeerde en uitgebreide geestelijke gezondheidszorg en revalidatieprogramma's) en het bieden van faciliteiten om contact op te nemen met familieleden en toegang tot juridisch advies, en informatie over gevangenisregels en -voorschriften, waar hulp te zoeken in geval van nood in een taal die wordt begrepen, enz. Vóór of bij opname moeten vrouwen met zorgverantwoordelijkheden worden toegestaan om regelingen te treffen voor hun kinderen, inclusief de mogelijkheid van een redelijke opschorting van detentie, rekening houdend met de beste belangen van het kind. Er moet ook aandacht worden besteed aan de speciale behoeften van zwangere vrouwen die van hun vrijheid zijn beroofd.

- Gevangenen bij opname informeren over de gevangeniswetgeving en de toepasselijke regelgeving, hun rechten en plichten, inclusief informatie over het indienen van klachten, en alle andere zaken die hen in staat stellen zich aan te passen aan het leven in de gevangenis.
- Gevangenen de mogelijkheid geven om hun familieleden te informeren en, in het geval van buitenlanders, om hun familieleden op de hoogte te stellen. consulaire autoriteiten.
- Het terugdringen van de overbevolking in gevangenissen, met name door de bredere toepassing van niet-vrijheidsbenemende maatregelen als alternatief voor gevangenisstraf en door het uitvoeren van plannen om de gevangenisinfrastructuur te ontwikkelen en de detentieomstandigheden te verbeteren.
- De nodige stappen ondernemen om geweld in gevangenissen en detentiecentra, inclusief seksueel geweld, door wetshandhavingen en gevangenispersoneel en andere gevangenen te voorkomen. Zulke stappen omvatten het scheiden van gedetineerden op basis van geslacht, het werven van een voldoende aantal gevangenispersoneel om een adequate verhouding van gevangenen tot personeel te garanderen en het geven van training aan gevangenispersoneel over het beheer van gevangenen.
- Het aannemen van strategieën en programma's voor de preventie, detectie en behandeling van chronische, degeneratieve en infectieuze ziekten in gevangenissen en strategieën voor de preventie van zelfmoord en zelfbeschadiging in hechtenis. Dat omvat het introduceren van een risicobeoordelingstool in het hele gevangenisstelsel.
- Maatregelen nemen om sterfgevallen in hechtenis te voorkomen, sterfgevallen die hebben plaatsgevonden te onderzoeken en verslag uit te brengen over de resultaten van de onderzoeken, inclusief informatie over of familieleden in een van de gevallen compensatie hebben ontvangen. Het rapport van de staatspartij moet ook informatie bevatten over statistische gegevens over sterfgevallen in hechtenis, uitgesplitst naar plaats van detentie, het geslacht, de leeftijd en de etniciteit of nationaliteit van de overledene en de doodsoorzaak.
- Ervoor zorgen dat beperkingen, discipline en sancties voldoen aan de internationale mensenrechtenwetgeving en -normen en nooit neerkomen op marteling of andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing.
- Het verbieden van de volgende praktijken:¹⁰⁰
 - Onbepaalde eenzame opsluiting.
 - Langdurige eenzame opsluiting.
 - Het plaatsen van een gevangene in een donkere of constant verlichte cel.
 - Lijfstraffen of het beperken van de hoeveelheid voedsel of drinkwater van een gevangene.
 - Collectieve bestraffing.
- Het bieden van passende bescherming en een respectvolle omgeving in gevallen waarin personen met geweld worden bedreigd of het slachtoffer zijn geworden van geweld vanwege hun werkelijke of vermeende seksuele geaardheid.

¹⁰⁰ De Nelson Mandela-regels, regel 43.

of genderidentiteit; zonder hen uit de algemene gevangenispopulatie te verwijderen, behalve met hun toestemming.

- Ervoor zorgen dat dwangmiddelen alleen worden gebruikt als laatste redmiddel om het risico op schade aan een individu of anderen te voorkomen en alleen wanneer alle andere redelijke opties het risico niet voldoende kunnen beperken.
- Ervoor zorgen dat het gebruik van elektrische wapens (bijvoorbeeld Tasers) strikt in overeenstemming is met de beginselen van noodzakelijkheid, subsidiariteit, proportionaliteit, waarschuwing vooraf (waar mogelijk) en voorzorg; en dat ze niet deel uitmaken van de reguliere uitrusting van het bewakingspersoneel in gevangenissen en andere plaatsen van vrijheidsberoving.¹⁰¹
- Zorgen voor onafhankelijk toezicht op alle vormen van geweld, waaronder alle vormen van seksueel geweld en geweld binnen gevangenissen, inclusief toestemming voor internationaal toezicht of regelmatige en onaangekondigde bezoeken door nationale preventiemechanismen of NGO's.
- Het bieden van adequate gezondheidszorg aan personen die van hun vrijheid zijn beroofd, waaronder geestelijke gezondheidszorg, leeftijds- en geslachtsspecifieke medische diensten, met name voor zwangere vrouwen en vrouwen die met hun kinderen in detentie zitten, en toegang tot medicijnen en het waarborgen van toegang tot een onafhankelijke arts en professionals in de geestelijke gezondheidszorg, wat met name belangrijk is in de context van het melden en documenteren van klachten en beschuldigingen van marteling of mishandeling.
- Ervoor zorgen dat detentie in het kader van immigratiehandhaving alleen als laatste redmiddel wordt toegepast, wanneer dit strikt noodzakelijk en proportioneel wordt geacht in het licht van de omstandigheden van het individu, en voor een zo kort mogelijke periode, aangezien migratiebeheer een administratieve en geen strafrechtelijke aangelegenheid is. Statenpartijen moeten wettelijke termijnen voor immigratiedetentie vaststellen en toegang tot een effectief rechtsmiddel garanderen om de noodzaak van de detentie te beoordelen. Ze moeten er verder voor zorgen dat kinderen en gezinnen met kinderen niet alleen vanwege hun immigratiestatus worden vastgehouden. Statenpartijen moeten daarom de beschikbaarheid van niet-bewarende, op de gemeenschap gebaseerde alternatieven voor detentie overwegen.
- Bijzondere aandacht besteden aan de omstandigheden waarin personen in instellingen voor speciale zorg leven en de behandeling van deze personen. Dergelijke instellingen omvatten onder andere residentiële zorgcentra voor personen met een beperking, psychiatrische instellingen voor personen met psychische problemen, verpleeghuizen voor ouderen, weeshuizen en centra voor daklozen. Statenpartijen moeten beleid en strategieën ontwikkelen die gericht zijn op de-institutionalisering, een verschuiving van institutionele naar gemeenschapsgerichte zorg, die gericht is op een betere aanpak van de zorg- en ondersteuningsbehoeften van personen met een beperking, personen met psychische problemen, ouderen, kinderen, daklozen en anderen. Bovendien moeten zij alle nodige maatregelen nemen om een gemeenschapsleven te creëren waarin mensen worden weggehouden uit instellingen waar het risico op marteling en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing vaak hoger is.

¹⁰¹ Zie bijvoorbeeld [CAT/C/GBR/CO/6](#), paragrafen 28 en 29.

2. LINKS MET ANDERE MENSENRECHTEN EN FUNDAMENTELE VRIJHEDEN (EEN NIET-UITPUTTENDE LIJST)

Het waarborgen van de eerbiediging van de mensenrechten van personen die van hun vrijheid zijn beroofd, betreft niet alleen het recht om gevrijwaard te blijven van marteling en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing, maar ook verschillende andere rechten, waaronder:

- Het recht op leven.
- Het recht op vrijheid en veiligheid.
- Het recht op gelijkheid en non-discriminatie.
- Het recht op een adequate levensstandaard, met inbegrip van het recht op voldoende voedsel, water en
sanitaire voorzieningen.
- Het recht op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst.
- Het recht op vrijheid van mening en meningsuiting.
- Het recht op informatie.
- Het recht op gezondheid.
- Het recht op onderwijs.
- Het recht van het kind op ontwikkeling.
- Het recht op privacy.
- Het recht op een doeltreffende voorziening in rechte.
- Het recht om deel te nemen aan het culturele leven, recreatie en sport.

Voorbeelden van aanbevelingen

De Staatspartij moet haar inspanningen blijven versterken om ervoor te zorgen dat alle personen die van hun vrijheid zijn beroofd in de praktijk alle fundamentele wettelijke waarborgen krijgen vanaf het begin van hun detentie, inclusief het recht om te worden geïnformeerd over hun rechten in een taal die zij begrijpen; om binnen de wettelijk voorgeschreven termijn voor een rechter te worden gebracht; om een onafhankelijk en vertrouwelijk medisch onderzoek aan te vragen en te ontvangen, kosteloos, of op verzoek door een arts van hun keuze; om de rechtmatigheid van hun detentie aan te vechten; en om onmiddellijk toegang te krijgen tot een advocaat en, indien nodig, tot gratis rechtsbijstand van adequate kwaliteit en via een naar behoren gefinancierd en voorzien bureau voor rechtsbijstand, ook tijdens het eerste verhoor en onderzoek. In dat verband moedigt het Comité de Staatspartij aan om door te gaan met haar voortdurende inspanningen om de precaire situatie van rechtsbijstand aan te pakken, inclusief de voortdurende installatie van de gratis telefoondiensten op politiebureaus voor gearresteerde personen om toegang te krijgen tot rechtsbijstand en uiteindelijk de opening van de kantoren voor rechtsbijstand in alle districten.

De staatspartij moet doorgaan met het installeren van video- en audio-opnameapparatuur in de verhoorkamers van de politie en ervoor zorgen dat de opnames kosteloos ter beschikking worden gesteld aan verdachten en hun raadslieden. Deze opnames kunnen ook als bewijsmateriaal in de rechtbank worden gebruikt.

De staatspartij moet een centraal detentieregister opzetten voor alle gedetineerden in alle stadia van hun vrijheidsberoving, met inbegrip van overplaatsingen naar andere detentiecentra, en ervoor zorgen dat de vrijheidsberoving van alle personen op elke detentieplaats op de juiste wijze wordt geregistreerd.

De staatspartij moet haar inspanningen opvoeren om de detentieomstandigheden te verbeteren, onder meer door de overbevolking in gevangenissen aanzienlijk te verminderen door meer gebruik te maken van alternatieven voor opsluiting, zoals voorwaardelijke straffen voor first offenders of voor bepaalde lichte vergrijpen, en van alternatieven voor voorlopige hechtenis.

De staatspartij moet zich blijven inspannen om de gevangenisfaciliteiten te verbeteren en uit te breiden, teneinde de faciliteiten die niet aan de internationale normen voldoen, te renoveren. Ook moet zij de benodigde middelen vrijmaken om de detentieomstandigheden te verbeteren en re-integratie- en revalidatieactiviteiten te versterken.

De staatspartij moet de nodige maatregelen treffen om te waarborgen dat verdachten strikt gescheiden worden van veroordeelden en volwassenen van minderjarigen, en dat zij een passende behandeling krijgen. Daarnaast moet het aantal gekwalificeerde medewerkers dat met gevangenen werkt worden vergroot. Ook moet de beschikbaarheid van medische diensten in alle gevangenissen worden gewaarborgd. Daarnaast moet worden gewaarborgd dat eenzame opsluiting alleen als laatste redmiddel wordt toegepast, voor een zo kort mogelijke periode, onder streng toezicht en met de mogelijkheid van rechterlijke toetsing, in overeenstemming met de internationale normen.

De Staatspartij moet ervoor zorgen dat de regels inzake voorlopige hechtenis strikt worden nageleefd en dat voorlopige hechtenis alleen in uitzonderlijke omstandigheden en voor beperkte perioden wordt toegepast, in overeenstemming met de wet, rekening houdend met de beginselen van noodzakelijkheid en evenredigheid.

De staatspartij moet het gebruik van alternatieven voor voorlopige hechtenis binnen het Openbaar Ministerie en onder rechters actief bevorderen, in overeenstemming met de regels van Tokio en de regels van Bangkok.

De staatspartij moet de dossiers van alle personen die in voorlopige hechtenis zitten, inzien en degenen die al langer vastzitten dan de maximumstraffen voor de misdrijven waarvan zij worden beschuldigd, onmiddellijk vrijlaten. Ook moet zij erop toezien dat het Openbaar Ministerie zich houdt aan de bevelen van de rechtbank om personen die in voorlopige hechtenis zitten, vrij te laten en degenen die hun straf al hebben uitgezeten en onrechtmatig worden vastgehouden, onmiddellijk vrij te laten.

De staatspartij moet het Wetboek van Strafvordering wijzigen om de maximale duur van de voorlopige hechtenis te verkorten en deze in overeenstemming te brengen met de internationale normen voor een eerlijk proces.

Voorbeelden van goede praktijken

In 2021 adviseerde het Comité dat Litouwen verdere noodzakelijke stappen zou ondernemen om ervoor te zorgen dat de detentieomstandigheden in overeenstemming waren met de relevante internationale mensenrechtennormen.¹⁰² Vervolgens nam de staatspartij maatregelen om de materiële detentieomstandigheden en de kwaliteit van het leven van gevangenen te verbeteren, de toepassing van niet-vrijheidsbenemende maatregelen uit te breiden en de effectiviteit van klachtenmechanismen voor het melden van gevallen van geweld te versterken. Litouwen heeft inspanningen geleverd om de implementatie van dynamische veiligheidsbenaderingen te verbeteren, onder meer door het verstrekken van training aan gevangenis personeel en het versterken van de institutionele capaciteiten van het kantoor van de ombudsman van de Seimas, onder meer door het verhogen van het budget, evenals het verbeteren van de beloning van gevangenis personeel. Het nam maatregelen om het gebruik van psychoactieve stoffen in gevangnissen te voorkomen, het aantal gevangenen dat besmet is met onder andere hiv te verminderen en de toegang tot vaccins tegen het coronavirus (COVID-19) voor gevangenen te waarborgen. Litouwen heeft ook de nieuwe Code voor de tenuitvoerlegging van straffen aangenomen, die op 1 januari 2023 in werking is getreden.¹⁰³

In 2021 verwelkomde het Comité de toewijzing van extra fondsen door Letland voor de aankoop van medicijnen en medische benodigdheden voor gevangenisapotheken, de afname van het aantal klachten met betrekking tot gezondheidszorg, evenals de stappen die zijn genomen om te zorgen voor voldoende medisch personeel in alle detentiecentra – maatregelen die zijn genomen om de aanbevelingen in de afsluitende opmerkingen over het zesde periodieke verslag van Letland ten uitvoer te leggen.¹⁰⁴

¹⁰² CAT/C/LTU/CO/4, paragraaf 16.

¹⁰³ Brief van 26 juni 2023 van het Comité aan de Permanente Vertegenwoordiger van Litouwen bij het Bureau van de Verenigde Naties en andere internationale organisaties in Genève (beschikbaar op https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=INT%2FCAT%2FFUL%2FLTU%2F53091&Taal=en).

¹⁰⁴ CAT/C/LVA/CO/6, paragraaf 15; CAT/C/LVA/FCO/6, paragraaf 12; en brief van 29 maart 2021 van het Comité aan de permanente vertegenwoordiger van Letland bij het Bureau van de Verenigde Naties en andere internationale organisaties in Genève (beschikbaar op https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=INT%2FCAT%2FFUL%2FLVA%2F44633&Lang=en).

In 2022 heeft het Comité kennis genomen van de informatie die Tadzjikistan heeft verstrekt over de interne regelgeving die is vastgelegd in de Wet op de detentieomstandigheden van verdachten, beklaagden en beklagden, met name met betrekking tot het verplichte preventieve medische onderzoek van alle gedetineerden binnen 24 uur na opname in een huis van bewaring en andere informatie met betrekking tot de medische zorg voor personen die in detentiefaciliteiten zijn geplaatst, als vervolg op de afsluitende opmerkingen over het derde periodieke rapport van Tadzjikistan.¹⁰⁵

Na de beoordeling van het eerste rapport van Libanon door het Comité,¹⁰⁶ stelde de NGO Restart een routekaart voor voor de implementatie van de aanbevelingen in de afsluitende opmerkingen van het Comité, met name die met betrekking tot fundamentele wettelijke waarborgen tegen marteling en mishandeling. De inspanningen van de NGO Restart om bij de nationale autoriteiten te pleiten, droegen bij aan een wijziging van het Wetboek van Strafvordering en de oprichting van een medisch centrum voor het uitvoeren van medische onderzoeken van gedetineerden, waaronder vermeende slachtoffers van marteling.¹⁰⁷

In oktober 2022 heeft Slowakije een wet aangenomen die regelmatige inspecties in instellingen voor sociale zorg invoert. Deze maatregel kwam als reactie op een besluit van het Comité dat op 19 november 2021 werd genomen in de context van een individuele mededeling waarin het oordeelde dat de beperking van een vrouw met een gecombineerde verstandelijke beperking en autismespectrumstoornis in een kooibed door een sociale zorginstelling neerkwam op mishandeling in de zin van artikel 16 (1) van het Verdrag. Bovendien stelde het Comité schendingen vast van verschillende andere bepalingen van het Verdrag, omdat een door het slachtoffer ingediende strafklacht was opgeschort, er geen effectief onderzoek was uitgevoerd en het slachtoffer geen effectieve genoegdoening had ontvangen.¹⁰⁸

¹⁰⁵ CAT/C/TJK/CO/3, paragraaf 18; CAT/C/TJK/FCO/3, paragrafen 15–44; en brief gedateerd 4 mei 2022 van het Comité aan de permanente vertegenwoordiger van Tadzjikistan bij het Bureau van de Verenigde Naties en andere internationale organisaties in Genève (beschikbaar op https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=INT%2fCAT%2fFUL%2fTJK%2f48596&Lang=en).

¹⁰⁶ CAT/C/LBN/CO/1.

¹⁰⁷ Eleanor Currie, "IRCT anti-martelbepleiting op nationaal niveau met behulp van mechanismen van de Verenigde Naties" (International Rehabilitation Council for Slachtoffers van marteling, 2020).

¹⁰⁸ Ľernáková tegen Slowakije (CAT/C/72/D/890/2018).

L. ARTIKEL 12 (SNEL EN ONPARTIJK ONDERZOEK)

Artikel 12

“Elke staatspartij zorgt ervoor dat haar bevoegde autoriteiten een snel en onpartijdig onderzoek instellen, wanneer er gegronde redenen zijn om aan te nemen dat er op enig grondgebied onder haar jurisdictie een daad van marteling heeft plaatsgevonden.”

Staten die partij zijn bij het verdrag, moeten ervoor zorgen dat hun bevoegde autoriteiten snel en onpartijdig onderzoek instellen wanneer er reden is om aan te nemen dat er onder hun rechtsmacht sprake is van marteling of andere vormen van mishandeling.¹⁰⁹

Als staatsfunctionarissen ervan worden verdacht zich schuldig te hebben gemaakt aan martelingen of mishandelingen, moeten zij onmiddellijk worden geschorst voor de duur van het onderzoek.¹¹⁰ Na veroordeling mogen zij niet terugkeren naar een functie waarin zij opnieuw martelingen of mishandelingen zouden kunnen plegen.

Het rapport van de staatspartij moet informatie bevatten over:

- De autoriteiten die bevoegd zijn om het onderzoek naar martelingen en mishandelingen te starten en uit te voeren, zowel op strafrechtelijk als op administratief niveau, en maatregelen die worden genomen om ervoor te zorgen dat er geen institutionele of hiërarchische relatie bestaat tussen de onderzoekers van het orgaan en de vermoedelijke daders van dergelijke misdrijven.¹¹¹
- Toepasselijke procedures, waaronder of er toegang is tot een onafhankelijk, effectief, vertrouwelijk en toegankelijk klachtenmechanisme in alle detentiecentra, waaronder politiecellen en gevangenissen, en of toegang tot onmiddellijke medische onderzoeken en forensische expertise gegarandeerd is. Statenpartijen moeten aangeven of zij procedures hebben om registers die worden gebruikt voor het registreren van verwondingen op de juiste manier bij te houden en om verwondingen die duiden op marteling of mishandeling onmiddellijk te melden aan de bevoegde gerechtelijke autoriteiten door medisch personeel.¹¹²
- Of de vermeende dader wordt geschorst terwijl het onderzoek loopt en/of verboden om verder contact te hebben met het vermeende slachtoffer.¹¹³
- Statistieken over de ingediende klachten, uitgevoerde onderzoeken, gestarte vervolgingen en uitgesproken veroordelingen in zaken waarin sprake was van beschuldigingen van marteling en mishandeling, inclusief informatie over de ingediende aanklachten, de resultaten van de vervolgingen en de opgelegde straffen.
- Wettelijke bepalingen die verjaringstermijnen, amnestie en immuniteiten reguleren die de verantwoording voor marteling kunnen belemmeren. In sommige rechtsgebieden is er geen verjaringstermijn voor martelingsmisdrijven, wat betekent dat personen die ervan worden verdacht marteling te hebben gepleegd, zelfs tientallen jaren nadat de daad zou hebben plaatsgevonden, voor de rechter kunnen worden gebracht. Het Verdrag zelf is niet expliciet over de kwestie van verjaringstermijnen. Een verjaringstermijn kan echter zorgen oproepen over

¹⁰⁹ Zie bijvoorbeeld [CAT/C/ROU/CO/3](#), paragrafen 13 en 14; en [CAT/C/NZL/CO/7](#), paragrafen 43 en 44.

¹¹⁰ Zie bijvoorbeeld [CAT/C/CYP/CO/5](#), paragrafen 12 en 13; en [CAT/C/MKD/CO/3](#), paragraaf 10 (a).

¹¹¹ Zie bijvoorbeeld [CAT/C/ETH/CO/2](#), paragrafen 40 en 41; [CAT/C/BRA/CO/2](#), paragrafen 15 en 16; en [CAT/C/CHN-MAC/CO/5](#), paragrafen 16 en 17.

¹¹² Zie bijvoorbeeld [CAT/C/KAZ/CO/4](#), paragrafen 27 en 28; [CAT/C/SRB/CO/3](#), paragrafen 17 en 18; en [CAT/C/URY/CO/4](#), paragrafen 16 en 17.

¹¹³ Zie bijvoorbeeld [CAT/C/TKM/CO/2](#), paragrafen 8 (e) en 18 (e).

effectieve strafrechtelijke vervolging en verantwoording. Het Comité heeft daarom geoordeeld dat verjaringstermijnen, zoals amnestie en immunititeit, verantwoording voor marteling belemmeren.¹¹⁴

In zijn afsluitende opmerkingen verwijst het Comité vaak naar het Istanbul Protocol, dat sinds 2004 in gebruik is. Het Istanbul Protocol werd ontwikkeld om Staten in staat te stellen marteling en mishandeling effectief te documenteren, met als doel bewijsmateriaal aan het licht te brengen zodat daders ter verantwoording kunnen worden geroepen voor hun daden. De [tweede editie van het Istanbul Protocol](#) werd gepubliceerd in 2022.¹¹⁵ De herziene versie weerspiegelt de meest recente jurisprudentie over preventie, verantwoording en genoegdoening van marteling, evenals lessen die zijn geleerd uit het gebruik van het Istanbul Protocol in de afgelopen 20 jaar. Het biedt aanvullende richtlijnen voor professionals in de gezondheidszorg bij het documenteren van marteling en mishandeling in verschillende contexten en richtlijnen voor staten over hoe ze dit effectief kunnen implementeren. De herziene versie is het resultaat van een zes jaar durende multisectorale betrokkenheid van het maatschappelijk middenveld en professionals op het gebied van gezondheid en mensenrechten in het veld, waaronder leden van anti-martelmechanismen van de Verenigde Naties.

Het Istanbul Protocol is een centraal instrument voor onderzoek, toetsing en documentatie van marteling, dat deskundige begeleiding biedt bij:

- Relevante internationale juridische normen en standaarden.
- Relevante ethische codes van juridische en medische professionals.
- Juridisch onderzoek naar marteling en mishandeling, inclusief het ondervragen en het verkrijgen van informatie. fysiek en psychologisch bewijs.
- De inhoud van interviews en algemene overwegingen voor interviews, waaronder geslacht, seksuele geaardheid en genderidentiteit, de leeftijd van de geïnterviewde, de culturele, religieuze, sociale en politieke context en het risico op hertraumatisering van de geïnterviewde.
- De rol van professionals in de gezondheidszorg bij het documenteren van marteling en mishandeling in verschillende contexten.
- Effectieve implementatie van het Istanbul Protocol.

In haar jurisprudentie heeft het Comité beschuldigingen behandeld van het niet uitvoeren van een effectief onderzoek naar marteling en mishandeling. Bijvoorbeeld, met betrekking tot het vermeende misbruik van kinderen in een staatsziekenhuis, heeft het Comité de beweringen van een staatspartij verworpen dat het besluit om niet te vervolgen was ingegeven door een gebrek aan bewijs en een vaststelling dat er geen ander tegengesteld openbaar belang was om door te gaan met een vervolging. Het Comité uitte zijn bezorgdheid dat de autoriteiten niet hadden geprobeerd uit te vinden of iemand anders verantwoordelijk kon worden gehouden voor de vermeende schendingen, wat twijfels deed rijzen over de effectiviteit van het politieonderzoek, dat in staat had moeten zijn om degenen die verantwoordelijk waren voor de schendingen te identificeren. Volgens het Comité heeft de staatspartij een dergelijke wet onderschreven, wat leidde tot straffeloosheid, ondanks haar verplichting om degenen in een kwetsbare positie te beschermen tegen misbruik en zonder enige andere wettelijke mogelijkheid om hun beschuldigingen aan de bevoegde autoriteiten voor te leggen.

Het Comité concludeerde dat het feit dat de Staatspartij geen effectief onderzoek had uitgevoerd naar de omstandigheden rond de martelingen en mishandelingen die de klager had ondergaan tijdens zijn verblijf op de afdeling voor kinderen en adolescenten van het psychiatrisch ziekenhuis, onverenigbaar was met de verplichtingen van de Staatspartij krachtens de artikelen 12, 13 en 14 van het Verdrag om ervoor te zorgen dat de bevoegde autoriteiten een snel en onpartijdig onderzoek instellen wanneer er gegronde redenen zijn om aan te nemen dat er sprake is van marteling en/of mishandeling.¹¹⁶

¹¹⁴ Zie bijvoorbeeld [CAT/C/GBR/CO/6](#), paragrafen 33 en 41 (f); [CAT/C/MDV/CO/1](#), paragrafen 21 en 22; [CAT/C/NIC/CO/2](#), paragrafen 19 en 20; en [CAT/C/NER/CO/1](#), paragrafen 19 en 20.

¹¹⁵ OHCHR, Istanbul Protocol: Handleiding voor het effectief onderzoeken en documenteren van marteling en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing, Professional Training Series nr. 8/Rev. 2 (New York en Genève, 2022).

¹¹⁶ [Zentveld v. Nieuw-Zeeland \(CAT/C/68/D/852/2017\)](#), paragrafen 9.5. en 9.9.

Voorbeelden van aanbevelingen

De staatspartij moet ervoor zorgen dat alle vermeende gevallen van marteling of mishandeling onmiddellijk, doeltreffend en onpartijdig worden onderzocht door een onafhankelijk orgaan, dat er geen institutionele of hiërarchische relatie bestaat tussen de onderzoekers en de vermoedelijke daders, dat de vermoedelijke daders, met inbegrip van degenen die een leidinggevende positie bekleden, naar behoren voor de rechter worden gebracht en, indien schuldig bevonden, worden veroordeeld tot een straf die in verhouding staat tot de ernst van hun daden, en dat de slachtoffers passende genoegdoening ontvangen.

De Staatspartij moet ervoor zorgen dat, in gevallen van vermeende marteling of mishandeling, verdachte functionarissen onmiddellijk worden geschorst voor de duur van het onderzoek, met name in situaties waarin het risico bestaat dat zij anders in staat zouden zijn de vermeende daad te herhalen, represailles te nemen tegen het vermeende slachtoffer of het onderzoek te belemmeren, met inachtneming van het beginsel van het vermoeden van onschuld.

De staatspartij moet ervoor zorgen dat gedetineerden toegang krijgen tot professionele en vertrouwelijke medische hulp, dat alle verwondingen die gedetineerden oplopen nauwkeurig worden geregistreerd in speciaal daarvoor bestemde registers en dat alle relevante medewerkers, waaronder medisch personeel, aanklagers en rechters, specifiek worden opgeleid om gevallen van marteling en mishandeling te identificeren, documenteren en onderzoeken, overeenkomstig de herziene versie van het Protocol van Istanbul.

De staatspartij moet statistieken opstellen en publiceren over het aantal uitgevoerde onderzoeken en vervolgingen, uitgesproken veroordelingen en opgelegde straffen in gevallen van marteling of mishandeling.

Voorbeelden van goede praktijken

In 2018 drong het Comité er bij Guatemala op aan om effectieve maatregelen te nemen voor het onderzoeken van alle beschuldigingen van moord, marteling, mishandeling, seksueel misbruik en mensenhandel van kinderen en adolescenten die in het Virgen de la Asunción-weeshuis waren geplaagd. In 2020 informeerde Guatemala het Comité over de voortgang van het onderzoek naar de voormalige overheidsfunctionarissen die werden beschuldigd in verband met de dood van de 41 minderjarigen die waren omgekomen als gevolg van een brand in het Virgen de la Asunción-weeshuis op 8 maart 2017. Het Comité verzocht de staatspartij om het op de hoogte te houden van de uitkomst van die gerechtelijke procedures, evenals de middelen om verhaal te halen.¹¹⁷

¹¹⁷ CAT/C/GTM/CO/7, paragrafen 24 en 25; en brief van 5 augustus 2020 van het Comité aan de Permanente Vertegenwoordiger van Guatemala bij het Bureau van de Verenigde Naties en andere internationale organisaties in Genève (beschikbaar op https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=INT%2FCAT%2FFUL%2FGTM%2f42774&Lang=nl).

M. ARTIKEL 13 (RECHT VAN SLACHTOFFERS OM TE KLACHTEN)

Artikel 13

“Elke staatspartij zorgt ervoor dat eenieder die beweert dat hij is onderworpen aan marteling in een gebied onder zijn jurisdictie, het recht heeft om een klacht in te dienen bij, en om zijn zaak snel en onpartijdig te laten onderzoeken door, zijn bevoegde autoriteiten. Er worden maatregelen genomen om ervoor te zorgen dat de klager en getuigen worden beschermd tegen alle mishandeling of intimidatie als gevolg van zijn klacht of enig gegeven bewijs.”

Artikel 13 verplicht de Staten die partij zijn bij het Verdrag om ervoor te zorgen dat personen die beweren te zijn onderworpen aan marteling, onder de jurisdictie van de Staat, het recht hebben om een klacht in te dienen bij de bevoegde autoriteiten van de Staat en hun zaken snel en onpartijdig te laten onderzoeken door deze autoriteiten.¹¹⁸ Staten moeten ook alle nodige maatregelen nemen om de klager en de getuigen te beschermen vanwege de klacht of het overgelegde bewijs.¹¹⁹

Het rapport van de staatspartij moet informatie bevatten over:

- Hoe personen die van hun vrijheid zijn beroofd klachten kunnen indienen, bijvoorbeeld via de telefoon, klachtenbus etc., en bij welke instanties zij een klacht kunnen indienen. Alle relevante informatie over het gebruik van tussenpersonen bij het indienen van klachten, bijvoorbeeld in gevallen van voogdij, moet ook worden opgenomen.
- Rechtsmiddelen beschikbaar voor personen die beweren slachtoffer te zijn geweest van martelingen of andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing.¹²⁰
- Rechtsmiddelen die ter beschikking staan van klagers in situaties waarin de bevoegde autoriteiten weigeren hun zaak te onderzoeken.
- Mechanismen voor de bescherming van de klagers en getuigen tegen elke vorm van represailles, intimidatie, marteling of mishandeling als gevolg van hun klacht en samenwerking met de relevante autoriteiten.¹²¹
- Statistische gegevens, uitgesplitst naar onder andere geslacht, leeftijd, misdaad en geografische locatie, over het aantal klachten over marteling en andere vormen van mishandeling die bij de binnenlandse autoriteiten zijn ingediend en de resultaten van de onderzoeken. Er moet ook een indicatie worden gegeven van de diensten waartoe de personen behoren die ervan worden beschuldigd marteling en/of andere vormen van mishandeling te hebben gepleegd.
- Informatie over de toegang van een klager tot een onafhankelijke en onpartijdige rechterlijke procedure, met inbegrip van informatie over discriminerende belemmeringen voor de gelijke status van alle personen voor de wet, en over regels of praktijken die intimidatie of hertraumatisering van slachtoffers voorkomen.
- Informatie over de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht en het onderzoek en de vervolging diensten.
- Informatie over alle agenten binnen de politie, het Openbaar Ministerie of andere relevante diensten die speciaal zijn opgeleid om zaken van vermeende marteling of wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of geweld tegen vrouwen en personen die tot etnische, religieuze of andere minderheden behoren, te behandelen.

¹¹⁸ Zie bijvoorbeeld [CAT/C/NZL/CO/7](#), paragrafen 43 en 44.

¹¹⁹ Zie bijvoorbeeld [CAT/C/KAZ/CO/4](#), paragrafen 29 en 30.

¹²⁰ Zie bijvoorbeeld [CAT/C/MDA/CO/3](#), paragrafen 26 en 32 (b); [CAT/C/FIN/CO/7](#) en [CAT/C/FIN/CO/7/Corr.1](#), paragraaf 29 (d); en [CAT/C/ETH/CO/2](#), paragrafen 56 en 57.

¹²¹ Zie bijvoorbeeld [CAT/C/SOM/CO/1](#), paragrafen 27 en 28; en [CAT/C/POL/CO/7](#), paragraaf 32 (b).

- Informatie over de beschikbare beroepsmogelijkheden tegen administratieve en gerechtelijke beslissingen met betrekking tot dergelijke klachten.
- Informatie over de effectiviteit van dergelijke maatregelen.

Voorbeelden van aanbevelingen

De staatspartij moet een onafhankelijk, doeltreffend, vertrouwelijk en toegankelijk klachtenmechanisme opzetten in alle detentiecentra, met inbegrip van gevangenen en politiecellen, en slachtoffers, getuigen en hun familieleden beschermen tegen elk risico op represailles.

De staatspartij moet de nodige maatregelen nemen om de bestaande klachtenmechanismen te versterken, onder meer door te zorgen voor vertrouwelijke en onbelemmerde toegang tot dergelijke mechanismen in volledige privacy en door ervoor te zorgen dat klagers worden beschermd tegen intimidatie of represailles als gevolg van hun klachten.

De staatspartij moet een onafhankelijk, doeltreffend, vertrouwelijk en toegankelijk klachtenmechanisme opzetten in alle detentiecentra, met inbegrip van politiecellen en gevangenen, en slachtoffers, getuigen en hun familieleden beschermen tegen elk risico op represailles. Ook moet zij actuele, uitgesplitste statistieken verzamelen en verspreiden over de ingediende klachten, uitgevoerde onderzoeken, gestarte vervolgingen en uitgesproken veroordelingen in zaken waarin sprake was van beschuldigingen van marteling en mishandeling.

De staatspartij moet haar inspanningen verdubbelen en prioriteit geven aan het verzamelen van statistische gegevens die relevant zijn voor het toezicht op de uitvoering van het Verdrag op nationaal niveau, met inbegrip van gegevens over klachten, onderzoeken, vervolgingen en veroordelingen met betrekking tot gevallen van marteling en mishandeling, sterfgevallen in hechtenis, seksueel en gendergerelateerd geweld, met inbegrip van huiselijk geweld. Indien nodig moet zij samenwerken met internationale partners om haar capaciteiten op dit gebied te vergroten.

Voorbeelden van goede praktijken

In 2023, na overweging van het vervolgrapport van Nigeria als reactie op de afsluitende opmerkingen van het Comité bij gebrek aan zijn eerste rapport, merkte het Comité op dat de Anti-Torture Act (2017) een slachtoffer van mensenrechtenschendingen toestond om, hetzij rechtstreeks of via een gevolmachtigde, juridische bijstand te zoeken bij de National Human Rights Commission, NGO's of particulieren bij het indienen van een klacht, en dat de National Human Rights Commission Act de National Human Rights Commission de bevoegdheid gaf om klachten over schendingen van mensenrechten te ontvangen en te onderzoeken en passende beslissingen te nemen die zij nodig achtte. Het Comité merkte ook op dat de National Human Rights Commission documenten had opgesteld met als doel de toegang tot haar klachtenprocedure te vergemakkelijken.¹²²

¹²² CAT/C/NGA/COAR/1, paragraaf 18; CAT/C/NGA/FCOAR/1, paragraaf 28; en brief van 27 april 2023 van het Comité aan de permanente vertegenwoordiger van Nigeria bij het Bureau van de Verenigde Naties en andere internationale organisaties in Genève (beschikbaar op https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=INT%2FCAT%2FFUL%2FNGA%2F52678&Lang=nl).

N. ARTIKEL 14 (RECHT VAN SLACHTOFFERS OP SCHADELOOSSTELLING)

Artikel 14

“1. Elke staatspartij zorgt ervoor dat in zijn rechtssysteem het slachtoffer van een marteling genoegdoening krijgt en een afdwingbaar recht heeft op een eerlijke en adequate compensatie, met inbegrip van de middelen voor zo volledig mogelijke rehabilitatie. In het geval van overlijden van het slachtoffer als gevolg van een marteling, hebben zijn nabestaanden recht op compensatie.

2. Niets in dit artikel doet afbreuk aan enig recht van het slachtoffer of andere personen op compensatie dat kan bestaan krachtens het nationale recht.”

Statenpartijen moeten ervoor zorgen dat het slachtoffer van een marteling genoegdoening krijgt en een afdwingbaar recht heeft op eerlijke en adequate compensatie. Het Comité is van mening dat de term “genuegdoening” de concepten van effectieve genoegdoening en herstel omvat en daarom restitutie, compensatie, rehabilitatie, genoegdoening en garanties van niet-herhaling inhoudt.¹²³

Het rapport van de staatspartij moet informatie bevatten over:

- De procedures die er zijn om compensatie te verkrijgen voor slachtoffers van marteling en hun families, en of deze procedures gecodificeerd of op enigerlei wijze geformaliseerd zijn.
- Of de staat wettelijk aansprakelijk is voor het gedrag van de dader en daarom verplicht is het slachtoffer te compenseren.
- Statistische gegevens of op zijn minst voorbeelden van beslissingen van de bevoegde autoriteiten waarbij schadevergoeding werd bevolen en aanwijzingen of dergelijke beslissingen werden uitgevoerd, met inbegrip van informatie over de aard van de marteling, de status en identificatie van het slachtoffer en de hoogte van de schadevergoeding of andere geboden genoegdoening.
- De revalidatieprogramma's die in het land bestaan voor slachtoffers van marteling, met inbegrip van degenen het verlenen van medische, psychologische, sociale of andere vormen van hulp.
- Informatie over eventuele andere maatregelen dan compensatie om het respect voor de waardigheid van slachtoffers, hun recht op veiligheid en de bescherming van hun gezondheid te herstellen, maatregelen om herhaling te voorkomen en maatregelen die beschikbaar zijn om te helpen bij hun revalidatie en re-integratie in de maatschappij.

¹²³ Algemene opmerking nr. 3 (2012), para. 2.

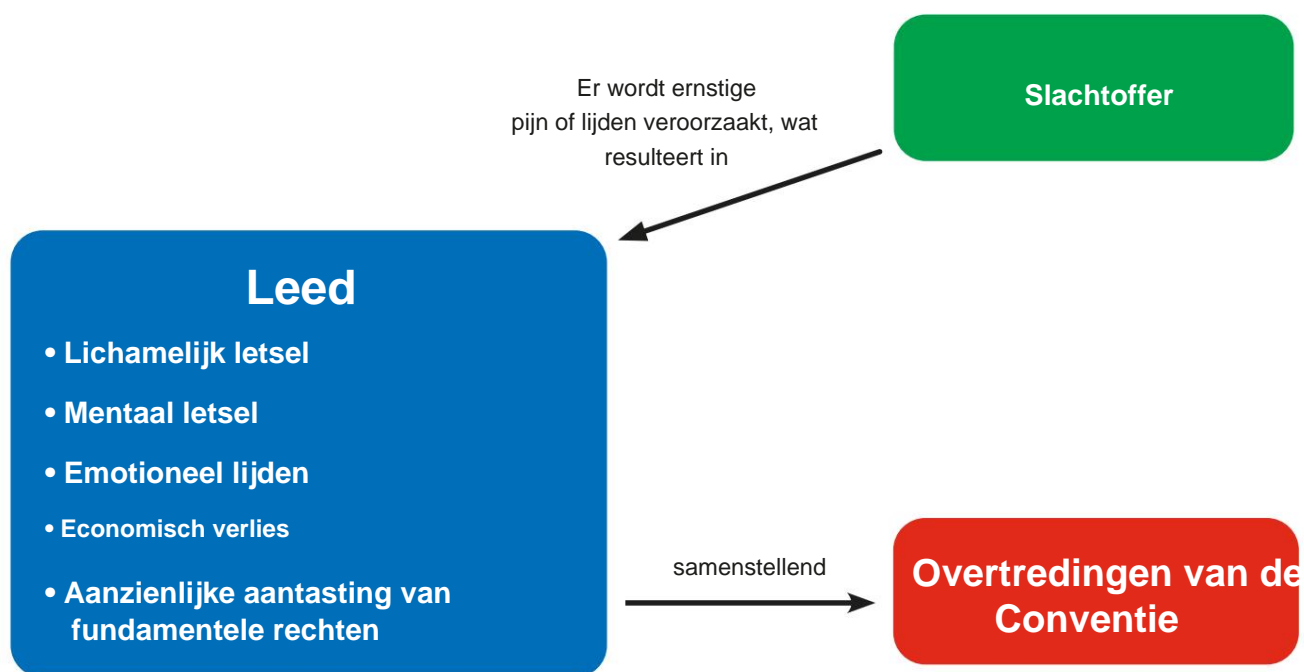
1. SLACHTOFFERS

Het Comité beschouwt slachtoffers als "personen die individueel of collectief schade hebben geleden, waaronder lichamelijk of geestelijk letsel, emotioneel lijden, economisch verlies of substantiële aantasting van hun fundamentele rechten, door handelingen of omissies die een schending van het Verdrag vormen".¹²⁴

Volgens het Comité: "Een persoon moet als slachtoffer worden beschouwd, ongeacht of de dader van de schending is geïdentificeerd, gearresteerd, vervolgd of veroordeeld, en ongeacht enige familie- of andere relatie tussen de dader en het slachtoffer."¹²⁵ In situaties waarin de enige manier om compensatie te verkrijgen voor de geleden schade is door het nastreven van civiele aansprakelijkheid voor de dader, wordt de verplichting van Statenpartijen om compensatie te bieden als onderdeel van genoegdoening dus niet voldoende vervuld. Het Comité heeft de verplichting van Statenpartijen, onder artikel 14, benadrukt om genoegdoening te bieden aan slachtoffers, zelfs bij afwezigheid van een klacht.¹²⁶

Bovendien is het Comité van mening dat: "De term 'slachtoffer' ook de getroffen directe familieleden of personen die van het slachtoffer afhankelijk zijn, omvat, evenals personen die schade hebben geleden door in te grijpen om slachtoffers te helpen of victimisatie te voorkomen."¹²⁷

Overeenkomstig artikel 14 van het Verdrag moeten staten die partij zijn, herstel bieden aan slachtoffers van marteling of mishandeling. Het Comité beschouwt het herstel van de waardigheid van het slachtoffer als het uiteindelijke doel bij het bieden van herstel. Verder heeft het het belang benadrukt van de deelname van slachtoffers aan het herstelproces.

¹²⁴ Ibid., par. 3.

¹²⁵ Ibid.

¹²⁶ Ibid., par. 27.

¹²⁷ Ibid., par. 3.

2. VERPLICHTING VAN DE STATENPARTIJEN OM HERSTEL TE BIEDEN

Statenpartijen hebben zowel procedurele als inhoudelijke verplichtingen met betrekking tot hun plicht om genoegdoening te bieden. Het Comité beschouwt de duidelijke erkenning van schendingen van het Verdrag door de verantwoordelijke staatspartij als "een cruciaal onderdeel van het recht op genoegdoening".¹²⁸ Daarom is het simpelweg implementeren van ontwikkelingsmaatregelen of het bieden van humanitaire hulp, als vervanging voor genoegdoening, niet voldoende.

Het Comité heeft verder benadrukt dat de staten die partij zijn bij het verdrag ervoor moeten zorgen dat alle slachtoffers van marteling of mishandeling kunnen genieten van het recht op herstel en genoegdoening, ongeacht wanneer de schending heeft plaatsgevonden en of deze is uitgevoerd door of met instemming van een voormalig regime.¹²⁹

De procedurele verplichtingen van de staten die partij zijn, omvatten:

- **Wetgeving vaststellen.** Het Comité benadrukte in zijn algemene opmerking nr. 3 (2012) de verplichting van Statenpartijen om wetgeving vast te stellen die specifiek een slachtoffer van marteling of mishandeling voorziet van een effectief rechtsmiddel en het recht om adequate en passende genoegdoening te verkrijgen.
- **Het opzetten van effectieve en toegankelijke klachtenmechanismen.** Statenpartijen zijn verplicht om mechanismen voor klachten en onderzoek op te zetten, waaronder onafhankelijke gerechtelijke instanties, die in staat zijn om het recht op en het toekennen van genoegdoening voor een slachtoffer van marteling of mishandeling te bepalen. Het Comité benadrukte in zijn algemene opmerking nr. 3 (2012) de verplichting van de staten die partij zijn om het bestaan en de effectieve werking van dergelijke mechanismen te waarborgen, met name "instellingen die bevoegd zijn om afdwingbare definitieve beslissingen te nemen via een procedure die bij wet is vastgesteld om slachtoffers van marteling of mishandeling in staat te stellen genoegdoening te krijgen".¹³⁰

Tot de materiële verplichtingen van de staten die partij zijn, behoren het waarborgen van:

- **Restitutie.** Restitutie is een vorm van genoegdoening om slachtoffers te herstellen in hun situatie voordat de marteling of mishandeling plaatsvond. Om dit te doen, moeten de specifieke kenmerken van elk geval in overweging worden genomen. Voorbeelden hiervan zijn onder meer het herstel van de vrijheid, herintreding in het arbeidsproces, teruggave van eigendommen, terugkeer naar de woonplaats, herstel van het burgerschap, terugkeer van slachtoffers naar een gevangenis dicht bij hun familie, stopzetting van het gebruik van eenzame opsluiting en heractivering van het recht op bezoek.¹³¹
- **Compensatie.** Slachtoffers moeten voldoende compensatie krijgen, die uitgebreid is en niet beperkt tot geldelijke compensatie. Het Comité bevestigde in zijn algemene opmerking nr. 3 (2012) dat alleen geldelijke compensatie onvoldoende is. Compensatie kan volgens het Comité het volgende omvatten: terugbetaling van betaalde medische kosten en het verstrekken van fondsen om toekomstige medische of revalidatiediensten te dekken die het slachtoffer nodig heeft om zo volledig mogelijk te revalideren; financiële en immateriële schade als gevolg van de veroorzaakte fysieke en mentale schade; verlies van inkomsten en verdienpotentieel als gevolg van handicaps veroorzaakt door de marteling of mishandeling; verloren kansen zoals werkgelegenheid en opleiding; juridische of gespecialiseerde bijstand; en andere kosten die verband houden met het indienen van een claim voor genoegdoening.¹³²
- **Rehabilitatie.** Artikel 14 van het Verdrag verwijst naar de verplichting van de Staten die partij zijn om onder andere te zorgen voor "de middelen voor zo volledig mogelijke rehabilitatie". Het Comité bevestigt dat die bepaling holistisch moet zijn en medische en psychologische zorg moet omvatten, evenals juridische en sociale diensten. Het Comité beschouwt rehabilitatie als "het herstel van de functie of het verwerven van nieuwe vaardigheden die vereist zijn door de veranderde omstandigheden van een slachtoffer in de nasleep van

¹²⁸ Ibid., par. 37.

¹²⁹ Ibid., par. 40.

¹³⁰ Ibid., par. 24.

¹³¹ Zie bijvoorbeeld *Abbahah v. Marokko* (CAT/C/72/D/871/2018), paragraaf 13.

¹³² Algemene opmerking nr. 3 (2012), para. 10.

marteling of mishandeling [die] erop gericht is de maximaal mogelijke zelfredzaamheid en functie van de betrokkene mogelijk te maken, en die aanpassingen aan de fysieke en sociale omgeving van de persoon kan inhouden".¹³³ Het doel van de revalidatie voor slachtoffers moet zijn om, voor zover mogelijk, hun onafhankelijkheid, fysieke, mentale, sociale en beroepsmatige vermogens te herstellen, en hen volledig te laten deelnemen aan en deelnemen aan de samenleving.

- **Tevredenheid en het recht op waarheid.** Het Comité beschouwt de volgende rechtsmiddelen als genoegdoening: doeltreffende maatregelen gericht op het beëindigen van voortdurende schendingen; verificatie van de feiten en volledige en openbare bekendmaking van de waarheid voor zover een dergelijke bekendmaking geen verdere schade veroorzaakt of de veiligheid en belangen van het slachtoffer, de familieleden van het slachtoffer, getuigen of personen die zijn tussenbeide gekomen om het slachtoffer te helpen of het voorkomen van verdere schendingen te voorkomen, bedreigt; het zoeken naar de verblijfplaats van de verdwenenen, naar de identiteit van de ontvoerde kinderen en naar de lichamen van de doden, en hulp bij het bergen, identificeren en herbegraven van de lichamen van de slachtoffers in overeenstemming met de uitgesproken of veronderstelde wensen van de slachtoffers of de getroffen families; een officiële verklaring of een rechterlijke beslissing ter herstel van de waardigheid, de reputatie en de rechten van het slachtoffer en van personen die nauw verbonden zijn met het slachtoffer; gerechtelijke en administratieve sancties tegen personen die aansprakelijk zijn voor de schendingen; openbare excuses, inclusief erkenning van de feiten en aanvaarding van verantwoordelijkheid; en herdenkingen en eerbetonen aan de slachtoffers.¹³⁴
- **Garanties voor niet-herhaling.** Staten die partij zijn, moeten maatregelen nemen om te garanderen dat marteling of mishandeling niet wordt herhaald. Volgens het Comité omvatten dergelijke maatregelen het uitvoeren van effectieve, duidelijke instructies aan overheidsfunctionarissen over de bepalingen van het Verdrag, met name het absolute verbod op marteling; burgerlijk toezicht op militaire en veiligheidstroepen; ervoor zorgen dat alle gerechtelijke procedures voldoen aan internationale normen voor een eerlijk proces, eerlijkheid en onpartijdigheid; het versterken van de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht; het beschermen van mensenrechtenverdedigers en juridische, gezondheids- en andere professionals die slachtoffers van marteling bijstaan; het opzetten van systemen voor regelmatige en onafhankelijke monitoring van alle detentieplaatsen; het op prioritaire en voortdurende basis verzorgen van training voor wetshandhavingsfunctionarissen, evenals militaire en veiligheidstroepen, over mensenrechtenwetgeving die de specifieke behoeften van gemarginaliseerde en kwetsbare bevolkingsgroepen omvat en specifieke training over het Istanbul Protocol voor gezondheids- en juridische professionals en wetshandhavingsfunctionarissen; het bevorderen van de naleving van internationale normen en gedragscodes door overheidsfunctionarissen, waaronder wetshandhavings-, correctionele, medische, psychologische, sociale dienst- en militair personeel; het herzien en hervormen van wetten die bijdragen aan of toestaan dat marteling en mishandeling plaatsvindt; het waarborgen van de naleving van artikel 3 van het Verdrag dat refoulement verbiedt; en het waarborgen van de beschikbaarheid van tijdelijke diensten voor individuen of groepen individuen, zoals opvangcentra voor slachtoffers van gendergerelateerde of andere martelingen of mishandeling.¹³⁵

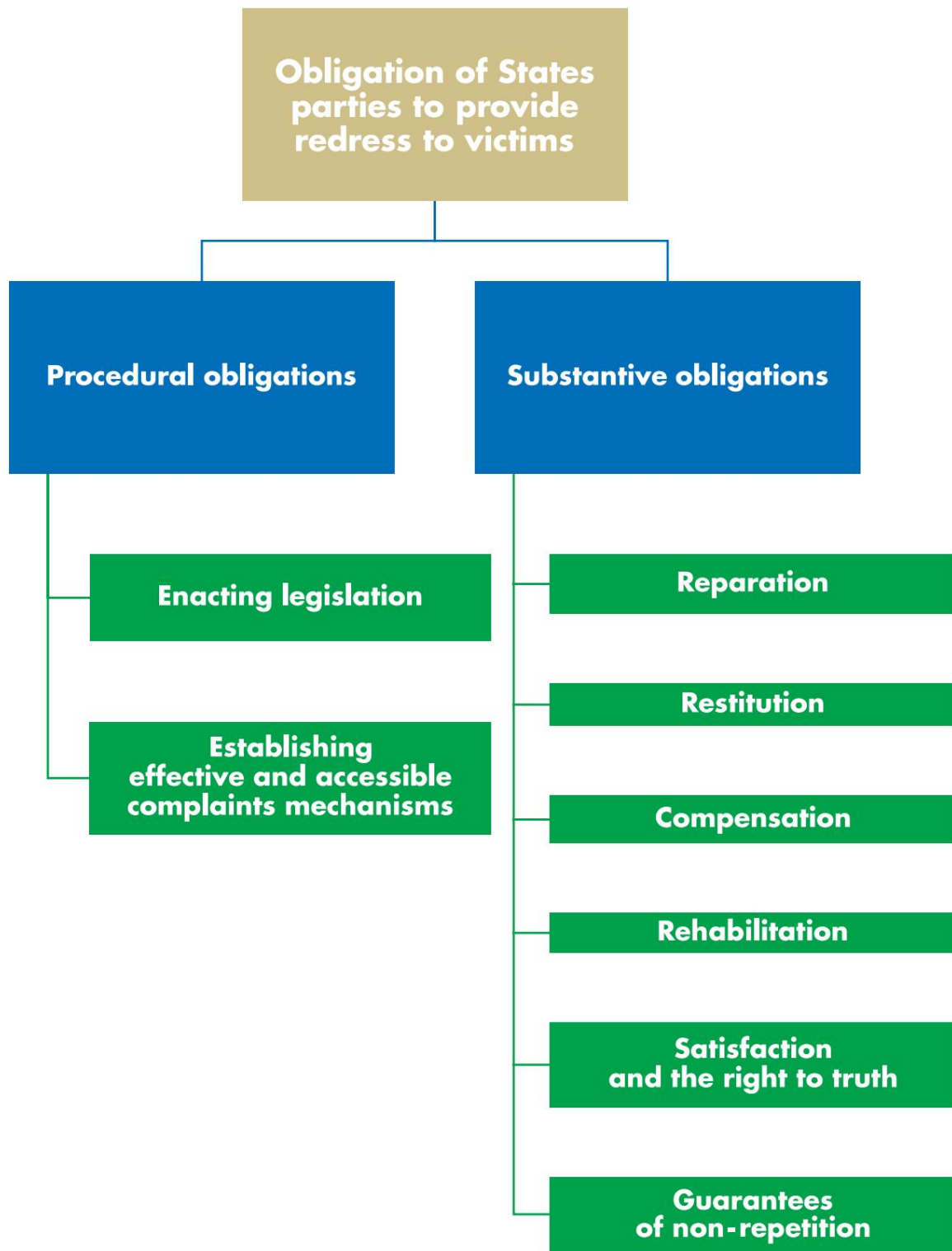
Ten slotte is het Comité van mening dat als een staat nalaat om snel en effectief onderzoek te doen, strafrechtelijk te vervolgen of civiele procedures toe te staan met betrekking tot beschuldigingen van martelingen, dit een feitelijke schending kan vormen van de verplichting van de staat om genoegdoening te bieden.¹³⁶

¹³³ Ibid., par. 11.

¹³⁴ Ibid., par. 16.

¹³⁵ Ibid., par. 18.

¹³⁶ Ibid., par. 17.

3. Belemmeringen voor het genot van het recht op herstel

Het Comité wijst op een aantal specifieke obstakels die het genot van het recht op schadevergoeding in de weg staan.¹³⁷

Dergelijke belemmeringen omvatten onder meer, maar zijn niet beperkt tot:

- Ontoereikende nationale wetgeving.
- Discriminatie bij het verkrijgen van toegang tot klachten en onderzoeksmechanismen en procedures voor het verhelpen van klachten en genoegdoening.
- Onvoldoende maatregelen om de hechtenis van vermeende daders veilig te stellen.
- Wetten inzake staatsgeheim.
- Bewijslasten en procedurele vereisten die de vaststelling van het recht in de weg staan herstellen.
- Verjaringstermijnen.
- Amnestie.
- Immunititeiten.
- Het niet bieden van voldoende rechtsbijstand en beschermingsmaatregelen aan slachtoffers en getuigen.
- Het bijbehorende stigma van marteling en mishandeling.
- Fysieke, psychologische en andere gerelateerde effecten van marteling en mishandeling.
- Het niet uitvoeren door een staatspartij van vonnissen die voorzien in herstelmaatregelen voor slachtoffers, door nationale, internationale of regionale rechtbanken.
- Er zijn onvoldoende of ineffectieve mechanismen om slachtoffers van marteling te identificeren, bijvoorbeeld in situaties van migratie of mensenhandel.
- Het voeren van gerechtelijke en administratieve procedures om de deelname van de deelnemers te ontmoedigen of te ondermijnen van slachtoffers.

Referentiematerialen

- Algemene opmerking nr. 3 (2012).
- OHCHR, *Istanbul Protocol: Handleiding voor het effectief onderzoeken en documenteren van marteling en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing*.
- Basisbeginselen en richtlijnen inzake het recht op rechtsmiddel en herstel voor slachtoffers van grove schendingen van het internationale recht inzake de mensenrechten en ernstige schendingen van het internationale humanitaire recht.¹³⁸

¹³⁷ Ibid., par. 38.

¹³⁸ Resolutie 60/147 van de Algemene Vergadering .

VRIJWILLIG FONDS VAN DE VERENIGDE NATIES VOOR SLACHTOFFERS VAN FOLTERING

Het [Vrijwillige Fonds van de Verenigde Naties voor Slachtoffers van Marteling](#) werd opgericht, overeenkomstig resolutie 36/151, door de Algemene Vergadering in 1981. Het is een uniek instrument om de fysieke en psychologische gevolgen van marteling voor slachtoffers, hun families en gemeenschappen te helpen genezen. Het Fonds kent jaarlijkse en noodsubsidies toe aan maatschappelijke organisaties om psychologische, medische, juridische en sociale hulp te bieden aan overlevenden van marteling. Dat versterkt de verplichting van Staten onder het internationaal recht, waaronder artikel 14 van het Verdrag, om slachtoffers van marteling herstel en effectieve rechtsmiddelen te bieden. Sinds de oprichting heeft het Fonds meer dan \$ 210 miljoen toegekend aan 660 organisaties en revalidatiecentra wereldwijd, waarmee jaarlijks gemiddeld 50.000 slachtoffers worden bereikt (A/78/263, par. 44). Het Comité is er steeds meer toe overgegaan om aan te bevelen dat Staten die partij zijn, overwegen om bij te dragen aan het Fonds of, in gevallen waarin Staten al donoren zijn, hun bijdragen te verhogen.

Voorbeelden van aanbevelingen

De Staatspartij moet ervoor zorgen dat alle slachtoffers van marteling genoegdoening krijgen, met inbegrip van het afdwingbare recht op een eerlijke en adequate compensatie en de middelen voor een zo volledig mogelijke rehabilitatie. De staatspartij moet ook zorgen voor voortdurende monitoring en evaluatie van de doeltreffendheid van revalidatieprogramma's voor slachtoffers van marteling en gegevens verzamelen over het aantal slachtoffers en hun specifieke revalidatiebehoeften.

Het Comité roept de Verdragsluitende Staat op om te overwegen haar wetgeving te herzien om ervoor te zorgen dat alle slachtoffers van marteling toegang hebben tot verhaalmogelijkheden en genoegdoening kunnen krijgen, ongeacht waar de martelingen hebben plaatsgevonden en ongeacht de nationaliteit van de dader of het slachtoffer. Zoals aangegeven in paragraaf 22 van haar algemene opmerking nr. 3 (2012) over de implementatie van artikel 14, heeft het Comité de inspanningen van de Staten die partij zijn geprezen om civiele rechtsmiddelen te bieden aan slachtoffers die buiten hun grondgebied aan marteling of mishandeling zijn onderworpen. Dat is met name belangrijk wanneer een slachtoffer geen rechtsmiddel kan verkrijgen op het grondgebied waar de schending heeft plaatsgevonden.

De staatspartij moet de nodige wetgevende en bestuurlijke maatregelen nemen om ervoor te zorgen dat slachtoffers van marteling of mishandeling, hun families of de persoon die hen verdedigt, een civiele procedure tot herstel kunnen aanspannen, onafhankelijk van eventuele strafrechtelijke procedures die zijn gestart of afgerond, ook in gevallen waarin de dader van de betreffende daden niet is geïdentificeerd.

De staatspartij moet actuele statistieken verzamelen en verspreiden over het aantal slachtoffers van marteling en mishandeling die genoegdoening hebben gekregen, met inbegrip van medische of psychosociale revalidatie en compensatie, alsmede over de vormen van genoegdoening en de behaalde resultaten.

Voorbeelden van goede praktijken

In 2023, bij het overwegen van het vervolgrapport op de afsluitende opmerkingen over het vierde periodieke rapport van IJsland, verwelkomde het Comité de stappen die de staatspartij heeft genomen om seksueel en gendergerelateerd geweld te bestrijden. Het nam nota van de wijzigingen die in juni 2022 in het Wetboek van Strafvordering zijn aangebracht en die gericht waren op het verbeteren van de juridische positie van slachtoffers en hun toegang tot compensatie onder bepaalde omstandigheden. Het Comité nam ook nota van de goedkeuring, in maart 2023, van het nationale actieplan voor de verwerking van zaken van seksueel geweld, evenals de toename van het aantal politieagenten die gespecialiseerd zijn in seksuele misdrijven. Verder werd er nota genomen van de informatie in de vervolgantwoorden over het toegenomen aantal klachten van huiselijk geweld dat in 2022 bij de politie werd gemeld.¹³⁹

¹³⁹ CAT/C/ISL/CO/4, paragrafen 19 en 20; CAT/C/ISL/FCO/4, paragrafen 5–11; en brief van 15 september 2023 van het Comité aan de Permanente Vertegenwoordiger van IJsland bij het Bureau van de Verenigde Naties en andere internationale organisaties in Genève (beschikbaar op https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=INT%2FCAT%2FFUL%2FISL%2F56188&Lang=en).

O. ARTIKEL 15 (ONTOELAATBAARHEID VAN VERKREGEN BEWIJS (ONDER MARTELING))

Artikel 15

“Elke Staat die Partij is, zorgt ervoor dat een verklaring waarvan wordt vastgesteld dat deze het gevolg is van marteling, niet als bewijs in een procedure kan worden aangevoerd, behalve tegen een persoon die van marteling wordt beschuldigd als bewijs dat de verklaring is afgelegd.”

Omdat martelingen en mishandelingen vaak worden uitgevoerd om iemand te dwingen een misdaad te bekennen of informatie te verstrekken, verwijdt het uitsluiten van bewijsmateriaal dat via dergelijke handelingen is verkregen een van de hoofdoorzaken van marteling of mishandeling. Staten moeten bij wet het gebruik van bewijsmateriaal dat is verkregen via martelingen of mishandeling uitsluiten en moeten ervoor zorgen dat dergelijk bewijsmateriaal in de praktijk ontoelaatbaar wordt bevonden door gerechtelijke autoriteiten.¹⁴⁰ Die regel is niet van toepassing op bewijsmateriaal tegen een persoon die van marteling wordt beschuldigd.

Het rapport van de staatspartij moet informatie bevatten over:

- Wettelijke bepalingen betreffende het verbod op het gebruik van een verklaring die onder marteling is verkregen als strafmaatregel. bewijselement.
- Voorbeelden van gevallen waarin dergelijke bepalingen zijn toegepast, zijn onder meer openbare informatie over strafprocedures waarin rechters, hetzij op eigen initiatief, hetzij op verzoek van partijen in de zaak, hebben geoordeeld dat bewijsmateriaal dat door marteling is verkregen, ontoelaatbaar is, en over andere maatregelen die in dat verband zijn genomen.
- Informatie over de vraag of ambtenaren die door middel van marteling bekentenissen afdwingen, onmiddellijk voor de rechter worden gebracht en voorbeelden daarvan.
- Informatie over de vraag of afgeleid bewijsmateriaal toelaatbaar is, indien van toepassing in de juridische context van de staatspartij. systeem.
- Informatie over trainingen die zijn gegeven aan wetshandhavers, aanklagers en rechters over het herkennen van de tekenen en gevolgen van marteling, met inbegrip van informatie over trainingen over de herziene versie van het Istanbul Protocol en over het verband tussen niet-dwingende verhoortechnieken,¹⁴¹ het verbod op marteling en mishandeling en de verplichting van de rechterlijke macht om bekentenissen die zijn verkregen door marteling, niet toe te staan.

¹⁴⁰ Zie bijvoorbeeld [CAT/C/ETH/CO/2](#), paragraaf 47; [CAT/C/SOM/CO/1](#), paragraaf 22; en [CAT/C/MWI/CO/1](#), paragraaf 16.

¹⁴¹ Zie ook de Méndez-principes, die door het Comité worden aangehaald in bijvoorbeeld [CAT/C/MWI/CO/1](#), paragraaf 16 (b).

Voorbeelden van aanbevelingen

De staatspartij moet ervoor zorgen dat bekentenissen en verklaringen die door middel van marteling of mishandeling zijn verkregen, in de praktijk niet als bewijs worden toegelaten, behalve tegen personen die ervan worden beschuldigd marteling te hebben gepleegd, als bewijs dat de verklaring onder dwang is afgelegd.

De staatspartij moet ervoor zorgen dat, wanneer wordt beweerd dat een verklaring door middel van marteling is verkregen, de beschuldiging onmiddellijk, effectief en onafhankelijk wordt onderzocht en dat de vermeende daders worden vervolgd en, indien schuldig bevonden, worden gestraft.

De staatspartij moet alle politieagenten, functionarissen voor de nationale veiligheid en militair personeel, rechters en officieren van justitie verplichte trainingen aanbieden, waarbij de nadruk wordt gelegd op het verband tussen niet-dwingende verhoortechnieken, het verbod op marteling en mishandeling en de verplichting van de rechterlijke macht om bekentenissen en getuigenverklaringen die onder marteling zijn afgelegd, ongeldig te verklaren. Hierbij moet rekening worden gehouden met de Méndez-beginselen.

De staatspartij moet de nodige maatregelen nemen, met inbegrip van wetgevende maatregelen, om ervoor te zorgen dat bekentenissen die door middel van marteling en mishandeling zijn verkregen, systematisch nietig worden verklaard en dat deze verplichting in de praktijk wordt nageleefd.

Voorbeelden van goede praktijken

In 2022 prees het Comité de Verenigde Arabische Emiraten voor de invoering van Federaal Besluitwet nr. 28 van 2020, waarin artikel 2 van het Wetboek van Strafvordering werd gewijzigd om het gebruik van bewijsmateriaal dat door middel van marteling is verkregen, expliciet te verbieden.¹⁴²

Het Comité merkte de garanties op die zijn vastgelegd in subsectie 269.1 (4) van het Wetboek van Strafrecht van Canada, die de toelating als bewijsmateriaal van een verklaring die door marteling is verkregen voor welk doel dan ook, uitsloot, behalve als bewijs dat de verklaring in feite door marteling was verkregen.¹⁴³

¹⁴² CAT/C/ARE/CO/1, paragrafen 5 (i) en 33.
¹⁴³ CAT/C/CAN/CO/7, paragraaf 42.

P. ARTIKEL 16 (WREEDHEID, ONMENSELIJKE OF VERNEDERENDE BEHANDELING OF BESTRAFFING)

Artikel 16

- “1. Elke Staatspartij verbindt zich ertoe om in elk gebied onder haar rechtsmacht andere handelingen van wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing te voorkomen die niet neerkomen op marteling zoals gedefinieerd in artikel 1, wanneer dergelijke handelingen worden gepleegd door of op instigatie van of met de toestemming of berusting van een overheidsfunctionaris of andere persoon die in een officiële hoedanigheid handelt. In het bijzonder zijn de verplichtingen vervat in de artikelen 10, 11, 12 en 13 van toepassing, waarbij verwijzingen naar marteling worden vervangen door verwijzingen naar andere vormen van wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing.
2. De bepalingen van dit Verdrag laten onverlet de bepalingen van enig ander internationaal instrument of nationaal recht dat wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing verbiedt of dat betrekking heeft op uitlevering of uitzetting.”

Het Verdrag verbiedt wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing (mishandeling) die niet neerkomen op marteling. Het Verdrag geeft geen exacte definitie van mishandeling of een precies onderscheid tussen marteling en mishandeling. In plaats daarvan onderscheidt het marteling van mishandeling door middel van een negatieve afbakening. Mishandeling kan "niet neerkomen op marteling" omdat het niet dezelfde doeleinden heeft als marteling, of omdat het niet opzettelijk is, of omdat de pijn en het lijden niet ernstig genoeg zijn. In de praktijk is de definitiedrempel tussen wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing enerzijds en marteling anderzijds vaak niet duidelijk. Het Comité stelde in zijn algemene opmerking nr. 2 (2007) vast dat de verplichting om marteling te voorkomen, vastgelegd in artikel 2 van het Verdrag, onlosmakelijk verbonden is met en onderling afhankelijk is van de verplichting om wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing te voorkomen. Omdat de gepleegde handelingen vaak identiek kunnen zijn, maken elementen zoals de machteloosheid van het slachtoffer, de ernst van de behandeling en het doel van de mishandeling het onderscheid bij het kwalificeren van een handeling als marteling of mishandeling. In situaties waarin het Comité niet in staat is om voldoende bewijs te vinden om met zekerheid te stellen dat de vastgestelde feiten van de zaak marteling vormen in de zin van artikel 1, kan het toch oordelen dat ze op zijn minst wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing vormen in de zin van artikel 16 van het Verdrag.¹⁴⁴

¹⁴⁴ ELG v. Spanje (CAT/C/68/D/818/2017), paragraaf 8.2.

ARTIKEL 1 (1)

“... ‘**marteling**’ betekent elke handeling waarbij opzettelijk ernstige pijn of ernstig lijden, hetzij fysiek of mentaal, aan een persoon wordt toegebracht met zulke doeleinden als het verkrijgen van informatie of een bekentenis van hem of een derde, het straffen van hem voor een handeling die hij of een derde heeft begaan of waarvan wordt vermoed dat hij deze heeft begaan, of het intimideren of dwingen van hem of een derde, of om welke reden dan ook gebaseerd op discriminatie van welke aard dan ook, wanneer dergelijke pijn of dergelijk lijden wordt toegebracht door of op instigatie van of met de toestemming of berusting van een overheidsfunctionaris of een andere persoon die in een officiële hoedanigheid handelt.”

ARTIKEL 16 (1)

“Elke Staat die Partij is, verbindt zich ertoe om op elk grondgebied onder zijn rechtsmacht **andere handelingen van wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing te voorkomen die niet neerkomen op marteling** zoals gedefinieerd in artikel 1, wanneer dergelijke handelingen worden gepleegd door of op instigatie van of met de instemming of gedogen van een overheidsfunctionaris of een andere persoon die in een officiële hoedanigheid handelt.”

Mishandeling die in een machteloze situatie plaatsvindt, zal eerder neerkomen op marteling.

Een dergelijke situatie van machteloosheid kan zich bijvoorbeeld voordoen wanneer de persoon in hechtenis zit.

Mishandeling moet een minimumniveau van ernst bereiken om marteling en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing te vormen. Echter, elke pijn of lijden dat wordt veroorzaakt is relatief aan de persoon en de context waarin de daad wordt gepleegd. Daarom moet de totaliteit van alle omstandigheden van het geval in overweging worden genomen, waaronder:

- De duur van de mishandeling of behandeling.
- De effecten en gevolgen voor de geestelijke en lichamelijke gezondheid van het slachtoffer. • De machteloosheid van het slachtoffer (onder directe fysieke of gelijkwaardige controle en niet in staat om te ontsnappen) of zich verzetten, zoals personen die van hun vrijheid zijn beroofd).
- Het wettelijk kader en de context van het land (bijvoorbeeld in situaties waarin misbruik veel voorkomt en systemisch).
- De status van het slachtoffer en intersectionele factoren (etnische afkomst, kaste, leeftijd, religieuze overtuiging of affiliatie, politieke of andere mening, nationale of sociale afkomst, geslacht, seksuele geaardheid, geslachtskenmerken, handicap, gezondheidsstatus, economische status, de reden waarom de persoon wordt vastgehouden, wettelijke status (asielzoekers, vluchtelingen of anderen die internationale bescherming genieten) of enige andere identiteitsfactor).

Om te beslissen of een mishandeling de ernst van artikel 3 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens bereikt, houdt het Europees Hof voor de Rechten van de Mens rekening met de duur van de behandeling, de fysieke en mentale gevolgen ervan, en het geslacht, de leeftijd en de gezondheidstoestand van het slachtoffer.¹⁴⁵

Het doel van de dader is een belangrijk element bij het bepalen of een handeling marteling vormt. Situaties van ernstige pijn of lijden, fysiek of mentaal, die ontstaan als gevolg van nalatigheid, worden daarom beter gekwalificeerd als handelingen van mishandeling.

¹⁴⁵ Ierland tegen het Verenigd Koninkrijk, aanvraag nr. 5310/71, vonnis, 18 januari 1978, par. 167; Labita tegen Italië, aanvraag nr. 26772/95, vonnis, 6 april 2000, par. 120; Kudÿa tegen Polen, aanvraag nr. 30210/96, vonnis, 26 oktober 2000, par. 92; Gafgen tegen Duitsland, aanvraag nr. 22978/05, vonnis, 1 juni 2010, par. 89 en 91 en 101–108; Orhan tegen Turkije, aanvraag nr. 25656/94, vonnis, 18 juni 2002, par. 360; Simeonovi tegen Bulgarije, verzoekschrift nr. 21980/04, uitspraak, 12 mei 2017, par. 90; *Ilajcu* en anderen tegen Moldavië en Rusland, verzoekschrift nr. 48787/99, uitspraak, 8 juli 2004, par. 42; *MSS v. België en Griekenland*, 2011, aanvraag nr. 30696/09, vonnis, 21 januari 2011, par. 220; *Tyrer v. Verenigd Koninkrijk*, aanvraag nr. 5856/72, vonnis, 25 april 1978, par. 30 en 31; en *Bouyid v. België*, aanvraag nr. 23380/09, vonnis, 28 september 2015, par. 90.

Het Verdrag moet worden geïnterpreteerd in het licht van de huidige omstandigheden en alle relevante omstandigheden van elk geval. Daarom kan de drempel die moet worden bereikt voor een daad van mishandeling om het Verdrag te schenden, in de loop van de tijd veranderen. Een daad die enige tijd geleden niet als een schending van het Verdrag zou worden beschouwd, kan in het licht van de huidige omstandigheden worden beschouwd als marteling en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing. Evenzo kan een daad die wordt beschouwd als wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing, maar niet de drempel bereikt om marteling te vormen, later worden beschouwd als marteling in het licht van de huidige omstandigheden.

Met betrekking tot artikel 16 van het Verdrag moet het rapport van de staatspartij informatie bevatten over:

- De mate waarin wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing door de staatspartij verboden zijn; en of deze handelingen in het nationale recht zijn gedefinieerd of anderszins geregeld, met inbegrip van informatie over relevante wettelijke bepalingen, de beslissingen van nationale rechtbanken en de interpretatie daarvan.
- Maatregelen die de staatspartij heeft genomen om dergelijke handelingen te voorkomen.
- Leefomstandigheden op alle plaatsen waar mensen hun vrijheid verliezen, waaronder politiedetentiecentra, gevangenissen, militaire eenheden, detentiecentra voor migranten, psychiatrische instellingen en alle andere plaatsen waar mensen van hun vrijheid worden of kunnen worden beroofd. Specifieke informatie moet worden opgenomen over leefomstandigheden op plaatsen waar mensen hun vrijheid verliezen voor vrouwen en minderjarigen die in conflict zijn met de wet, inclusief of ze gescheiden worden gehouden van de rest van de mannelijke en volwassen bevolking. Problemen met betrekking tot overbevolking, geweld tussen gevangenen, disciplinaire maatregelen tegen gedetineerden of gevangenen, medische en hygiënische omstandigheden, de meest voorkomende ziekten en de behandeling daarvan, toegang tot voedsel en drinkwater, detentieomstandigheden van minderjarigen en hun toegang tot onderwijs en zinvolle activiteiten moeten in het bijzonder worden aangepakt.

Interpol

vierte

**Specifieke kwesties die de
commissie aangaan**

Er zijn enkele specifieke en dwarsdoorsnijdende kwesties met betrekking tot marteling of mishandeling die van belang zijn voor het Comité. In situaties waarin de kwesties relevant voor hen zijn, moeten de Statenpartijen informatie verstrekken met betrekking tot dergelijke kwesties bij het rapporteren aan het Comité. Bij het rapporteren over dergelijke dwarsdoorsnijdende kwesties moeten de Statenpartijen de rapportagerichtlijnen volgen en informatie verstrekken onder elk artikel, indien relevant. Dergelijke dwarsdoorsnijdende kwesties omvatten:

- De doodstraf.

Gedwongen verdwijningen.

- Buitensporig gebruik van geweld door wetshandhavers.
- Pesterijen, intimidatie, geweld, willekeurige arrestatie en detentie, vervolging en marteling of mishandeling van mensenrechtenverdedigers, politieke tegenstanders, activisten uit het maatschappelijk middenveld, journalisten en critici van de regering.
- Seksueel en gendergerelateerd geweld, waaronder conflictgerelateerd seksueel geweld, verkrachting, huiselijk geweld, vrouwelijke genitale verminking en schendingen van reproductieve rechten, waaronder gedwongen sterilisatie, gedwongen abortus en beperkende abortuswetten.
- Mensenhandel.
- Geweld tegen kinderen, inclusief lijfstraffen.
- Geweld en criminele handelingen gemotiveerd door haat en intolerantie.

A. DOODSTRAF

De methoden voor de uitvoering van de doodstraf, evenals het 'doodstraffenomeen' (d.w.z. de psychologische effecten op gevangenen van een langdurig verblijf in de dodencel in afwachting van een dreigende executie onder barre omstandigheden van detentie en langdurige eenzame opsluiting), kunnen neerkomen op marteling of wrede, onmenselijke of vernederende behandeling.¹⁴⁶ Het opleggen van de doodstraf op basis van een schuldbekenenis die is verkregen onder dwang van marteling is in strijd met het Verdrag.¹⁴⁷

Bovendien mag de doodstraf nooit worden opgelegd aan kinderen,¹⁴⁸ zwangere of zogende vrouwen, ouderen of personen met psychosociale of verstandelijke beperkingen.

Het Comité heeft vastgesteld dat sommige methoden van de doodstraf artikel 16 schenden door onnodig lijden te veroorzaken of de waardigheid van een persoon te schenden. Dat omvat ook gevallen van ondraaglijke pijn en langdurig lijden veroorzaakt door procedurele onregelmatigheden in het verloop van de executie (gevallen van mislukte executies).¹⁴⁹

Het Comité heeft geoordeeld dat de manier waarop doodstraffen worden uitgevoerd – de geheimhouding en willekeur rond de executie van ter dood veroordeelden en het ontbreken van voorafgaande kennisgeving van de datum en tijd van executies, noch aan de personen die ter dood zijn veroordeeld, noch aan hun families – een belangrijke rol speelt bij de uitvoering van de doodstraffen. of vertegenwoordigers, waardoor de individuen op geen enkel moment weten of hun executie op handen is, de individuen en hun families geen laatste ontmoeting kunnen hebben, het lichaam van de geëxecuteerde gevangene niet aan de familie wordt overgedragen en de plaats van de begrafenis niet aan hen wordt bekendgemaakt –

¹⁴⁶ Zie bijvoorbeeld [CAT/C/COD/CO/2](#), paragraaf 36; [CAT/C/VNM/CO/1](#), paragraaf 32; [CAT/C/MDV/CO/1](#), para. 33; en [CAT/C/VS/CO/3-5](#), paragraaf 25.

¹⁴⁷ Zie bijvoorbeeld [CAT/C/BLR/CO/5](#), paragrafen 54 en 55.

¹⁴⁸ Zie bijvoorbeeld [CAT/C/AFG/CO/2](#), paragrafen 33 en 34 (c).

¹⁴⁹ Zie bijvoorbeeld [CAT/C/MRT/CO/2](#), paragrafen 34 en 35; en [CAT/C/USA/CO/3-5](#), paragraaf 25.

kan ook wrede, onmenselijke of vernederende behandeling vormen.¹⁵⁰ Het Comité heeft ook geoordeeld dat de langdurige tijd die in de dodencel wordt doorgebracht en de voortdurende vertragingen in verhaalprocedures ertoe kunnen leiden dat ter dood veroordeelde gevangenen onzekerheid en leed ervaren. Dergelijk mentaal lijden kan neerkomen op wrede, onmenselijke of vernederende behandeling en, in bepaalde gevallen, op marteling, voor zover het overeenkomt met de dreiging van een naderende dood, wat een vorm van marteling kan zijn.¹⁵¹

Referentiematerialen

- Het Tweede Optionele Protocol bij het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten, gericht op bij de afschaffing van de doodstraf.¹⁵²
- Resoluties van de Algemene Vergadering over het moratorium op het gebruik van de doodstraf.¹⁵³
- Het derde rapport aan de Mensenrechtenraad van de Speciale Rapporteur voor marteling en andere vormen van wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing.¹⁵⁴
- Protocol nr. 6 en 13 bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.¹⁵⁵
- Het Protocol bij het Amerikaanse Verdrag voor de Rechten van de Mens tot Afschaffing van de Doodstraf.¹⁵⁶

Voorbeelden van goede praktijken

In 2014 moedigde het Comité Sierra Leone aan om “zijn huidige wetgevingsherziening te versnellen en de doodstraf af te schaffen, in lijn met de toezegging die tijdens de dialoog met het Comité is gedaan”.¹⁵⁷ In 2021 schafte het parlement van Sierra Leone de doodstraf officieel af en werd het het drieëntwintigste land op het Afrikaanse continent dat de doodstraf afschafte. De afschaffing van de doodstraf was het resultaat van aanzienlijke langetermijninspanningen op nationaal niveau, waaraan de aanbeveling van het Comité heeft bijgedragen.

B. GEDWONGEN VERDWIJNINGEN

Slachtoffers van gedwongen verdwijningen worden uit de beschermende ruimte van de wet gehaald en worden uit de maatschappij “verdwenen”, waardoor ze van al hun rechten worden beroofd. Ze worden gemarteld en op andere manieren mishandeld en leven in voortdurende angst voor hun leven, terwijl hun families soms jarenlang niet weten waar ze zijn en wat hun lot is. Uiteindelijk kunnen ze verdwijnen en worden vermoord, of uiteindelijk worden vrijgelaten nadat ze ernstig fysiek en psychisch lijden hebben ervaren.

Het Internationaal Verdrag ter bescherming van alle personen tegen gedwongen verdwijning definieert gedwongen verdwijning als “de arrestatie, detentie, ontvoering of enige andere vorm van vrijheidsberoving

¹⁵⁰ Zie bijvoorbeeld [CAT/C/BWA/CO/1](#), paragraaf 23; en [CAT/C/BLR/CO/4](#), paragraaf 27.

¹⁵¹ Zie bijvoorbeeld [CAT/C/USA/CO/3-5](#), paragraaf 25; en [CAT/C/IRQ/CO/2](#), paragraaf 30.

¹⁵² Resolutie 44/128 van de Algemene Vergadering.

¹⁵³ Zie bijvoorbeeld de resoluties [62/149 van de Algemene Vergadering](#), [63/168](#) en [65/206.154A /HRC/10/44](#).

¹⁵⁵ Raad van Europa, Protocol nr. 6 bij het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, betreffende de afschaffing van de doodstraf, 28 april 1983, Europese Verdragenreeks nr. 114; en Protocol nr. 13 bij het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, betreffende de afschaffing van de doodstraf in alle omstandigheden, 3 mei 2002, Europese Verdragenreeks nr. 187.

¹⁵⁶ Organisatie van Amerikaanse Staten, Protocol bij het Amerikaans Verdrag voor de Rechten van de Mens tot afschaffing van de doodstraf, 8 juni 1990, OAS Treaty Series nr. 73.

¹⁵⁷ [CAT/C/SLE/CO/1](#), paragraaf 12.

door agenten van de staat of door personen of groepen personen die handelen met de machtiging, steun of instemming van de staat, gevolgd door een weigering om de vrijheidsberoving te erkennen of door het verzwijgen van het lot of de verblijfplaats van de verdwenen persoon, waardoor een dergelijke persoon buiten de bescherming van de wet wordt geplaatst" (art. 2).

Gedwongen verdwijning vormt een schending van het recht om niet te worden onderworpen aan marteling of aan wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing. Het Comité beschouwt gedwongen verdwijning als een ernstige schending van het Verdrag. Het raakt niet alleen de rechten van verdwenen personen, maar ook die van hun familieleden, die samen met de verdwenen personen als primaire slachtoffers kunnen worden beschouwd vanwege de angst en het leed dat zij lijden als gevolg van de verdwijning van hun familieleden.¹⁵⁸ Nabestaanden worden ook vaak bedreigd dat zij hetzelfde lot kunnen ondergaan en dat het zoeken naar de waarheid hen aan nog groter gevaar kan blootstellen.

De staat moet gedwongen verdwijning strafbaar stellen als een afzonderlijk vergriep. Alle beschuldigingen van gedwongen verdwijning moeten grondig en onpartijdig worden onderzocht om de verblijfplaats vast te stellen van de personen die als vermist zijn opgegeven¹⁵⁹ en degenen die verantwoordelijk lijken te zijn, moeten worden vervolgd en gestraft in verhouding tot de ernst van hun daden.¹⁶⁰ Slachtoffers, inclusief familieleden van verdwenen personen, moeten volledige en effectieve genoegdoening en herstel krijgen, inclusief compensatie en de middelen voor zo volledig mogelijke rehabilitatie. Tevredenheid voor slachtoffers van gedwongen verdwijning en hun families kan bestaan uit het zoeken naar de verblijfplaats van de verdwenenen, naar de identiteit van de ontvoerde kinderen en naar de lichamen van de vermoorde personen, en hulp bij het terugvinden, identificeren en herbegraven van de lichamen van de slachtoffers in overeenstemming met de uitgesproken of veronderstelde wensen van de slachtoffers of getroffen families.¹⁶¹

Staten die partij zijn bij het Optionele Protocol moeten nationale preventiemechanismen opzetten. Het Comité voor Gedwongen Verdwijningen beschouwt die mechanismen als instrumenteel in het voorkomen van gedwongen verdwijningen.¹⁶²

Referentiematerialen

- OHCHR, *Gedwongen verdwijningen*, Fact Sheet nr. 6/Rev. 4 (New York en Genève, 2023).
- Verklaring over de bescherming van alle personen tegen gedwongen verdwijning.¹⁶³
- Algemene opmerking nr. 3 (2012).
- Algemene opmerking nr. 4 (2017).

¹⁵⁸ Zie bijvoorbeeld *Guerrero Larez v. Bolivariaanse Republiek Venezuela* (CAT/C/54/D/456/2011), paragrafen 6.1–8.

¹⁵⁹ Zie bijvoorbeeld CAT/C/BIH/CO/6, paragrafen 26 en 27; en CAT/C/CMR/CO/5, paragrafen 9 en 10.

¹⁶⁰ Zie bijvoorbeeld CAT/C/SLV/CO/3 en CAT/C/SLV/CO/3/Corr.1, paragrafen 14 en 15; CAT/C/NIC/CO/2, paragrafen 23 en 24; CAT/C/KEN/CO/3, paragrafen 11 en 12; CAT/C/LTU/CO/4, paragrafen 19 en 20; en CAT/C/BGD/CO/1, paragrafen 14–16.

¹⁶¹ Algemene opmerking nr. 3 (2012), para. 16.

¹⁶² "Het Comité verwelkomt het feit dat de staatspartij het Optionele Protocol bij het Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing heeft geratificeerd en dat het in oktober 2013 het nationale preventiemechanisme heeft ingesteld, omdat het van mening is dat deze maatregelen instrumenteel kunnen zijn bij het voorkomen van gedwongen verdwijningen en andere schendingen van de rechten en plichten die in het Verdrag zijn opgenomen" (CED/C/ECU/CO/1, par. 17).

¹⁶³ Resolutie 47/133 van de Algemene Vergadering .

C. OVERMATIG GEBRUIK VAN GEWELD DOOR WETSHANDHAVINGSAMBTEAREN

Onnodig of onevenredig gebruik van geweld door wetshandhavers kan neerkomen op marteling of andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing, onder meer als gevolg van willekeurige of buitensporige toepassing van wetshandhavingsbepalingen, het gebruik van dwangmaatregelen, het gebruik van bepaalde uitrusting en wapens of het gebruik van tactieken en instrumenten voor menigtebeheersing.

Gezien de verplichting van Statenpartijen om dergelijk misbruik te voorkomen, moeten wetshandhavers systematische training krijgen over het gebruik van geweld, met name in de context van demonstraties en het gebruik van geweldloze en de-escalerende middelen voor crowd control. De beginselen van legaliteit, noodzakelijkheid en proportionaliteit moeten strikt worden toegepast tijdens het politieoptreden bij demonstraties. Bovendien moeten Statenpartijen ervoor zorgen dat de wet en orde zoveel mogelijk worden gehandhaafd door de civiele autoriteiten en dat alle functionarissen te allen tijde effectief kunnen worden geïdentificeerd bij het uitvoeren van hun functies om te helpen individuele verantwoording en bescherming tegen martelingen en mishandeling te waarborgen.

Het rapport van de staatspartij moet informatie bevatten over de maatregelen die zijn genomen om ervoor te zorgen dat er duidelijke, bindende regels zijn opgesteld voor het gebruik van geweld die volledig in overeenstemming zijn met internationale normen, evenals over training over internationale normen, waaronder de basisbeginselen voor het gebruik van geweld en vuurwapens door wetshandhavingsfunctionarissen, de *richtlijnen van de Verenigde Naties voor de mensenrechten inzake minder dodelijke wapens bij wetshandhaving* en *het Minnesota Protocol inzake het onderzoek naar mogelijk onrechtmatige dood*, ontvangen door wetshandhavingsfunctionarissen. Buitensporig geweld en brutaliteit door wetshandhavingsfunctionarissen moeten grondig en onpartijdig worden onderzocht en degenen die verantwoordelijk lijken, moeten worden vervolgd en gestraft in verhouding tot de ernst van hun daden. Slachtoffers moeten volledige en effectieve genoegdoening en herstel krijgen, inclusief compensatie en de middelen voor zo volledig mogelijke rehabilitatie.¹⁶⁴ Statenpartijen moeten aan het Comité rapporteren over de gerelateerde maatregelen die zij invoeren en hun impact. Statenpartijen moeten ook statistische gegevens verstrekken over klachten over martelingen, mishandeling en buitensporig geweldgebruik die door de staatsautoriteiten zijn geregistreerd in de context van demonstraties en informatie opnemen over onderzoeken, disciplinaire en strafrechtelijke procedures, veroordelingen en de toegepaste disciplinaire of strafrechtelijke sancties. Bovendien moeten Statenpartijen alle genomen maatregelen toelichten om ervoor te zorgen dat er geen institutionele of hiërarchische relatie is tussen onderzoekers en de vermoedelijke daders van dergelijke daden. Het rapport van de Staatpartij moet voorbeelden bevatten van relevante zaken en gerechtelijke beslissingen. Verdragsluitende staten moeten ook aangeven of klagers en slachtoffers naar behoren worden geïnformeerd over de voortgang en de resultaten van hun klachten en welke rechtsmiddelen voor hen openstaan als een officier van justitie besluit een zaak niet verder te zetten.

Ook het gebruik van geweld dat niet gerechtvaardigd kan worden volgens het internationaal recht, kan een schending van het recht op vreedzame vergadering in het kader van demonstraties opleveren.

Staten kunnen ook informatie indienen met betrekking tot relevante regelgeving en maatregelen die gericht zijn op het voorkomen en verbieden van de productie, handel en het gebruik van apparatuur die specifiek is ontworpen om marteling of andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing toe te passen, die kan worden gebruikt in de context van vreedzame bijeenkomsten.¹⁶⁵

¹⁶⁴ Zie bijvoorbeeld [CAT/C/SVK/CO/4](#), paragrafen 15 en 16; [CAT/C/IRQ/CO/2](#), paragrafen 32 en 33; [CAT/C/CUB/CO/3](#), paragrafen 42 en 43; [CAT/C/BEL/CO/4](#), paragrafen 7 en 8; en [CAT/C/LVA/CO/6](#), paragrafen 24 en 25.

¹⁶⁵ Zie bijvoorbeeld [CAT/C/ZAF/CO/1](#), paragraaf 28.

In situaties waarin buitensporig geweldgebruik door wetshandhavers leidt tot buitengerechtelijke executies, vormt dergelijk geweld ook een schending van het recht op leven. Het Comité beschouwt buitengerechtelijke executies als een ernstige schending van het Verdrag.¹⁶⁶

Volgens de Basisprincipes voor het Gebruik van Geweld en Vuurwapens door Wetshandhavers:

- “Bij het uiteendrijven van bijeenkomsten die onwettig maar niet gewelddadig zijn, moeten wetshandhavers het gebruik van geweld vermijden of, waar dat niet uitvoerbaar is, dergelijk geweld beperken tot het minimaal noodzakelijke” (beginsel 13).
- “Bij het uiteendrijven van gewelddadige bijeenkomsten mogen wetshandhavers alleen vuurwapens gebruiken als minder gevaarlijke middelen niet uitvoerbaar zijn en alleen in de minimaal noodzakelijke mate. Wetshandhavers mogen in dergelijke gevallen geen vuurwapens gebruiken, behalve onder de voorwaarden die zijn vastgelegd in principe 9 [in gevallen van zelfverdediging of verdediging van anderen]” (principe 14).

Volgens de richtlijnen van de Verenigde Naties voor de mensenrechten inzake minder dodelijke wapens bij wetshandhaving:

- “Bij het uitvoeren van hun taken maken wetshandhavingsfunctionarissen, voor zover mogelijk, gebruik van niet-gewelddadige middelen voordat ze hun toevlucht nemen tot het gebruik van geweld of vuurwapens. Ze mogen alleen geweld gebruiken als andere middelen ineffectief lijken of zonder enige belofte om het beoogde resultaat te bereiken” (beginsel 2.2).
- “Waar nodig worden wetshandhavers uitgerust met passende persoonlijke beschermingsmiddelen, zoals helmen, schilden, steekwerende handschoenen en vesten en kogelwerende vesten” (beginsel 2.2).
- “Elk gebruik van geweld door wetshandhavers moet voldoen aan de beginselen van legaliteit, voorzichtigheid, noodzaak, evenredigheid, non-discriminatie en verantwoordingsplicht” (beginsel 2.3).

Referentiematerialen

- Basisprincipes van de Verenigde Naties inzake het gebruik van geweld en vuurwapens door wetshandhavers.
- *Richtlijnen van de Verenigde Naties voor de mensenrechten inzake minder dodelijke wapens bij wetshandhaving*. [167](#)
- *Het Minnesota Protocol inzake het onderzoek naar mogelijk onrechtmatige dood*. [168](#)

Voorbeelden van aanbevelingen

Het Comité dringt er bij de Staatspartij op aan om strikte controle uit te oefenen op de politie en de veiligheidsdiensten om te voorkomen dat zij of andere personen buitengerechtelijke executies uitvoeren. Ook verzoekt het Comité de Staatspartij om volledig te voldoen aan zijn verplichting om ervoor te zorgen dat alle beschuldigingen van buitengerechtelijke, willekeurige of standrechtelijke executies, evenals vermeende moorden op politieke tegenstanders, onpartijdig worden onderzocht, met inachtneming van het Minnesota Protocol inzake het onderzoek naar mogelijk onrechtmatige dood. De verantwoordelijken krijgen straffen die in verhouding staan tot de ernst van het vergrijp, met volledige inachtneming van het beginsel van bevelsverantwoordelijkheid of superieure verantwoordelijkheid. Op grond hiervan worden hiërarchische superieuren strafrechtelijk aansprakelijk gesteld voor het gedrag van hun ondergeschikten wanneer zij wisten of hadden moeten weten dat laatstgenoemden buitengerechtelijke, willekeurige of standrechtelijke executies hadden uitgevoerd of waarschijnlijk zouden uitvoeren en zij hebben nagelaten redelijke en noodzakelijke preventieve maatregelen te nemen.

¹⁶⁶ Zie bijvoorbeeld [CAT/C/IRQ/CO/1](#) en [CAT/C/IRQ/CO/1/Corr.1](#), paragraaf 12.

¹⁶⁷ OHCHR, *Richtlijnen van de Verenigde Naties voor de mensenrechten inzake het gebruik van minder dodelijke wapens bij wetshandhaving* (New York en Genève, 2020).

¹⁶⁸ OHCHR, *Het Minnesota Protocol inzake onderzoek naar mogelijk onrechtmatige dood (2016): het herziene handboek van de Verenigde Naties over de effectieve preventie en het onderzoek naar buitengerechtelijke, willekeurige en summere executies* (New York en Genève, 2017).

D. PESTEN, INTIMIDATIE, GEWELD, WILLEKEURIGE ARRESTATIE EN DETENTIE, VERVOLGING EN FOLTERING OF MISHANDELING VAN MENSENRECHTENVERDEDIGERS, POLITIEKE TEGENSTANDERS, MAATSCHAPPELIJKE ACTIVISTEN, JOURNALISTEN EN OVERHEIDSCRITICI

Het rapport van de staatspartij moet informatie bevatten over maatregelen die zijn genomen om mensenrechtenverdedigers, journalisten, activisten van het maatschappelijk middenveld, politieke tegenstanders en critici van de regering te beschermen tegen intimidatie, pesterijen, geweld, willekeurige arrestatie en detentie, vervolging en marteling of mishandeling waaraan zij kunnen worden blootgesteld vanwege hun activiteiten, evenals over maatregelen om dergelijke beschuldigingen snel, effectief en onpartijdig te onderzoeken en de verantwoordelijken te straffen. Het moet statistische gegevens bevatten over het aantal gerelateerde klachten, de uitkomsten van eventuele onderzoeken die zijn geopend naar aanleiding van deze klachten en de opgelegde straffen en straffen.¹⁶⁹

Voorbeelden van aanbevelingen

De staatspartij moet ervoor zorgen dat mensenrechtenverdedigers, politieke tegenstanders, leden van het maatschappelijk middenveld, journalisten en personen die kritisch staan tegenover de regering, op passende wijze worden beschermd tegen alle vormen van intimidatie, pesterijen, geweld, willekeurige arrestatie en detentie, vervolging, marteling en mishandeling, gedwongen verdwijning en buitengerechterlijke executie waaraan zij als gevolg van hun activiteiten kunnen worden blootgesteld.

De staatspartij moet alle nodige stappen ondernemen om snel, doeltreffend en onpartijdig onderzoek te doen naar de beschuldigingen van mensenrechtenschendingen, de verantwoordelijken te straffen met passende straffen en ervoor te zorgen dat deze op de juiste wijze worden gehandhaafd, en alle personen die worden vastgehouden omdat zij hun recht op vrijheid van meningsuiting, vreedzame vergadering en vereniging hebben uitgeoefend, onmiddellijk vrij te laten.

De staatspartij moet maatregelen nemen om de maatschappelijke ruimte en het recht op vrijheid van meningsuiting en vereniging te bevorderen en de resterende schorsingen en sancties tegen particuliere en onafhankelijke mediakanalen op te heffen.

Voorbeelden van goede praktijken

In 2023 verwelkomde het Comité de aanneming door Brazilië van het Programma voor de bescherming van mensenrechtenverdedigers, communicatoren en milieuactivisten in 2018 en de lancering van het Informatiesysteem over bedreigde mensenrechtenverdedigers in 2014.¹⁷⁰

¹⁶⁹ Zie bijvoorbeeld [CAT/C/MWI/CO/1](#), paragrafen 39 en 40; [CAT/C/SLV/CO/3](#) en [CAT/C/SLV/CO/3/Corr.1](#), paragrafen 36 en 37; [CAT/C/SRB/CO/3](#), paragrafen 41 en 42; en [CAT/C/UZB/CO/5](#), paragrafen 17 en 18.

¹⁷⁰ [CAT/C/BRA/CO/2](#), paragraaf 45.

E. SEKSUEEL EN GENDERGERELATEERD GEWELD

Gendergerelateerd geweld wordt beschreven als "geweld dat gericht is tegen een vrouw omdat ze een vrouw is of dat vrouwen onevenredig treft" en "een vorm van discriminatie die de mogelijkheid van vrouwen om rechten en vrijheden te genieten op basis van gelijkheid met mannen ernstig belemmert".¹⁷¹ Het omvat handelingen die fysieke, mentale of seksuele schade of lijden toebrengen, bedreigingen met dergelijke handelingen, dwang en andere vrijheidsberovingen. Het tast het genot van vrouwen van hun mensenrechten aan of vernietigt dit, inclusief het recht om niet te worden onderworpen aan marteling of aan wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing.¹⁷²

Seksueel en gendergerelateerd geweld kan worden gepleegd door overheidsfunctionarissen, niet-statelijke actoren of particuliere actoren in vredetijd, evenals in de context van een gewapend conflict. Het Comité heeft duidelijk gemaakt dat in situaties waarin staatsautoriteiten of anderen die in een officiële hoedanigheid handelen, weten of redelijke gronden hebben om te geloven dat er martelingen of mishandelingen worden gepleegd door niet-statelijke functionarissen of particuliere actoren en zij nalaten om de nodige zorgvuldigheid te betrachten om dergelijke niet-statelijke functionarissen of particuliere actoren te voorkomen, onderzoeken, vervolgen en bestraffen in overeenstemming met het Verdrag, de staat verantwoordelijk is en zijn functionarissen als verantwoordelijk moeten worden beschouwd onder het Verdrag voor het instemmen met of berusten in dergelijke ontoelaatbare handelingen.¹⁷³

Gendergerelateerd geweld, met of zonder de directe betrokkenheid van staatsfunctionarissen, kan neerkomen op marteling of op wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing en dus in strijd zijn met de verplichtingen van staten die partij zijn bij het Verdrag. Staten die partij zijn bij het Verdrag hebben de plicht om gendergerelateerd geweld te voorkomen en dergelijke incidenten grondig te onderzoeken en de verantwoordelijken te vervolgen en te straffen. Staten die partij zijn bij het Verdrag moeten slachtoffers van gendergerelateerd geweld ook genoegdoening bieden. Daarom moet het rapport van een staat die partij is bij het Verdrag

¹⁷¹ Comité voor de uitbanning van discriminatie van vrouwen, algemene aanbeveling nr. 19 (1992), paragrafen 1 en 6.

¹⁷² Ibid., paragrafen 6 en 7. Bovendien heeft het Comité voor de uitbanning van discriminatie van vrouwen in zijn algemene aanbeveling nr. 35 (2017), paragraaf 2, geoordeeld dat het verbod op gendergerelateerd geweld tegen vrouwen zich had ontwikkeld tot een beginsel van gewoonterecht dat bindend is voor alle staten.

¹⁷³ Algemene opmerking nr. 2 (2007), para. 18.

informatie bevatten over specifieke wetgevende en andere maatregelen die zijn genomen om gendergerelateerd geweld te criminaliseren en te voorkomen en uitleggen hoe het ervoor zorgt dat er mechanismen zijn om slachtoffers van dergelijk geweld aan te moedigen om naar voren te komen. Staten die partij zijn, moeten ook informatie verstrekken over uitgevoerde onderzoeken en vervolgingen en uitgesproken veroordelingen, over maatregelen die zijn genomen om de toegang tot justitie voor slachtoffers te vergemakkelijken, ook in afgelegen gebieden, bijvoorbeeld door getuigen te beschermen, mobiele rechtbanken op te zetten, indien nodig, of bewustmakingscampagnes uit te voeren, evenals over middelen die zijn toegewezen aan programma's voor slachtofferhulp.¹⁷⁴

GENDERGERELATEERD GEWELD

"Staatsrapporten missen vaak specifieke en voldoende informatie over de implementatie van het Verdrag met betrekking tot vrouwen. Het Comité benadrukt dat gender een sleutelfactor is.

Vrouwelijk zijn kruist met andere identificerende kenmerken of status van de persoon, zoals ras, nationaliteit, religie, seksuele geaardheid, leeftijd, immigrantenstatus, enz. om te bepalen op welke manieren vrouwen en meisjes worden blootgesteld aan of het risico lopen op marteling of mishandeling en de gevolgen daarvan. De contexten waarin vrouwen risico lopen, omvatten vrijheidsberoving, medische behandeling, met name met betrekking tot reproductieve beslissingen, en geweld door particuliere actoren in gemeenschappen en huizen. Mannen zijn ook onderhevig aan bepaalde gendergerelateerde schendingen van het Verdrag, zoals verkrachting of seksueel geweld en misbruik. Zowel mannen als vrouwen en jongens en meisjes kunnen onderhevig zijn aan schendingen van het Verdrag op basis van hun werkelijke of vermeende non-conformiteit met sociaal bepaalde genderrollen. Staten die partij zijn, worden verzocht deze situaties en de maatregelen die zijn genomen om ze te bestraffen en te voorkomen, in hun rapporten te identificeren."

Algemene opmerking nr. 2 (2007), para. 22.

Referentiematerialen

- Algemene opmerking nr. 2 (2007).
- Comité voor de uitbanning van discriminatie van vrouwen, algemene aanbeveling Nr. 35 (2017).
- Mensenrechtencomité, algemene opmerking nr. 28 (2000).
- De Verklaring over de Uitbanning van Geweld tegen Vrouwen.¹⁷⁵
- Het Inter-Amerikaanse Verdrag inzake de voorkoming, bestraffing en uitroeiing van geweld tegen vrouwen.¹⁷⁶
- Het Protocol bij het Afrikaans Handvest voor de Rechten van de Mens en de Volkeren over de Rechten van Vrouwen in Afrika (het Maputo Protocol).¹⁷⁷
- Het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (het Verdrag van Istanbul).¹⁷⁸

¹⁷⁴ Zie bijvoorbeeld [CAT/C/ETH/CO/2](#), paragrafen 16, 17, 24 en 25; [CAT/C/LUX/CO/8](#), paragrafen 33 en 34; [CAT/C/IRQ/CO/2](#), paragrafen 38 en 39; en [CAT/C/MNE/CO/3](#), paragrafen 28 en 29.

¹⁷⁵ Resolutie 48/104 van de Algemene Vergadering.

¹⁷⁶ Organisatie van Amerikaanse Staten, Inter-Amerikaans Verdrag inzake de voorkoming, bestraffing en uitroeiing van geweld tegen vrouwen (Verdrag van Belém do Pará), 9 juni 1994.

¹⁷⁷ Afrikaanse Unie, Protocol bij het Afrikaans Handvest voor de rechten van de mens en de volkeren over de rechten van vrouwen in Afrika, 11 juli 2003.

¹⁷⁸ Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, 11 mei 2011, Verdragenreeks van de Raad van Europa nr. 210.

1. CONFLICTGERELATEERD SEKSUEEL GEWELD

Zoals opgemerkt door het Comité voor de Uitbanning van Discriminatie tegen Vrouwen,¹⁷⁹ wordt conflictgerelateerd seksueel geweld onderscheiden van andere vormen van seksueel geweld vanwege de conflictomgeving waarin het plaatsvindt en het profiel van daders en slachtoffers. Wanneer verkrachting en andere vormen van seksueel geweld worden uitgevoerd in de context van gewapende conflicten, kunnen ze oorlogsmisdaden, misdaden tegen de menselijkheid of een constitutieve handeling met betrekking tot genocide vormen, als de omstandigheden voor dergelijke soorten misdaden in het geval aanwezig zijn.

Staten die partij zijn bij het Verdrag hebben een verplichting onder het Verdrag om hun bevolking te beschermen tegen elke vorm van geweld, inclusief seksueel geweld in de context van gewapende conflicten, toegebracht door staatsgewapende of veiligheidstroepen of niet-staatelijke actoren of gewapende groepen. Bij talrijke gelegenheden heeft het Comité de verplichting van Staten die partij zijn benadrukt om slachtoffers te redden in de gevangenschap van gewapende groepen of andere niet-staatelijke actoren en krachtige maatregelen te nemen om de straffeloosheid te elimineren die de daders van daden van seksueel geweld in de context van het gewapende conflict genieten, ongeacht of het staatsfunctionarissen of niet-staatelijke actoren zijn. In dat verband moeten statenpartijen alle vormen van seksueel geweld strafbaar stellen in nationale wetgeving die marteling verbiedt, snelle, onpartijdige en grondige onderzoeken uitvoeren, de daders van dergelijke daden berechten en, indien zij schuldig worden bevonden, hen veroordelen tot een straf die in verhouding staat tot de ernst van hun daden. Bovendien moeten alle vrijstellingen van strafrechtelijke vervolging en sancties voor seksueel geweld worden verboden, inclusief routinematige strafvermindering en vervanging van gevangenisstraf door boetes. Bovendien moeten statenpartijen ervoor zorgen dat slachtoffers effectief en snel alle relevante vormen van genoegdoening kunnen claimen en ontvangen, waaronder uitgebreide, inclusieve en op overlevenden gerichte revalidatieprogramma's en garanties van niet-herhaling. Ze moeten ook toegang bieden tot onderdak, medische en psychologische zorg en revalidatie en openbare diensten aan slachtoffers die op de vlucht zijn voor dergelijk geweld.¹⁸⁰

Voorbeelden van aanbevelingen

De staatspartij moet ervoor zorgen dat alle gevallen van seksueel en gendergerelateerd geweld tegen vrouwen en meisjes die in het kader van het gewapende conflict worden gepleegd, snel en effectief worden onderzocht en dat de daders, met inbegrip van de aanstichters en medeplichtigen, worden vervolgd en, indien veroordeeld, worden gestraft met passende straffen.

De staatspartij moet (a) de behoeften van slachtoffers van seksueel en gendergerelateerd geweld beoordelen en zorgen voor effectieve toegang tot verhaal, met inbegrip van adequate compensatie en gespecialiseerde medische en psychologische revalidatiediensten; (b) het aantal rechters die gespecialiseerd zijn in seksueel en gendergerelateerd geweld in door conflicten getroffen gebieden vergroten en hun opleiding uitbreiden en hun capaciteit versterken; en (c) de toegang tot justitie voor slachtoffers vergemakkelijken, ook in afgelegen gebieden, door het publiek voor te lichten, getuigen te beschermen en, indien nodig, mobiele rechtbanken op te richten.

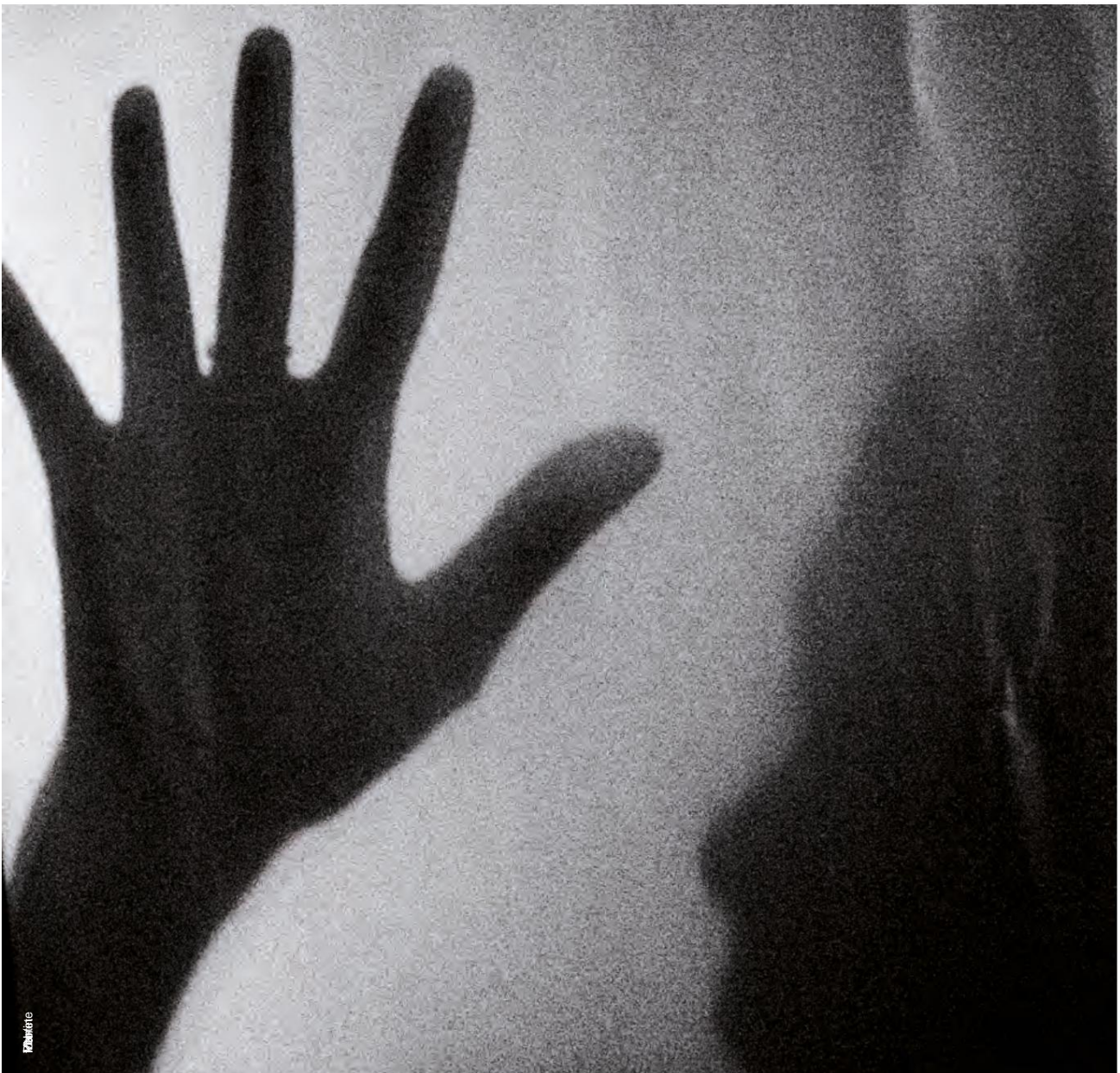
¹⁷⁹ Comité voor de uitbanning van discriminatie van vrouwen, "Conflictgerelateerd seksueel geweld als gendergerelateerd geweld tegen vrouwen en meisjes, CEDAW-verdrag, algemene aanbevelingen (nr. 35 en 30) en praktijk van het Comité met aanbevelingen en richtlijnen voor staten die partij zijn bij het verdrag" (2022), beschikbaar op www.ohchr.org/en/documents/tools-and-resources/conflict-related-sexual-violence-gender-based-violence-against-women.

¹⁸⁰ Zie bijvoorbeeld [CAT/C/COD/CO/2](#), para. 30–35; [KAT/C/LKA/CO/3-4](#), paragraaf 22; [CAT/C/GTM/CO/7](#), paragrafen 26 en 27; [CAT/C/PER/CO/7](#), paragrafen 32 en 33; [CAT/C/COL/CO/5](#), paragrafen 14; [CAT/C/COL/CO/6](#), paragrafen 18 en 19; en [CAT/C/IRQ/CO/1](#) en [CAT/C/IRQ/CO/1/Corr.1](#), par. 13.

Voorbeelden van goede praktijken

In 2024, na bestudering van het vervolgrapport van Irak op de afsluitende opmerkingen van zijn tweede periodieke rapport, verwelkomde het Comité de verschillende stappen die de staatspartij heeft genomen om conflictgerelateerd seksueel geweld aan te pakken, met name de oprichting van het Directoraat-generaal voor vrouwelijke overlevenden bij het Ministerie van Arbeid en Sociale Zaken, een commissie om aanvragen van overlevenden voor geleden financiële en immateriële schade te beoordelen en een onderzoeks- en feitenonderzoeksteam om te zoeken naar vermiste Yazidi's in de provincie Sinjar. Het nam ook nota van de statistische gegevens die door de staatspartij zijn verstrekt over slachtoffers die zijn gered uit de gevangenschap van Da'esh.¹⁸¹

¹⁸¹ CAT/C/IRQ/CO/2, paragraaf 21; CAT/C/IRQ/FCO/2, paragrafen 35–48; en brief gedateerd 26 februari 2024 van het Comité aan de Permanente Vertegenwoordiger van Irak bij het Bureau van de Verenigde Naties en andere internationale organisaties in Genève (beschikbaar op https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=INT%2FCAT%2FFUL%2FIRQ%2F57645&Lang=en), pp. 2 en 3.

2. VERKRACHTING EN SEKSUEEL GEWELD

Staten die partij zijn bij het verdrag, hebben de plicht om verkrachting en seksueel geweld te voorkomen, ongeacht of er sprake is van betrokkenheid van overheidsfunctionarissen, en om dergelijke incidenten grondig te onderzoeken en de verantwoordelijken te vervolgen en te straffen.¹⁸² Staten die partij zijn bij het verdrag, moeten de slachtoffers van verkrachting en seksueel geweld ook genoegdoening bieden.

Wanneer verkrachting wordt uitgevoerd door of op instigatie van of met toestemming of berusting van overheidsfunctionarissen, is het marteling. Het kan in verschillende contexten voorkomen, bijvoorbeeld op plaatsen waar vrijheidsberoving plaatsvindt,¹⁸³ en in onderwijs-, sociale en psychiatrische instellingen. Het kan ook in de privésfeer voorkomen, bijvoorbeeld als een vorm van huiselijk geweld, wat dan een kwestie is van de verantwoordelijkheid van de staat met betrekking tot de nodige zorgvuldigheid bij het beschermen van individuen tegen individuele gewelddaden, waaronder verkrachting en seksueel geweld.

Voorbeelden van aanbevelingen

De staatspartij moet de definitie van verkrachting in haar nationale wetgeving herzien, zodat deze ook het ontbreken van toestemming omvat. Daarnaast moet het aantal opvangcentra voor slachtoffers van verkrachting worden uitgebreid en moet het aantal meldingen worden verhoogd. Daarnaast moet de ondersteuningsdienstverlening voor slachtoffers van seksueel geweld worden versterkt en moet er een laagdrempelig netwerk van diensten worden ontwikkeld dat ook langdurige ondersteuning biedt.

De staatspartij moet ervoor zorgen dat er grondige en onafhankelijke onderzoeken worden ingesteld naar alle gevallen van seksueel geweld dat wordt gepleegd als middel tot intimidatie en politieke repressie en dat de vermeende daders, ongeacht of het gaat om overheidsactoren of niet-overheidsactoren die met instemming of goedkeuring van overheidsfunctionarissen hebben gehandeld, voor de rechter worden gebracht en, indien schuldig bevonden, worden veroordeeld tot straffen die in verhouding staan tot de ernst van hun daden.

De staatspartij moet ervoor zorgen dat de vrouwelijke slachtoffers van dit geweld in de praktijk toegang hebben tot juridische diensten, medische zorg en psychosociale ondersteuning, evenals tot effectieve rechtsmiddelen, herstel- en beschermingsmaatregelen, ook tegen represailles.

Voorbeelden van goede praktijken

In 2023 wijzigde Finland hoofdstuk 20 van het Wetboek van Strafrecht, waarin staat dat verkrachting strafbaar is op basis van het ontbreken van toestemming.¹⁸⁴

In 2023 verwelkomde het Comité Wet nr. 2208 van 29 december 2020, tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht van Denemarken en tot invoering van een nieuwe, op toestemming gebaseerde definitie van verkrachting, en Wet nr. 69 van 5 mei 2022 tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht van de Faeröer en tot invoering van een nieuwe, op toestemming gebaseerde definitie van verkrachting en strafbaarstelling van niet-consensuele seksuele handelingen.¹⁸⁵

¹⁸² Zie bijvoorbeeld [CAT/C/SVN/CO/4](#), paragrafen 36 en 37; en [CAT/C/ETH/CO/2](#), paragrafen 24 en 25.

¹⁸³ Zie bijvoorbeeld *CT en KM v. Zweden* ([CAT/C/37/D/279/2005](#)), par. 7.5, die betrekking heeft op deportatie naar Rwanda, waarin het Comité concludeerde dat, op basis van het verstrekte medische bewijs en het feit dat de Staatspartij de claim niet heeft betwist, de klagster herhaaldelijk is verkracht in detentie en als zodanig in het verleden is gemarteld. Bij het onderzoeken van de data van haar detentie en de geboortedatum van haar zoon, was het Comité van mening dat hij zonder twijfel het product was van verkrachting door overheidsfunctionarissen en dus een constante herinnering was voor de klagster aan haar verkrachting.

¹⁸⁴ [CAT/C/FIN/CO/8](#), lid 5 (b).

¹⁸⁵ [CAT/C/DNK/CO/8](#), paragraaf 4.

3. HUISELIJK GEWELD

Het Comité voor de Uitbanning van Discriminatie tegen Vrouwen heeft verklaard dat huiselijk geweld een van de meest verraderlijke vormen van geweld tegen vrouwen is die in alle samenlevingen bestaat en vrouwen van alle leeftijden treft. Dergelijk geweld kan in elke vorm voorkomen, waaronder verkrachting, andere vormen van seksueel misbruik en geestelijk en andere vormen van geweld.¹⁸⁶

Incidenten van huiselijk geweld worden soms ten onrechte beschouwd als een privéaangelegenheid binnen het gezin of tussen echtgenoten. Staten hebben de plicht om te voorkomen dat vrouwen schade wordt toegebracht, ongeacht of dit in een privé- of openbare context gebeurt; en een plicht om dergelijke incidenten grondig te onderzoeken en de verantwoordelijken te vervolgen en te straffen. Staten moeten slachtoffers van gendergerelateerd geweld, waaronder huiselijk geweld, ook genoegdoening bieden. In dat opzicht heeft het Comité tegen Foltering de prevalentie van geweld tegen vrouwen en meisjes, waaronder huiselijk geweld, veroordeeld in zijn afsluitende opmerkingen en aanbevolen dat statenpartijen een breed scala aan maatregelen nemen tegen huiselijk geweld, waaronder het aannemen van specifieke wetgevende en andere maatregelen om huiselijk geweld te criminaliseren en te voorkomen en ervoor te zorgen dat er mechanismen zijn om slachtoffers van seksueel en gendergerelateerd geweld aan te moedigen om schendingen te melden en om de melding te versterken door bewustmakingscampagnes te lanceren over meldingsmechanismen en rechtsmiddelen. Statenpartijen moeten ervoor zorgen dat alle beschuldigingen van geweld snel, grondig en effectief worden onderzocht, dat daders ter verantwoording worden geroepen en dat slachtoffers voldoende genoegdoening krijgen en toegang hebben tot voldoende medische en psychosociale ondersteuning.¹⁸⁷

Voorbeelden van aanbevelingen

De staatspartij moet specifieke wetgevende en andere maatregelen nemen om huiselijk geweld en geweld op basis van genderidentiteit en seksuele geaardheid strafbaar te stellen en te voorkomen. Ook moet zij ervoor zorgen dat er mechanismen zijn om slachtoffers van seksueel en gendergerelateerd geweld aan te moedigen om naar voren te komen, dat alle beschuldigingen van geweld onmiddellijk, grondig en effectief worden onderzocht, dat daders ter verantwoording worden geroepen en dat slachtoffers voldoende genoegdoening krijgen en toegang hebben tot adequate medische en psychosociale ondersteuning.

Voorbeelden van goede praktijken

In 2023 verwelkomde het Comité de oprichting in Kazachstan van crisiscentra en opvangcentra voor slachtoffers van huiselijk geweld in elke regio en het toegenomen aantal vrouwelijke onderzoekers, en nam het kennis van de wijzigingen die in 2020 in de Wet ter voorkoming van huiselijk geweld zijn aangebracht.¹⁸⁸

In 2015 verwelkomde het Comité de aanneming van de Wet op de Preventie van en Bescherming tegen Huiselijk Geweld in 2014, en de informatie dat dit had geleid tot minder incidenten van huiselijk geweld en tot een verbeterde bescherming, onder meer door middel van voorlichting en monitoring, in Noord-Macedonië.¹⁸⁹

¹⁸⁶ Comité voor de uitbanning van discriminatie van vrouwen, algemene aanbeveling nr. 19 (1992), par. 23.

¹⁸⁷ Zie bijvoorbeeld [CAT/C/KAZ/CO/4](#), para. 37 en 38; [KAT/C/AUS/CO/6](#), paragrafen 21 en 22; [CAT/C/LTU/CO/4](#), paragrafen 23 en 24; en [CAT/C/UZB/CO/5](#), paragrafen 55 en 56.

¹⁸⁸ [CAT/C/KAZ/CO/4](#), paragraaf 37.

¹⁸⁹ [CAT/C/MKD/CO/3](#), paragrafen 5 (b) en 17.

4. VROUWELIJKE GENITALE VERMINKING

Vrouwelijke genitale verminking is een schadelijke traditionele praktijk die de mensenrechten van vrouwen schendt, waaronder het recht om niet te worden onderworpen aan marteling of wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing. Staten hebben de plicht om de praktijk te verbieden en te criminaliseren en om de slachtoffers genoegdoening te bieden, waaronder juridische middelen. Het Comité heeft vrouwelijke genitale verminking veroordeeld als een praktijk die in strijd is met het Verdrag, die de mensenrechten van vrouwen schendt. Het Comité heeft in zijn afsluitende opmerkingen aanbevelingen gedaan om de praktijk van vrouwelijke genitale verminking expliciet te criminaliseren, maatregelen te nemen om discriminerende houdingen op gemeenschapsniveau aan te pakken, waaronder onder actoren in gebruikelijke rechtssystemen, en om vrouwelijke genitale verminking uit te roeien, onder meer door middel van meer bewustwording onder religieuze en traditionele leiders en het grote publiek, in samenwerking met het maatschappelijk middenveld, over de criminele aard van de procedure, de negatieve gevolgen ervan voor de mensenrechten en de gezondheid van vrouwen en de noodzaak om deze uit te roeien en de onderliggende culturele rechtvaardiging

Voorbeelden van aanbevelingen

De staatspartij moet haar inspanningen om vrouwelijke genitale verminking uit te bannen, versterken. Het Comité beveelt aan dat de staatspartij overweegt wetgeving aan te nemen die vrouwelijke genitale verminking criminaliseert, samen met het starten van een bewustmakingscampagne over de gevaren en het verbod op vrouwelijke genitale verminking.

Het Comité beveelt de staatspartij aan om te overwegen wetgeving aan te nemen die vrouwelijke genitale verminking expliciet strafbaar stelt, en om een bewustmakingscampagne te starten over de gevaren en het verbod op vrouwelijke genitale verminking, met het oog op de uitbanning ervan.

Voorbeelden van goede praktijken

In 2023 verwelkomde het Comité de aanneming van Wet nr. 10 van 2021 tot wijziging van Wet nr. 58 van 1937, tot afkondiging van het Wetboek van Strafrecht van Egypte, die voorziet in strengere straffen voor vrouwelijke genitale verminking, en de aanneming van het Nationaal Plan voor de Uitroeiing van Genitale Verminking (2022-2026), evenals de oprichting, in 2019, van het Nationaal Comité voor de Uitroeiing van Vrouwelijke Genitale Verminking.¹⁹¹

¹⁹⁰ Zie bijvoorbeeld [CAT/C/ARE/CO/1](#), paragrafen 31 en 32; [CAT/C/KEN/CO/3](#), paragrafen 39 en 40; en [CAT/C/SLE/CO/1](#), paragraaf 15.
¹⁹¹ [CAT/C/EGY/CO/5](#), paragraaf 51.

5. SCHENDINGEN VAN DE REPRODUCTIERECHTEN, INCLUSIEF GEDWONGEN STERILISATIE, GEDWONGEN ABORTUS EN BEPERKENDE ABORTUSWETTEN

De bescherming van reproductieve rechten is een kwestie van fysieke en psychologische waardigheid.¹⁹² Schendingen van reproductieve rechten vinden vaak plaats via beperkende wetten over abortus, gedwongen abortus of onwettende en onvrijwillige sterilisatie. Vrouwen mogen niet gedwongen worden om door te gaan met zwangerschappen in situaties waarin dergelijke zwangerschappen problemen opleveren met betrekking tot bescherming tegen marteling en wrede, onmenselijke of vernederende behandeling. Het ontzeggen van toegang tot veilige abortussen aan vrouwen die zwanger zijn geworden als gevolg van verkrachting vormt een schending van het recht op vrijheid van marteling en wrede, onmenselijke of vernederende behandeling.¹⁹³ Toegang tot veilige en legale abortussen moet op zijn minst worden geboden in gevallen van verkrachting of incest, bedreigingen van het leven van de moeder of wanneer de foetus niet levensvatbaar is. Het Comité heeft bij talloze gelegenheden aanbevelingen gedaan om de vrijwillige beëindiging van de zwangerschap te decriminaliseren, rekening houdend met de richtlijn voor abortuszorg van de Wereldgezondheidsorganisatie, bijgewerkt in 2022, aangezien dergelijke criminalisering ertoe heeft geleid dat veel vrouwen en meisjes hun toevlucht nemen tot clandestiene en onveilige abortussen, wat hun leven en gezondheid in gevaar brengt. Het heeft ook aanbevolen dat staten die partij zijn de toegang tot legale vrijwillige beëindiging van de zwangerschap vergemakkelijken onder veilige en waardige omstandigheden zonder intimidatie of pogingen om abortussen of degenen die ze uitvoeren te criminaliseren en gezondheidszorg voor vrouwen garanderen nadat ze een abortus hebben gehad, ongeacht of ze dit legaal of illegaal hebben gedaan.

Verplichte, gedwongen of onvrijwillige sterilisatie heeft een negatief effect op de fysieke en mentale gezondheid van vrouwen, wat een schending inhoudt van het recht om niet te worden onderworpen aan marteling of aan wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing. Het zijn vaak de meest gemarginaliseerde groepen die het doelwit zijn geweest van dergelijke misbruikpraktijken, met name vrouwen, met name zij die in armoede leven, vrouwen die leven met hiv, vrouwen met een beperking, vrouwen die behoren tot minderheids- of inheemse gemeenschappen, en transgenders en interseksuele personen. Het Comité heeft aanbevolen dat statenpartijen wetgevende en beleidsmaatregelen nemen om gedwongen of onvrijwillige sterilisatie van vrouwen te voorkomen en te criminaliseren, bijvoorbeeld door de vereiste van vrije, voorafgaande en geïnformeerde toestemming met betrekking tot sterilisatie duidelijk te definiëren en door betrokken vrouwen en medisch personeel bewust te maken van die vereiste. Statenpartijen moeten ook onderzoeken uitvoeren, de verantwoordelijken ter verantwoording roepen en de slachtoffers adequate genoegdoening bieden.¹⁹⁵

¹⁹² Het Comité voor de Rechten van de Mens heeft in zijn algemene commentaar nr. 28 (2000) gesteld dat elke schending van reproductieve rechten kan leiden tot een schending van het recht om niet te worden onderworpen aan martelingen of aan wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing.

¹⁹³ Het Comité voor de Rechten van de Mens heeft geoordeeld dat het ontzeggen van de toegang tot veilige abortus aan vrouwen die zwanger zijn geworden als gevolg van verkrachting een schending vormt van het recht op vrijwaring van marteling en wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing (algemene opmerking nr. 28 (2000), par. 11).

¹⁹⁴ Zie bijvoorbeeld [CAT/C/BRA/CO/2](#), paragrafen 49 en 50; [CAT/C/SLV/CO/3](#) en [CAT/C/SLV/CO/3/Corr.1](#), paragrafen 30 en 31; en [CAT/C/POL/CO/7](#), paragrafen 33 en 34.

¹⁹⁵ Zie bijvoorbeeld [CAT/C/SVK/CO/4](#), paragrafen 23 en 24; [CAT/C/KAZ/CO/4](#), paragrafen 41 en 42; [CAT/C/POL/CO/7](#), paragrafen 35 en 36; en [CAT/C/CAN/CO/7](#), paragrafen 50 en 51.

Voorbeelden van aanbevelingen

De staatspartij moet zich blijven inspannen om de toegang van vrouwen tot seksuele en reproductieve gezondheidszorg te verbeteren, teneinde de moedersterfte effectief terug te dringen.

De staatspartij moet haar Wetboek van Strafrecht herzien om vrijwillige beëindiging van de zwangerschap te decriminaliseren, rekening houdend met de richtlijnen van de Wereldgezondheidsorganisatie inzake abortus, die in 2022 zijn bijgewerkt.

De staatspartij moet ervoor zorgen dat alle vrouwen en meisjes, met inbegrip van degenen die tot achtergestelde groepen behoren, toegang hebben tot wettelijke vrijwillige beëindiging van de zwangerschap onder veilige en waardige omstandigheden, zonder intimidatie of pogingen om hen of hun medische zorgverleners te criminaliseren. Ook moet de staatspartij gezondheidszorg garanderen voor vrouwen nadat zij een abortus hebben ondergaan, ongeacht of zij dit legaal of illegaal hebben gedaan.

De staatspartij moet ervoor zorgen dat alle vrouwen en meisjes in de staatspartij effectieve toegang hebben tot de middelen om een zwangerschap te beëindigen wanneer het niet doen hiervan waarschijnlijk zal resulteren in ernstige pijn en lijden, zoals wanneer de zwangerschap het gevolg is van verkrachting of incest, wanneer het leven of de gezondheid van de zwangere persoon in gevaar is en in gevallen van fatale foetale stoornis. De staatspartij moet er ook voor zorgen dat vrouwen en meisjes effectieve toegang hebben tot gezondheidszorg na abortus en dat noch patiënten noch hun artsen strafrechtelijke sancties of andere bedreigingen ondervinden voor het zoeken of verstrekken van dergelijke zorg.

F. MENSENHANDEL

Slachtoffers van mensenhandel ervaren ernstige pijn en lijden, wat aanleiding kan geven tot bezorgdheid over hun recht om niet te worden onderworpen aan marteling of aan wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing krachtens het Verdrag. Handelingen die mensenhandel vormen, moeten grondig en onpartijdig worden onderzocht en degenen die verantwoordelijk lijken, moeten worden vervolgd en gestraft in verhouding tot de ernst van hun daden. Bovendien moeten staten die partij zijn formele procedures vaststellen voor het evalueren van de kwetsbaarheid van een persoon die het slachtoffer is van mensenhandel, overwegen om uitgebreide wetgeving tegen mensenhandel aan te nemen, in overeenstemming met het Protocol ter voorkoming, bestrijding en bestraffing van mensenhandel, met name vrouwen- en kinderhandel, ter aanvulling van het Verdrag van de Verenigde Naties tegen transnationale georganiseerde misdaad, en beschuldigingen van mensenhandel onmiddellijk, grondig en effectief onderzoeken.¹⁹⁶ Slachtoffers moeten volledige en effectieve genoegdoening en herstel krijgen, inclusief compensatie en de middelen voor zo volledig mogelijke rehabilitatie. Het is ook belangrijk dat wetshandhavingfunctionarissen, aanklagers en leden van de rechterlijke macht worden opgeleid in het detecteren en identificeren van slachtoffers van mensenhandel om ervoor te zorgen dat ze niet worden gecriminaliseerd voor misdrijven die ze hebben gepleegd als gevolg van hun mensenhandel. In dat opzicht moeten statenpartijen zorgen voor toegang tot adequate bescherming en ondersteuning, inclusief tijdelijke verblijfsvergunningen, voor alle slachtoffers van mensenhandel, en verwijzingsmechanismen ontwikkelen voor die slachtoffers naar de juiste psychosociale en juridische diensten.¹⁹⁷

¹⁹⁶ Zie bijvoorbeeld [CAT/C/LUX/CO/8](#), paragrafen 31 en 32; [CAT/C/BRA/CO/2](#), paragrafen 43 en 44; en [CAT/C/ISL/CO/4](#), paragrafen 21 en 22.

¹⁹⁷ [CAT/C/ROU/CO/3](#), paragrafen 21 en 22.

Referentiematerialen

- Protocol ter voorkoming, onderdrukking en bestraffing van mensenhandel, met name vrouwenhandel en kinderhandel, ter aanvulling van het Verdrag van de Verenigde Naties tegen transnationale georganiseerde misdaad.198
- Aanbevolen principes en richtlijnen inzake mensenrechten en mensenhandel.199
- Internationale Arbeidsorganisatie, Verdrag betreffende gedwongen arbeid, 1930 (nr. 29) en het bijbehorende protocol.
- Internationale Arbeidsorganisatie, Verdrag betreffende de afschaffing van gedwongen arbeid, 1957 (nr. 105).
- Internationale Arbeidsorganisatie, Verdrag betreffende de ergste vormen van kinderarbeid, 1999 (nr. 182).

Voorbeelden van aanbevelingen

De staatspartij moet haar inspanningen om mensenhandel te bestrijden voortzetten en versterken. In dat opzicht moet zij de effectieve implementatie van bestaande wetgeving waarborgen en mensenhandel en gerelateerde praktijken snel, grondig en effectief onderzoeken, vervolgen en bestraffen, met passende straffen, en ervoor zorgen dat alle middelen die voor dat doel nodig zijn, worden toegewezen.

De staatspartij moet het melden van misdrijven aanmoedigen door kwetsbare gemeenschappen bewuster te maken van de risico's van mensenhandel. Ook moet zij rechters, wetshandhavers en immigratie- en grensbewakingsfunctionarissen opleiden in het vroegtijdig identificeren van slachtoffers van mensenhandel en het doorverwijzen van deze slachtoffers naar de juiste sociale en juridische diensten.

198 Verenigde Naties, Verdragenreeks, deel 2237, Nee. 39574, p. 319.
199 E/2002/68/Add.1.

De staatspartij moet ervoor zorgen dat slachtoffers van mensenhandel niet worden vervolgd, vastgehouden of gestraft enkel en alleen op grond van het feit dat ze zijn verhandeld, en moet overwegen om immigratiestatusopties aan dergelijke slachtoffers aan te bieden. Slachtoffers moeten voldoende bescherming en ondersteuning krijgen, onder meer door aparte, goed uitgeruste opvangcentra met getraind personeel op te zetten om hun specifieke behoeften en zorgen aan te pakken, langetermijnreïntegratiemaatregelen voor dergelijke slachtoffers te versterken en ervoor te zorgen dat ze genoegdoening krijgen, inclusief adequate compensatie.

Voorbeelden van goede praktijken

In 2023 nam het Comité kennis van de initiatieven van Brazilië om mensenhandel aan te pakken, zoals de aanneming van Wet nr. 13344 van 2016 tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht, die voorzag in de preventie en bestrijding van nationale en internationale mensenhandel en maatregelen om slachtoffers te helpen, en het derde nationale plan ter bestrijding van mensenhandel in 2018.²⁰⁰

G. GEWELD TEGEN KINDEREN, INCLUSIEF LICHAAMSGEWELD STRAF

De machteloosheid van het slachtoffer is een van de belangrijkste overwegingen bij het bepalen of een handeling marteling of andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing vormt. Gezien de intrinsieke machteloosheid van kinderen in de context van geweld, moeten staten die partij zijn maatregelen nemen om geweld tegen kinderen en misbruik of verwaarlozing van kinderen in alle settings te voorkomen en te bestrijden. Dat omvat onder andere bescherming tegen mensenhandel, uitbuiting, schadelijke traditionele praktijken, zoals vroege en gedwongen huwelijken, en lijfstraffen. Lijfstraffen moeten in alle settings verboden zijn, of ze nu in de vorm van een gerechtelijke straf zijn of in privéwoningen.

De verplichting van staten om kinderen te beschermen tegen geweld strekt zich uit tot alle omgevingen, zoals scholen, alternatieve zorg- en kinderdagverblijven, weeshuizen, kinderbeschermingsinstellingen en privéwoningen. Bovendien moeten zij een systeem voor kinderbescherming opzetten met duidelijke procedures voor de identificatie en bescherming van kinderslachtoffers van geweld.²⁰¹

Voorbeelden van aanbevelingen

De staatspartij moet het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Personen en Gezin wijzigen met het oog op een expliciet verbod op het gebruik van lijfstraffen in alle situaties, met inbegrip van thuis en in institutionele kinderdagverblijven en kinderdagverblijven waar volwassenen het ouderlijk gezag over kinderen uitoefenen. Ook moet het publiek bewust worden gemaakt van positieve, participatieve en geweldloze vormen van discipline.

De staatspartij moet alle nodige maatregelen nemen om aanvallen op kinderen met albinisme te voorkomen en hen te beschermen tegen rituele aanvallen en andere schadelijke traditionele praktijken. Dit omvat onder meer het waarborgen dat alle gewelddadige handelingen worden onderzocht, dat daders voor de rechter worden gebracht en dat slachtoffers genoegdoening krijgen.

²⁰⁰ CAT/C/BRA/CO/2, paragraaf 43.

²⁰¹ Zie bijvoorbeeld CAT/C/BGD/CO/1, para. 48 en 49; KAT/C/ZAF/CO/2, paragrafen 40 en 41; en CAT/C/MDV/CO/1, paragrafen 41 en 42.

Voorbeelden van goede praktijken

In 2015 heeft Namibië de Wet op de kinderopvang en -bescherming, nr. 3 van 2015, aangenomen, die een aanvulling vormt op de Wet op het onderwijs, nr. 16 van 2001, en lijfstraffen thuis, in het strafrechtstelsel en in alternatieve zorgomgevingen strafbaar stelt, zoals door het Comité werd opgemerkt tijdens de behandeling van het tweede periodieke rapport van Namibië.²⁰²

H. GEWELD EN CRIMINELE DADEN GEMOTIVEERD DOOR HAAT EN INTOLERANTIE

Staten die partij zijn bij het verdrag, hebben de plicht om personen te beschermen tegen mishandeling door andere privépersonen. Deze plicht is met name van belang met betrekking tot geweld en criminele handelingen die worden gemotiveerd door haat, discriminatie, intolerantie en negatieve stereotypen.²⁰³ Een dergelijke plicht is met name relevant met betrekking tot de bescherming van personen die mogelijk worden blootgesteld aan kwetsbaardere situaties, zoals personen met een beperking, lesbische, homoseksuele, biseksuele, transgender en interseksuele personen en leden van etnische, raciale, religieuze, leeftijds-, gezondheids- en andere groepen.²⁰⁴

Voorbeelden van aanbevelingen

De staatspartij moet onmiddellijke, effectieve en onpartijdige onderzoeken uitvoeren naar alle beschuldigingen van marteling en mishandeling die zijn gepleegd tegen lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender personen door of met toestemming of instemming van overheidsfunctionarissen. De staatspartij moet ook maatregelen nemen om geweld en discriminatie tegen lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender personen op basis van hun seksuele geaardheid en genderidentiteit te voorkomen, onder meer door het betreffende artikel van het wetboek van strafrecht in te trekken en ervoor te zorgen dat haar klachtenmechanismen toegankelijk zijn voor en in staat zijn om effectieve bescherming te bieden aan lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender personen die slachtoffer zijn van of risico lopen op geweld.

De staatspartij moet bewustmakingsactiviteiten uitvoeren voor het grote publiek om de maatschappelijke stigmatisering van lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender personen te bestrijden.

Voorbeelden van goede praktijken

Zoals het Comité opmerkte tijdens de behandeling van het tweede periodieke rapport van Montenegro, had de staatspartij de Strategie voor de verbetering van de kwaliteit van het leven van lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender personen 2013-2018 aangenomen, evenals de wet op het verbod op discriminatie, die voorzorg in bescherming tegen discriminatie op grond van genderidentiteit en seksuele geaardheid.²⁰⁵

²⁰² CAT/C/NAM/CO/2, paragraaf 36.

²⁰³ Zie bijvoorbeeld CAT/C/SOM/CO/1, paragrafen 35 en 36.

²⁰⁴ Zie bijvoorbeeld CAT/C/SWE/CO/8, paragrafen 32 en 33; en CAT/C/FRA/CO/7 en CAT/C/FRA/CO/7/Corr.1, paragrafen 14 en 15.

²⁰⁵ CAT/C/MNE/CO/2, paragraaf 23.

Comité tegen marteling

Het Verdrag stelt, overeenkomstig artikel 17, het Comité tegen Foltering in om toezicht te houden op en toezicht te houden op de uitvoering door de Staten die partij zijn bij het Verdrag van de materiële bepalingen van het Verdrag. Het Comité bestaat uit 10 onafhankelijke en onpartijdige leden met verschillende achtergronden en uit verschillende regio's van de wereld, gekozen door de Staten die partij zijn bij het Verdrag voor een termijn van vier jaar. Het heeft zijn reglement van orde aangenomen in overeenstemming met artikel 18 van het Verdrag.²⁰⁶ Het Comité komt drie keer per jaar bijeen voor maximaal vier weken per keer.

Het Comité voert de volgende hoofdtaken uit: • **Beoordeling**

van de rapporten van de Statenpartijen. Het Comité overweegt initiële en periodieke rapporten van de Statenpartijen over de maatregelen die zij hebben genomen om hun verplichtingen onder het Verdrag uit te voeren, identificeert zorgwekkende kwesties en doet aanbevelingen die bekend staan als “concluding observations” (art. 19).

- **Behandeling van klachten van individuen.** Het Comité ontvangt en onderzoekt klachten van individuen die beweren slachtoffer te zijn van schendingen van het Verdrag door een staatspartij en neemt beslissingen in dergelijke individuele gevallen (art. 22).
- **Onderzoeken naar systematische martelpraktijken.** Het Comité start een onderzoek wanneer er betrouwbare informatie is die gefundeerde aanwijzingen lijkt te bevatten dat marteling systematisch wordt beoefend op het grondgebied van een staatspartij (art. 20).
- **Behandeling van klachten tussen staten.** Het Comité ontvangt en onderzoekt klachten door één Verdragsluitende Staat van schendingen van het Verdrag door een andere Verdragsluitende Staat (art. 21).
- **Aanneming van algemene opmerkingen.** Het Comité interpreteert de bepalingen van het Verdrag in de vorm van algemene opmerkingen, die zowel inhoudelijke als procedurele aspecten bestrijken. Het biedt gezaghebbende richtlijnen aan Statenpartijen over de interpretatie van hun verplichtingen, waaronder het verstrekken van informatie aan het Comité die zij moeten indienen in rapporten van Statenpartijen met betrekking tot specifieke artikelen van het Verdrag.

Hoewel het mandaat om de eerste en periodieke rapporten van de Statenpartijen te onderzoeken voortvloeit uit het Verdrag, vereisen andere bevoegdheden van het Comité aanvullende expliciete acceptatie door een Statenpartij, die het kan weigeren. De zogenaamde opt-in-opties door een Statenpartij omvatten het volgende:

- Het Comité kan klachten van individuen in overweging nemen wanneer een staatspartij specifiek verklaard dat zij deze bevoegdheid erkent (art. 22).
- Het Comité kan klachten tussen staten onderzoeken wanneer een staatspartij specifiek heeft verklaard dat hij een dergelijke bevoegdheid erkent (art. 21).

Een staatspartij kan er ook voor kiezen om niet deel te nemen aan de onderzoeksprocedure van het Comité:

- Een staatspartij kan verklaren dat hij de bevoegdheid van het Comité om een procedure te starten niet erkent. onderzoeken op grond van artikel 20 (art. 28).

²⁰⁶ De meest recente procedureregels zijn opgenomen in [CAT/C/3/Rev.7](#).

A. ONDERZOEK VAN DE RAPPORTEN VAN DE STATENPARTIJEN ONDER ARTIKEL 19

Het proces van toetsing door het Comité van de periodieke rapporten van de Staten die partij zijn bij het Verdrag over de maatregelen die zij hebben genomen om uitvoering te geven aan hun verplichtingen krachtens het Verdrag, wordt gedetailleerd beschreven in sectie II.C van deze handleiding.

B. ONDERZOEKSPROCEDURE ONDER ARTIKEL 20

Artikel 20

- “1. Indien het Comité betrouwbare informatie ontvangt die naar het oordeel van het Comité gegronde aanwijzingen bevat dat er op het grondgebied van een Staat die Partij is, systematisch foltering plaatsvindt, nodigt het Comité die Staat die Partij is uit om mee te werken aan het onderzoek van de informatie en om daartoe opmerkingen in te dienen met betrekking tot de betrokken informatie.
2. Rekening houdend met de opmerkingen die door de betrokken staatspartij zijn ingediend, alsmede met alle andere relevante informatie waarover het beschikt, kan het Comité, indien het besluit dat dit gerechtvaardigd is, een of meer van zijn leden aanwijzen om een vertrouwelijk onderzoek in te stellen en met spoed verslag uit te brengen aan het Comité.
3. Indien een onderzoek wordt ingesteld overeenkomstig paragraaf 2 van dit artikel, zal het Comité de medewerking van de betrokken Staatspartij zoeken. In overeenstemming met die Staatspartij kan een dergelijk onderzoek een bezoek aan zijn grondgebied omvatten.
4. Na onderzoek van de bevindingen van haar lid of leden, ingediend overeenkomstig Overeenkomstig lid 2 van dit artikel deelt de Commissie deze bevindingen mee aan de betrokken staatspartij, samen met eventuele opmerkingen of suggesties die gelet op de situatie passend lijken.
5. Alle procedures van het Comité bedoeld in de paragrafen 1 tot en met 4 van dit artikel zijn vertrouwelijk en in alle stadia van de procedures wordt de medewerking van de Staatspartij gezocht. Nadat dergelijke procedures zijn afgerond met betrekking tot een onderzoek dat is uitgevoerd overeenkomstig paragraaf 2, kan het Comité, na overleg met de betrokken Staatspartij, besluiten om een samenvattend verslag van de resultaten van de procedures op te nemen in zijn jaarverslag dat is opgesteld overeenkomstig artikel 24.”

Op grond van artikel 20 voert het Comité een vertrouwelijk onderzoek uit indien het betrouwbare informatie ontvangt die naar zijn mening gegronde aanwijzingen bevat dat er in een staatspartij systematisch marteling plaatsvindt.

Indien een staatspartij echter overeenkomstig artikel 28 heeft verklaard dat zij de bevoegdheid van het Comité om onderzoeken in te stellen krachtens artikel 20 niet erkent, wordt er geen onderzoek uitgevoerd, tenzij die staatspartij later haar voorbehoud intrekt overeenkomstig artikel 28 (2).

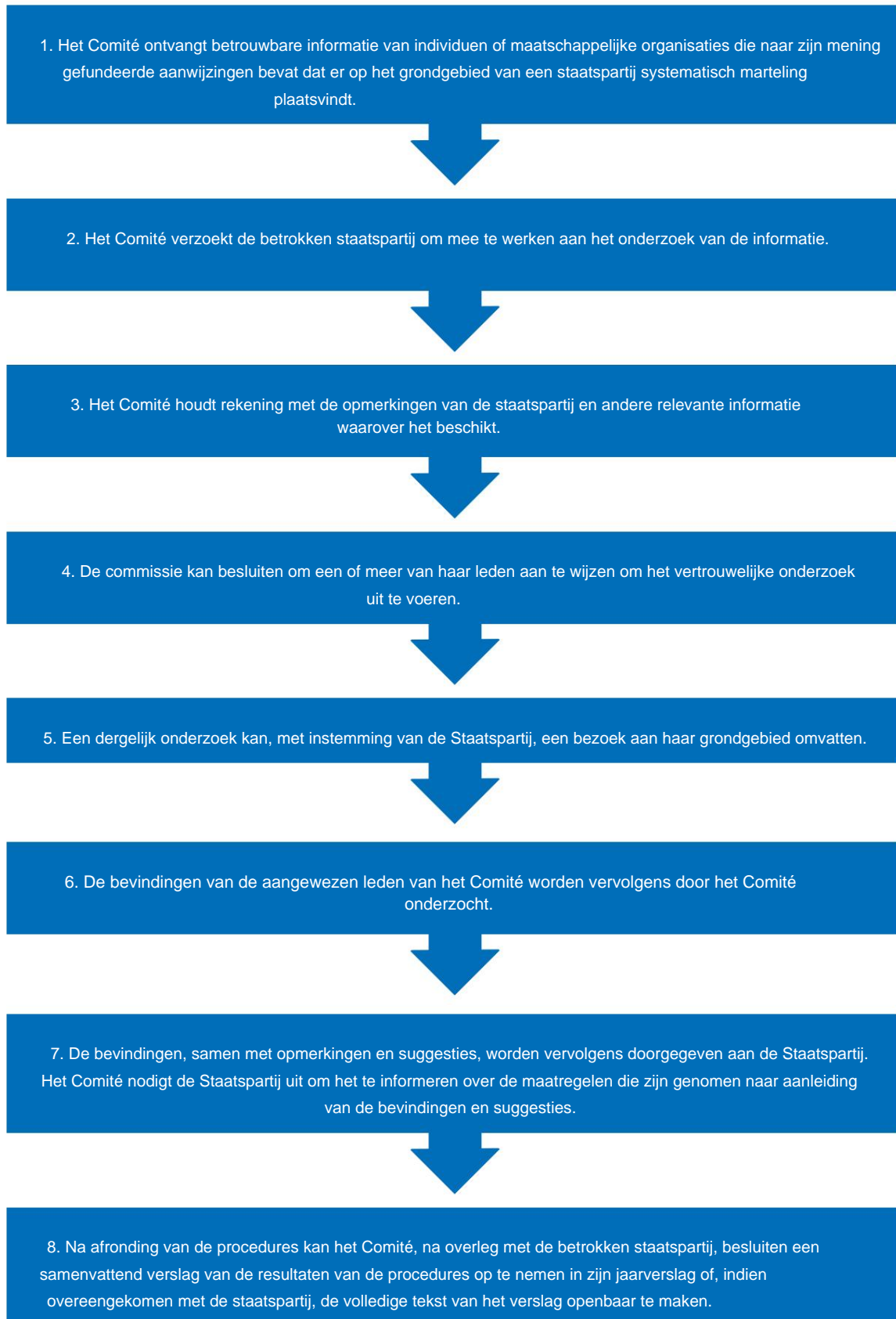
Recentelijk afgeronde onderzoeken naar Libanon (2014), Egypte (2016) en Wit-Rusland (2024) bevestigden dat er systematisch martelingen werden beoefend op het grondgebied van deze statenpartijen en het Comité deed aanbevelingen om een einde te maken aan deze praktijken en deze te voorkomen.²⁰⁷ Een lijst van afgeronde vertrouwelijke onderzoeken en bijbehorende documentatie per staatspartij is te vinden op www.ohchr.org/en/treaty-bodies/cat/vertrouwelijke-onderzoeken-onder-artikel-20-verdrag-tegen-marteling.

SYSTEMATISCHE PRAKTIJK VAN FOLTERING

“Het Comité is van mening dat marteling systematisch wordt beoefend wanneer het duidelijk is dat de gerapporteerde gevallen van marteling niet toevallig op een bepaalde plaats of op een bepaald tijdstip hebben plaatsgevonden, maar als gebruikelijk, wijdverbreid en opzettelijk worden gezien in ten minste een aanzienlijk deel van het grondgebied van het betreffende land. Marteling kan in feite van systematische aard zijn zonder dat dit voortvloeit uit de directe intentie van een regering. Het kan het gevolg zijn van factoren die de regering moeilijk kan beheersen, en het bestaan ervan kan wijzen op een discrepantie tussen het beleid zoals bepaald door de centrale regering en de uitvoering ervan door het lokale bestuur. Ontoereikende wetgeving die in de praktijk ruimte laat voor het gebruik van marteling kan ook bijdragen aan het systematische karakter van deze praktijk.”

A/48/44/Add.1, paragraaf 39.

²⁰⁷A/69/44 (Libanon), par. 106–115; A/72/44 (Egypte), paragrafen 58–71; en A/79/44 (Wit-Rusland), paragrafen 34–48.

Onderzoeksprocedure onder artikel 20208

208 De regels 75 tot en met 90 van het reglement van orde van het Comité bevatten nadere informatie over de procedures krachtens artikel 20 van het Verdrag.

C. INTER-STATE KLACHTEN ONDER ARTIKEL 21

Artikel 21 (1) (a) en (b)

“(a) Indien een Staatspartij van mening is dat een andere Staatspartij de bepalingen van dit Verdrag niet ten uitvoer legt, kan hij de kwestie schriftelijk onder de aandacht brengen van die Staatspartij. Binnen drie maanden na ontvangst van de mededeling verstrekt de ontvangende Staat de Staat die de mededeling heeft verzonden een toelichting of een andere schriftelijke verklaring ter verduidelijking van de kwestie, die, voor zover mogelijk en relevant, een verwijzing moet bevatten naar nationale procedures en genomen rechtsmiddelen, die in de kwestie aanhangig zijn of beschikbaar zijn;

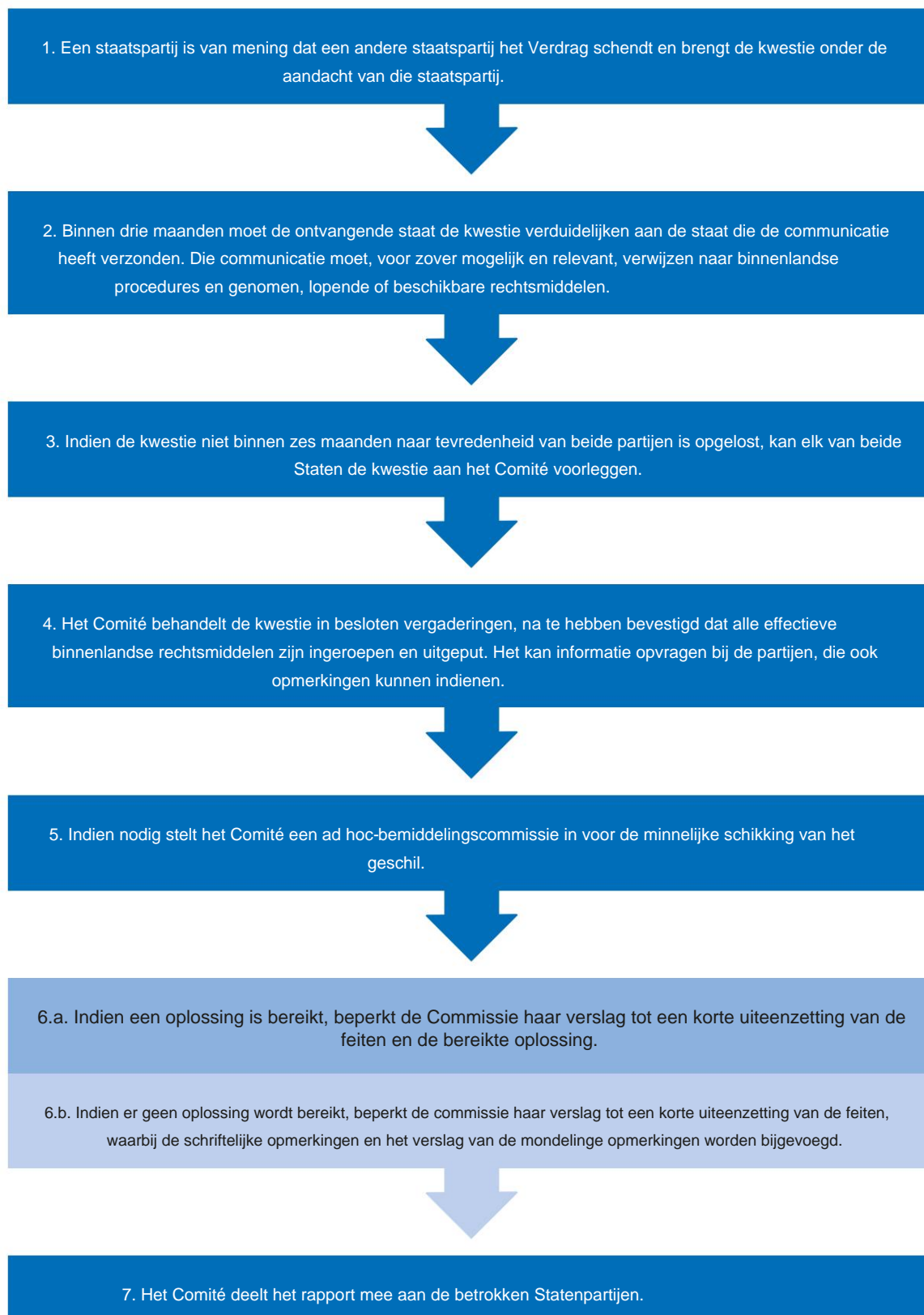
(b) Indien de kwestie niet binnen zes maanden na ontvangst door de ontvangende staat van de eerste mededeling naar tevredenheid van beide betrokken statenpartijen is opgelost, heeft elke staat het recht de kwestie voor te leggen aan het Comité, door middel van een kennisgeving aan het Comité en aan de andere staat;

Als een staatspartij van mening is dat een andere staatspartij het Verdrag schendt, kan hij de kwestie onder de aandacht brengen van die staatspartij en, indien de kwestie niet naar tevredenheid van beide partijen wordt opgelost, kan elke partij de kwestie voorleggen aan het Comité.²⁰⁹ De betrokken staatspartij moet echter hebben verklaard dat hij de bevoegdheid van het Comité erkent om interstatelijke klachten tegen hem in ontvangst te nemen. Het Comité behandelt de kwestie vervolgens, nadat is bevestigd dat alle effectieve binnenlandse rechtsmiddelen zijn ingeroepen en uitgeput. Rechtsmiddelen die onredelijk lang duren of waarschijnlijk geen effectieve verlichting bieden aan de persoon die het slachtoffer is van de schending van het Verdrag, worden niet als effectief beschouwd. Het Comité houdt vervolgens besloten vergaderingen om de communicatie te onderzoeken en stelt, indien van toepassing, een ad hoc-bemiddelingscommissie in voor de minnelijke oplossing van het geschil. Het Comité kan de betrokken Statenpartijen vragen om relevante informatie te verstrekken, en partijen kunnen vertegenwoordigd worden en mondelinge en/of schriftelijke opmerkingen indienen wanneer de kwestie door het Comité wordt overwogen. Het Comité dient vervolgens een rapport in. Als er een oplossing wordt bereikt, beperkt het Comité zijn rapport tot een korte uiteenzetting van de feiten en van de bereikte oplossing. Anders beperkt het Comité zijn rapport tot een korte uiteenzetting van de feiten; met bijvoeging van de schriftelijke opmerkingen en het verslag van de mondelinge opmerkingen van de betrokken Statenpartijen. Het rapport wordt meegedeeld aan de betrokken Statenpartijen.

Het interstatelijke klachtenmechanisme zoals voorzien in artikel 21 is nooit in werking getreden.

²⁰⁹ De regels 91 tot en met 101 van het reglement van orde van het Comité bevatten nadere informatie over de procedures krachtens artikel 21 van het Verdrag.

Inter-State klachtenprocedure onder artikel 21

D. INDIVIDUELE KLACHTEN ONDER ARTIKEL 22

Artikel 22 van het Verdrag bepaalt dat het Comité individuele klachten over vermeende schendingen van het Verdrag ontvangt en overweegt.²¹⁰ Iedereen die onder de jurisdictie van een staatspartij valt en beweert dat een dergelijke staatspartij zijn rechten zoals vastgelegd in het Verdrag heeft geschonden, kan een klacht indienen. De klacht kan worden ingediend via het online indieningsportal, die de klagers stapsgewijze begeleiding biedt.

De klacht kan worden ingediend door een slachtoffer van een vermeende overtreding of door een andere persoon met de schriftelijke toestemming van het slachtoffer. In sommige situaties kan de toestemmingsvereiste worden kwijtgescholden (bijvoorbeeld een slachtoffer zit in de gevangenis en is onbereikbaar of is het slachtoffer van gedwongen verdwijning).

Hoewel de procedure vertrouwelijk is, zijn de bevindingen van het Comité, ook wel 'besluiten' genoemd, openbaar. Indien klagers hun identiteit niet willen bekendmaken bij dergelijke beslissingen, dienen zij dit tijdens de registratiefase aan de Commissie kenbaar te maken.

De klacht moet basisinformatie over het slachtoffer bevatten, de staatspartij specificeren, een verslag van de feiten geven en uitleggen waarom de genoemde feiten naar verluidt een schending van de bepalingen van het Verdrag vormen. De klager moet ook de specifieke rechtsmiddelen aangeven die een slachtoffer wenst te verkrijgen.

De auteur van de mededeling moet kopieën verstrekken van alle documenten die relevant zijn voor de klacht, met name gerechtelijke en administratieve beslissingen. Als de documenten niet in een officiële taal van de Verenigde Naties zijn, moet een volledige of samenvattende vertaling worden verstrekt in een van de vier werktalen (Engels, Frans, Russisch of Spaans) van het secretariaat van het Comité.

De klacht moet zo spoedig mogelijk worden ingediend nadat alle nationale rechtsmiddelen zijn uitgeput. Hoewel er geen uiterste termijn is voor het indienen van een klacht, kan het Comité besluiten dat de tijd die is verstreken sinds het uitputten van de nationale rechtsmiddelen de behandeling van de claims door het Comité of de staatspartij onnodig moeilijk maakt en kan het een dergelijke klacht niet-ontvankelijk verklaren.

1. TUSSENTIJDSE MAATREGELEN

Om onherstelbare schade te voorkomen, kan de klager verzoeken dat het Comité een verzoek om voorlopige maatregelen uitvaardigt.²¹¹ Dergelijke verzoeken worden uitgevaardigd om acties te voorkomen die een risico op onherstelbare schade met zich meebrengen, dat wil zeggen, die niet ongedaan kunnen worden gemaakt, bijvoorbeeld de uitvoering van een doodvonnis of de deportatie van een persoon die het risico loopt te worden gemarteld of van het leven te worden beroofd. Een besluit om voorlopige maatregelen aan te vragen, impliceert geen besluit over de ontvankelijkheid of de gegrondheid van de klacht en kan worden ingetrokken in het licht van informatie die door de staatspartij of de klager is verstrekt.

Het Comité kan geen klacht in overweging nemen als dezelfde kwestie is of wordt behandeld door een ander mechanisme van internationaal onderzoek of schikking. Een dergelijk internationaal mechanisme zou bijvoorbeeld het Europees Hof voor de Rechten van de Mens of het Inter-Amerikaans Hof voor de Rechten van de Mens kunnen zijn, maar niet de klachtenprocedure van de Raad voor de Rechten van de Mens of klachten die zijn ingediend bij de speciale procedures van de Raad.

²¹⁰ De regels 102 tot en met 121 van het reglement van orde van het Comité bevatten nadere informatie over de procedures krachtens artikel 22 van het Verdrag.

²¹¹ Reglement van orde, regel 114.

2. WERKWIJZE

Een klacht die voldoet aan de prima facie registratiecriteria wordt verzonden naar de Rapporteur voor nieuwe klachten en voorlopige maatregelen die namens het Comité beslist over de registratie van de zaak. Vervolgens wordt deze, na registratie, verzonden naar de Staatspartij voor zijn opmerkingen over de ontvankelijkheid en de merites (termijn van zes maanden). In uitzonderlijke gevallen kan de Staatspartij de ontvankelijkheid van de klacht aanvechten (termijn van twee maanden) en een afzonderlijk besluit over de ontvankelijkheid verzoeken (een gesplitst verzoek). De Rapporteur beslist of het gesplitste verzoek wordt gehonoreerd. De opmerkingen van de Staatspartij worden verzonden naar de auteur van de klacht voor commentaar. Elke partij kan commentaar geven op de indiening van de andere partij en aanvullende relevante informatie en documenten sturen. Wanneer er opmerkingen van beide partijen zijn ontvangen, is de zaak klaar voor het Comité om zijn beslissing te nemen. Als de Staatspartij niet reageert, kan het Comité de zaak beslissen op basis van de informatie die beschikbaar is in het dossier. Een zaak kan worden stopgezet op verzoek van de Staatspartij - bijvoorbeeld wanneer deze irrelevant wordt - of op verzoek van de klager - bijvoorbeeld wanneer een klacht wordt ingetrokken.

Dezelfde materie =

- Dezelfde klager(s)
- Dezelfde feiten
- Dezelfde materiële rechten

Toelaatbaarheidscriteria

- De klacht moet betrekking hebben op een staatspartij die de bevoegdheid van het Comité heeft erkend onder artikel 22.
- Ratione personae – de klager moet onderworpen zijn aan de jurisdictie van de staatspartij.
- Ratione temporis – de vermeende schending heeft plaatsgevonden na de inwerkingtreding van het Verdrag in de desbetreffende staatspartij **ÿ** met uitzondering van de voortdurende gevolgen van schendingen die dateren van vóór de inwerkingtreding van het Verdrag.
- Ratione materiae – de vermeende schending heeft betrekking op rechten die in het Verdrag zijn vastgelegd en is voldoende onderbouwd **ÿ** voorbehouden en verklaringen moeten worden gecontroleerd.
- Uitputting van nationale rechtsmiddelen **ÿ** tenzij deze niet effectief zijn of onredelijk lang aanhouden.
- Dezelfde kwestie is niet in een ander internationaal onderzoek behandeld en wordt ook niet in overweging genomen. mechanisme.

Het Comité kan ook verzoeken om inzendingen van derden (inzendingen van andere organen, instanties, gespecialiseerde agentschappen en procedures van de Verenigde Naties en andere onafhankelijke bronnen, waaronder regionale mensenrechtenmechanismen, NGO's, nationale mensenrechteninstellingen, andere relevante gespecialiseerde instellingen, staatsagentschappen en -kantoren en academici) die kunnen helpen bij het onderzoeken van de communicatie. De procedure voor inzendingen van derden wordt beschreven in de [richtlijnen](#) van het Comité [over inzendingen van derden onder artikel 22 van het Verdrag. 212](#)

Zodra het Comité een beslissing neemt over de zaak, wordt de beslissing gelijktijdig aan de auteur en de staatspartij doorgegeven. De beslissing wordt op de OHCHR-website geplaatst als onderdeel van de jurisprudentie van het Comité en er wordt naar verwezen in het jaarverslag.

212 CAT/C/86.

Als het Comité besluit dat de klacht moet worden ingetrokken, niet-ontvankelijk is of dat er geen sprake is van een schending, wordt de zaak gesloten. Als het Comité besluit dat de feiten die aan het Comité worden voorgelegd een schending van de auteursrechten onder het Verdrag onthullen, verzoekt het de Staatspartij om informatie te verstrekken (binnen 90 dagen) over de stappen die het heeft genomen om uitvoering te geven aan zijn bevindingen en aanbevelingen. Als de Staatspartij geen passende maatregelen neemt, zal het Comité verdere maatregelen nemen die vereist kunnen zijn onder zijn vervolgsprocedure (een vergadering met de Staatspartij aanvragen, een herinnering sturen voor observaties, enz.). Er wordt een dialoog met de Staatspartij voortgezet en de zaak blijft open totdat er een bevredigende oplossing is gevonden.

Informatie over de follow-up is opgenomen in follow-uprapporten (geplaatst op de website)²¹³ en de vergaderingen waarin deze worden besproken, zijn openbaar.

Referentiematerialen

- OHCHR, “Het Comité tegen Foltering”, Informatieblad nr. 17.
- Richtlijnen voor indienen van derden krachtens artikel 22 van het Verdrag.

REPRESIALISATIES TEGEN ACTOREN UIT HET MAATSCHAPPELIJK MIDDELEEUWEN, MENSENRECHTENVERDEDIGERS, SLACHTOFFERS EN GETUIGEN VOOR HUN BETROKKENHEID BIJ HET VERDRAGSLICHAAM SYSTEEM

De afgelopen jaren zijn intimidatie en represailles tegen degenen die samenwerken met de verdragsorganen van de Verenigde Naties toegenomen. Personen in detentie behoren tot degenen die het risico lopen op dergelijke represailles. Dergelijke daden nemen vele vormen aan, variërend van lastercampagnes, reisverboden, bedreigingen, boetes, willekeurige arrestaties, lange gevangenisstraffen tot mishandeling en marteling. Slachtoffers en hun familieleden, evenals het maatschappelijk middenveld, kunnen met dergelijke vormen van represailles te maken krijgen als ze informatie aan het Comité verstrekken in het kader van de beoordeling van een rapport van een staatspartij, informatie verstrekken over individuele gevallen van mensenrechtenschendingen of tijdens bezoeken aan landen in het kader van de onderzoeksprocedure, inclusief die aan detentiecentra. Represailles komen in verschillende vormen voor en als personen denken dat ze het risico lopen op, of het doelwit zijn van, intimidatie of represailles vanwege hun betrokkenheid bij een verdragsorgaan, moeten dergelijke gevallen worden gemeld bij het betreffende verdragsorgaan.

Tijdens de negenenveertigste sessie heeft het Comité een mechanisme aangenomen om gevallen van represailles tegen actoren uit het maatschappelijk middenveld, mensenrechtenverdedigers, slachtoffers en getuigen voor hun betrokkenheid bij het verdragsorgaansysteem te voorkomen, monitoren en opvolgen. Vervolgens heeft het een rapporteur voor represailles onder artikel 19 en een rapporteur voor represailles onder artikelen 20 en 22 aangesteld.

Tijdens haar vijfenvijftigste sessie heeft het Comité richtlijnen aangenomen over de ontvangst en behandeling van beschuldigingen van represailles tegen personen en organisaties die samenwerken met het Comité onder artikelen 13, 19, 20 en 22 van het Verdrag (CAT/C/55/2). Deze richtlijnen omvatten een duidelijke erkenning van de waarde van de Richtlijnen tegen intimidatie of represailles (de San José-richtlijnen).

Een lijst met openbare documenten met betrekking tot represailles die door de rapporteurs voor represailles aan de verdragsstaten zijn gestuurd, is te vinden op www.ohchr.org/en/treaty-bodies/cat/reprisals.

²¹³ Zie www.ohchr.org/en/treaty-bodies/cat/follow-ups-communications.

VI

**Het Optionele Protocol bij
het Verdrag tegen foltering en andere
wrede, onmenselijke of gewelddadige handelin
Vernederende behandeling of bestraffing**

Het Optionele Protocol bij het Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing, dat gericht is op het voorkomen van foltering, werd in 2002 aangenomen en trad in 2006 in werking. Het Optionele Protocol richtte een internationaal mechanisme voor het voorkomen van foltering op, het Subcomité voor het voorkomen van foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing. Overeenkomstig artikel 3 van het Optionele Protocol dienen staten die partij zijn onafhankelijke nationale instanties op te richten voor het voorkomen van foltering en mishandeling op nationaal niveau, bekend als de nationale preventiemechanismen.

Het Optionele Protocol is verdeeld in zeven delen. Deel I bevat de algemene principes betreffende het Subcomité en de nationale preventiemechanismen. Deel II bevat bepalingen over de samenstelling van het Subcomité, de verkiezing van haar leden en de vaststelling van haar reglement van orde. Deel III stelt het mandaat van de Subcommissie vast. Deel IV bevat bepalingen over de oprichting, het mandaat en de werking van de nationale preventiemechanismen. Delen V tot en met VII behandelen technische kwesties, zoals ondertekening en ratificatie, verklaringen, inwerkingtreding en financiële bepalingen.

Voor de status van ondertekeningen, ratificaties en toetredingen tot het Optionele Protocol kunt u de [Verdragencollectie van de Verenigde Naties raadplegen](#).

A. DE SUBCOMMISSIE

Het Subcomité is een verdragsorgaan dat is opgericht door artikel 5 van het Optionele Protocol. Volgens artikel 11 van het Optionele Protocol heeft het een mandaat om detentieplaatsen te bezoeken en aanbevelingen te doen aan de Staten die partij zijn en hun nationale preventiemechanismen met betrekking tot de bescherming van personen die van hun vrijheid zijn beroofd tegen marteling en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing.

De Subcommissie begon haar werk in februari 2007. Het bestaat uit 25 onafhankelijke en onpartijdige leden met verschillende achtergronden en uit verschillende regio's van de wereld. Leden worden gekozen door de staten die partij zijn bij het Optionele Protocol voor een termijn van vier jaar en kunnen eenmaal worden herkozen.

De Subcommissie produceert een openbaar jaarverslag over haar activiteiten, dat ze presenteert aan het Comité en de Algemene Vergadering in New York. Naast haar veldwerk komt de Subcommissie ook drie keer per jaar bijeen voor een weeklange sessie op het kantoor van de Verenigde Naties in Genève.

Overeenkomstig artikel 11 van het Optionele Protocol zal de Subcommissie:

- Bezoek elke plaats die onder de jurisdictie van een staatspartij valt en waar personen mogelijk van hun vrijheid worden beroofd. Dit omvat bezoeken aan landen, vervolfbezoeken aan landen, adviserende bezoeken aan nationale preventiemechanismen en andere adviserende bezoeken.
- Adviseren en assisteren van staten die partij zijn bij het verdrag met betrekking tot de oprichting en werking van hun nationale preventiemechanismen, en het verstrekken van richtlijnen over het mandaat, de bevoegdheden en de werkwijzen van dergelijke mechanismen en alle andere daarmee verband houdende kwesties.
- Samenwerken met de relevante organen en mechanismen van de Verenigde Naties, evenals met de internationale, regionale en nationale instanties die zich inzetten voor de preventie van marteling.

De bezoeksrapporten zijn vertrouwelijk, tenzij de staatspartij toestemming geeft voor publicatie. De openbare rapporten zijn toegankelijk op de OHCHR-website op https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/TreatyBodyExternal/CountryVisits.aspx?SortOrder=Chronologisch.

B. NATIONALE PREVENTIEMECHANISMEN

Overeenkomstig artikel 17 van het Optionele Protocol zijn statenpartijen verplicht om nationale preventiemechanismen op te zetten, die onafhankelijke instanties zijn voor de preventie van marteling en mishandeling op nationaal niveau. Een nationaal preventiemechanisme is geen onderzoeksinstantie, het probeert patronen te identificeren en systemische risico's van marteling te detecteren, in plaats van klachten over marteling of mishandeling te onderzoeken of te beoordelen. Statenpartijen zijn verantwoordelijk voor het waarborgen dat zij een nationaal preventiemechanisme hebben dat voldoet aan de vereisten van het Optionele Protocol.

Nationale preventiemechanismen zijn gemandateerd om bezoeken af te leggen aan plaatsen waar personen van hun vrijheid zijn of kunnen worden beroofd, om de behandeling van personen op die plaatsen regelmatig te onderzoeken en aanbevelingen te doen aan de relevante autoriteiten. Ze hebben een adviserende functie, die ze uitoefenen met betrekking tot wetgevende en andere voorstellen, meningen, aanbevelingen en rapporten over alle kwesties die binnen hun mandaat vallen, inclusief de herziening van regels en instructies met betrekking tot de behandeling van personen die van hun vrijheid zijn beroofd. Ze hebben educatieve en communicatieve functies, aangezien ze educatieve, trainings- en bewustmakingsprogramma's uitvoeren die gericht zijn op het vergroten van het publieke bewustzijn van het voorkomen van marteling en mishandeling en bijdragen aan het informeren van personen op plaatsen waar hun vrijheid is beroofd, inclusief de detentieautoriteiten, over het Optionele Protocol en het voorkomen van marteling en mishandeling. Ten slotte hebben ze een mandaat om samen te werken met nationale, regionale en internationale actoren op het gebied van het voorkomen van marteling, inclusief de implementatie van hun aanbevelingen, en op alle urgente actieprocedures, inclusief de follow-up van gevallen van vermoedelijke marteling en gevallen van mogelijke represailles. Nationale preventiemechanismen moeten informatie verstrekken aan het Comité en met het Comité samenwerken tijdens de verschillende fasen van het rapportageproces.

Meer informatie over nationale preventiemechanismen is te vinden in OHCHR, *Preventing Torture: The Role of National Preventive Mechanisms – A Practical Guide*, Professional Training Series nr. 21 (New York en Genève, 2018), ontwikkeld door het programma voor capaciteitsopbouw van het verdragsorgaan.

Referentiematerialen

- Richtlijnen voor nationale preventiemechanismen ([CAT/OP/12/5](#)).

TECHNISCHE BIJSTAND EN HET SPECIAAL FONDS OPGERICHT DOOR DE OPTIONEEL PROTOCOL BIJ HET VERDRAG TEGEN FOLTERING EN ANDERE WREDE, ONMENSELIJKE OF VERNEDERENDE BEHANDELING OF BESTRAFFING

De staten die partij zijn bij het Optionele Protocol kunnen technische assistentie van OHCHR vragen voor het opzetten of versterken van hun nationale preventiemechanismen. Ze kunnen assistentie aanvragen via OHCHR-veldpresenties of het OHCHR-verdragsorgaan capaciteitsopbouwprogramma of een voorstel indienen voor een subsidie aan het Speciale Fonds dat is opgericht door het Optionele Protocol bij het Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing.

Het Speciale Fonds werd in 2011 opgericht krachtens artikel 26 van het Optionele Protocol. Het Speciale Fonds ondersteunt projecten die de aanbevelingen van het Subcomité implementeren die zijn opgenomen in de openbare bezoekrapporten, die zich richten op de oprichting of versterking van nationale preventiemechanismen. Aanvragen bij het Speciale Fonds kunnen worden ingediend door instellingen van staten die partij zijn bij het Optionele Protocol en die zijn bezocht door het Subcomité en hun nationale preventiemechanismen, en die hebben ingestemd met de publicatie van het bezoekrapport van het Subcomité. Aanvragen kunnen ook worden ingediend door nationale mensenrechteninstellingen die voldoen aan de principes met betrekking tot de status van nationale instellingen voor de bevordering en bescherming van mensenrechten (de principes van Parijs) en door NGO's, op voorwaarde dat de voorgestelde projecten worden uitgevoerd in samenwerking met in aanmerking komende statenpartijen of nationale preventiemechanismen. Daarnaast kunnen aanvragen worden ingediend door nationale preventiemechanismen ter ondersteuning van hun educatieve programma's, ongeacht of de staatspartij is bezocht door de s

SPECIAAL RAPPORTEUR VOOR FOLTERING EN ANDERE WREDE, ONMENSELIJKE OF Vernederende behandeling of bestraffing

In 1985 stelde de Commissie voor de Rechten van de Mens het mandaat in van een speciale rapporteur om "vragen te onderzoeken die relevant zijn voor marteling". Sinds 1985 is het mandaat regelmatig verlengd, het laatst in april 2023. De nu benoemde Speciale Rapporteur voor marteling en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing bestrijkt alle landen, ongeacht of een staat het Verdrag heeft geratificeerd. Het mandaat omvat drie hoofdactiviteiten:

- Het verzenden van dringende oproepen aan staten met betrekking tot personen waarvan gemeld wordt dat zij het risico lopen op marteling, evenals mededelingen over vermeende gevallen van marteling.
- Het uitvoeren van landbezoeken.
- Het jaarlijks indienen van verslagen over thematische kwesties en de activiteiten en werkmethoden van de mandaathouder bij de Mensenrechtenraad en de Algemene Vergadering.

Wanneer een staatspartij bij het Verdrag wordt beoordeeld, gebruikt het Comité ook informatie die is verkregen via landbezoeken van de Speciale Rapporteur aan het land dat wordt beoordeeld. De Speciale Rapporteur verwijst naar het Verdrag, evenals de jurisprudentie van het Comité, in de rapporten, communicaties en activiteiten van de mandaathouder.

Informatie over het werk van de Speciale Rapporteur is beschikbaar op www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-torture.

Op 12 december 1997 riep de Algemene Vergadering, overeenkomstig haar resolutie 52/149, 26 juni uit tot Internationale Dag van de Verenigde Naties ter ondersteuning van slachtoffers van marteling. Bij die gelegenheid brengt het Comité elk jaar een gezamenlijke verklaring uit met de Speciale Rapporteur, het Subcomité en de Raad van Toezicht van het Vrijwillige Fonds van de Verenigde Naties voor slachtoffers van marteling en het Speciale Fonds dat is opgericht door het Optionele Protocol.

**Het Verdrag en de
Agenda 2030 voor
Duurzame Ontwikkeling**

A. MENSENRECHTEN EN DE AGENDA VOOR DUURZAME ONTWIKKELING 2030

In september 2015 kwamen 170 staten bijeen op de VN-top voor de aanneming van de post-2015 ontwikkelingsagenda in New York om de Agenda voor Duurzame Ontwikkeling 2030 aan te nemen met als doel de wereld te transformeren. De Agenda 2030 dient als het algemene kader om wereldwijde en nationale ontwikkelingsacties te begeleiden. Het is de opvolger van de Millennium Development Goals, die werden vastgesteld na de Millennium Summit van de Verenigde Naties in 2000.

De Agenda 2030 bestaat uit 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen en 169 doelstellingen die alle landen vóór 2030 moeten hebben bereikt. Daarnaast bevat de agenda de implementatiemiddelen die bepalen welke middelen en partnerschappen nodig zijn om de doelstellingen en doelstellingen te realiseren. Daarnaast bevat de agenda follow-up- en evaluatieprocessen en -mechanismen op nationaal, regionaal en mondiaal niveau die de voortgang bij het bereiken van de doelstellingen en doelstellingen bewaken en begeleiden.

“Wij streven naar een wereld van universeel respect voor de mensenrechten en de menselijke waardigheid, de rechtsstaat, rechtvaardigheid, gelijkheid en non-discriminatie; van respect voor ras, etniciteit en culturele diversiteit; en van gelijke kansen” (paragraaf 8).

“De nieuwe Agenda wordt geleid door de doelen en principes van het Handvest van de Verenigde Naties, inclusief volledige eerbiediging van het internationale recht. Het is gegrondvest in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, internationale mensenrechtenverdragen, de Millenniumverklaring en het Outcome Document van de Wereldtop van 2005” (paragraaf 10).

“Wij bevestigen het belang van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, evenals andere internationale instrumenten met betrekking tot mensenrechten en internationaal recht. Wij benadrukken de verantwoordelijkheden van alle staten, in overeenstemming met het Handvest van de Verenigde Naties, om mensenrechten en fundamentele vrijheden voor iedereen te respecteren, beschermen en bevorderen, zonder onderscheid van welke aard dan ook wat betreft ras, kleur, geslacht, taal, religie, politieke of andere mening, nationale of sociale afkomst, eigendom, geboorte, handicap of andere status” (paragraaf 19).

Agenda 2030 (resolutie [70/1 van de Algemene Vergadering](#), voetnoten weggelaten).

De Agenda 2030 is zowel gebaseerd op internationale mensenrechtenwetgeving als gericht op het realiseren van de mensenrechten van iedereen. Het omvat een breed scala aan doelstellingen, gerelateerd aan alle burgerlijke, politieke, economische, sociale en culturele rechten en het recht op ontwikkeling; en biedt een mens- en planeetgerichte en gendergevoelige duurzame ontwikkeling voor mensen, de planeet, welvaart, vrede en partnerschappen. Het dwarsdoorsnijdende principe om niemand achter te laten is van toepassing op alle Duurzame Ontwikkelingsdoelen en -doelstellingen en weerspiegelt de mensenrechtenbeginselen van gelijkheid en non-discriminatie.

De expertise van de mensenrechtenmechanismen van de Verenigde Naties, namelijk de verdragsorganen, de universele periodieke evaluatie en de speciale procedures van de Mensenrechtenraad, kunnen helpen bij het realiseren van de Duurzame Ontwikkelingsdoelen. De follow-up- en evaluatieprocessen van de Agenda 2030, zoals de vrijwillige nationale evaluaties,²¹⁴ bieden precies zo'n kans. Om beleidscoherentie te waarborgen en

²¹⁴ Zie de Voluntary National Reviews Database (<https://hlpf.un.org/vnrs>).

Voor een effectieve tenuitvoerlegging moeten er verdere synergieën worden gecreëerd tussen de rapportage- en follow-upverplichtingen van de staten die partij zijn bij het verdrag met betrekking tot hun verplichtingen op het gebied van mensenrechten en de follow-up- en evaluatieprocessen van de Agenda 2030.

GEDESAGGREGEERDE GEGEVENS

Om ervoor te zorgen dat niemand achterblijft, moet er speciale aandacht worden besteed aan de situatie van personen die traditioneel het meest achterblijven en lijden aan een gebrek aan genot van mensenrechten, vanwege hun leeftijd, sociaaleconomische status, geslacht, etniciteit, geografische locatie of een andere reden. Dat vereist het verzamelen van uitgesplitste, hoogwaardige en actuele gegevens over meerdere dimensies.

Staten zouden dergelijke gegevens moeten verzamelen om ze te gebruiken in de follow-up- en evaluatieprocessen van de Agenda 2030. Op die manier kunnen ze hun successen, maar ook hun tekortkomingen, in de implementatie van de Agenda 2030 effectief en nauwkeurig bijhouden en ervoor zorgen dat niemand achterblijft.

Het verzamelen van uitgesplitste, hoogwaardige en actuele gegevens over meerdere dimensies is ook cruciaal om de voortgang te volgen die statenpartijen boeken bij het realiseren van hun verplichtingen onder internationale mensenrechtenverdragen. Mensenrechtenverdragsorganen hebben vaak hun zorgen geuit over het gebrek aan uitgesplitste gegevens die door statenpartijen worden verzameld en hebben aanbevolen dat zij dergelijke gegevens systematisch verzamelen.

B. HET VERDRAG EN DE DUURZAME ONTWIKKELINGSDOELEN

Agenda 2030 is gebaseerd op internationale mensenrechtenwetgeving, waaronder het Verdrag.

De Agenda 2030 streeft ernaar om ieders mensenrechten te realiseren, inclusief het recht op vrijheid van marteling en andere vormen van mishandeling en andere rechten die worden gegarandeerd door het Verdrag. Indicatieve en niet-uitputtende verbanden tussen de Duurzame Ontwikkelingsdoelen en de rechten en verplichtingen onder het Verdrag worden hieronder uitgelegd. Bovendien worden die verbanden aangetoond in de relevante secties van deze handleiding.

Doelstelling 2 roept staten op om honger te beëindigen, voedselzekerheid en verbeterde voeding te bereiken en duurzame landbouw te promoten. Iedereen, zonder discriminatie, heeft recht op voldoende voedsel,

wat inhoudt dat voedsel beschikbaar, toegankelijk en toereikend moet zijn.²¹⁵

Een gebrek aan genot van het recht op voldoende voedsel door personen die van hun vrijheid zijn beroofd, kan neerkomen op marteling en andere vormen van mishandeling. Staten moeten voldoen aan de basisvoedingsbehoeften van personen die van hun vrijheid zijn beroofd, inclusief gevangenen in detentiefaciliteiten, immigranten en asielzoekers in detentie- of uitzetcentra, of personen die in speciale zorgfaciliteiten wonen, zoals psychiatrische instellingen of sociale verzorgingstehuizen, en het beperken van iemands dieet mag nooit als straf worden gebruikt. Staten moeten bijzondere aandacht besteden aan degenen die specifieke dieetbehoeften kunnen hebben, zoals zieke personen, ouderen, vrouwen, kinderen, personen met een beperking en personen die in een instelling wonen die in een instelling woont ...

²¹⁵ Comité voor Economische, Sociale en Culturele Rechten, algemene opmerking nr. 12 (1999).

met HIV/AIDS. De doelstellingen van Doelstelling 2 omvatten het beëindigen van honger en het verzekeren van toegang voor alle personen, met name de armen en personen in kwetsbare situaties, inclusief baby's, tot veilig, voedzaam en voldoende voedsel het hele jaar door.

Doelstelling 3 roept staten op om een gezond leven te garanderen en welzijn te bevorderen voor iedereen, ongeacht de leeftijd.

Iedereen heeft, zonder discriminatie, recht op het genieten van de hoogst haalbare standaard van fysieke en mentale gezondheid. Het recht op gezondheid omvat onder andere: vrijheid van marteling en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing; het recht om vrij te zijn van niet-consensuele medische behandeling (zoals medische experimenten en onderzoek of gedwongen sterilisatie); het recht op preventie, behandeling en bestrijding van ziekten; toegang tot essentiële medicijnen; gezondheid van moeder, kind en reproductie; gelijke en tijdige toegang tot basisgezondheidsdiensten; en het verstrekken van gezondheidsgerelateerd onderwijs en informatie.²¹⁶ Alle gezondheidszorgdiensten, -goederen en -faciliteiten moeten in voldoende hoeveelheid beschikbaar zijn; toegankelijk; aanvaardbaar met betrekking tot medische ethiek, gender en culturele geschiktheid; wetenschappelijk en medisch passend; en van goede kwaliteit. In de context van het Verdrag is Doelstelling 3 van bijzonder belang voor personen die van hun vrijheid zijn beroofd;²¹⁷ vrouwen die te maken hebben met beperkingen op hun seksuele en reproductieve gezondheid en reproductieve rechten; personen die onderworpen zijn aan niet-consensuele medische behandeling; en in de context van de revalidatie van slachtoffers van marteling en andere vormen van mishandeling. Doelstelling 3 omvat het terugdringen van de wereldwijde moedersterfte; het beëindigen van vermijdbare sterfgevallen van pasgeborenen en kinderen jonger dan 5 jaar; het beëindigen van de epidemieën van aids, tuberculose, malaria en verwaarloosde tropische ziekten en het bestrijden van hepatitis, door water overgedragen ziekten en andere overdraagbare ziekten; en het versterken van de preventie en behandeling van middelenmisbruik, waaronder misbruik van verdovende middelen en schadelijk alcohol.

Doelstelling 4 roept staten op om inclusief en gelijkwaardig kwaliteitsonderwijs te garanderen en levenslange leermogelijkheden voor iedereen te bevorderen.

Iedereen heeft recht op onderwijs, dat gericht moet zijn op de volledige ontwikkeling van de menselijke persoonlijkheid en het gevoel van zijn waardigheid en op het versterken van het respect voor mensenrechten en fundamentele vrijheden. Onderwijs moet beschikbaar, toegankelijk, aanvaardbaar in zijn vorm en inhoud en aanpasbaar zijn.²¹⁸ In de context van het Verdrag is Doelstelling 4 van bijzonder belang voor kinderen in speciale zorginstellingen; kinderen die van hun vrijheid zijn beroofd; kinderen in de gevangenis met een ouder; en in de context van technisch, beroeps- en tertiair onderwijs dat wordt verstrekt aan personen die van hun vrijheid zijn beroofd met het oog op hun re-integratie in de samenleving na hun vrijlating. De doelstellingen van Doelstelling 4 omvatten het garanderen van gelijke toegang voor alle vrouwen en mannen tot betaalbaar en kwalitatief technisch, beroeps- en tertiair onderwijs; het aanzienlijk verhogen van het aantal jongeren en volwassenen met relevante vaardigheden, waaronder technische en beroepsvaardigheden, voor werkgelegenheid, fatsoenlijke banen en ondernemerschap; en het garanderen dat alle jongeren en een substantieel deel van de volwassenen, zowel mannen als vrouwen, geletterdheid en rekenvaardigheid bereiken.

²¹⁶ Comité voor Economische, Sociale en Culturele Rechten, algemene opmerking nr. 14 (2000).

²¹⁷ Personen die van hun vrijheid zijn beroofd, hebben complexe gezondheidsbehoeften. Ze zijn vatbaarder voor ziektes, middelenafhankelijkheid en psychische aandoeningen. Ze worden vaak geconfronteerd met verslechterende gezondheidstoestanden als gevolg van ongezonde omstandigheden, overbevolking en ontoereikende gezondheidszorgdiensten. Overdraagbare ziekten zijn een bijzonder probleem op plekken waar de vrijheid is ontnomen. Staten moeten ervoor zorgen dat de gezondheidszorg voor personen die van hun vrijheid zijn beroofd, voldoende wordt gefinancierd en bemand. Ze moeten bijzondere aandacht besteden aan specifieke gezondheidszorgbehoeften, waaronder preventieve gezondheidszorg en psychologische zorg, van personen die specifieke gezondheidszorgbehoeften kunnen hebben, zoals ouderen, vrouwen, kinderen, personen met een beperking en personen die leven met hiv/aids.

²¹⁸ Comité voor Economische, Sociale en Culturele Rechten, algemene opmerking nr. 13 (1999).

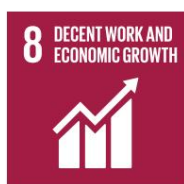
Doelstelling 5 roept staten op om gendergelijkheid te bereiken en alle vrouwen en meisjes te empoweren.

Doelstelling 5 is van bijzonder belang voor het Verdrag in de context van vrouwenhandel en seksuele uitbuiting van vrouwen; de omstandigheden van vrouwen die van hun vrijheid zijn beroofd, rekening houdend met hun specifieke beschermingsbehoeften in dergelijke situaties; en gendergerelateerd geweld, waaronder huiselijk geweld, vrouwelijke genitale verminking, schendingen van reproductieve rechten, waaronder gedwongen sterilisatie, gedwongen abortus en restrictieve abortuswetten, en verkrachting en seksueel geweld. De doelstellingen van Doelstelling 5 omvatten het beëindigen van alle vormen van discriminatie tegen alle vrouwen en meisjes overal; het elimineren van alle vormen van geweld tegen alle vrouwen en meisjes in de publieke en private sfeer, waaronder mensenhandel en seksuele en andere vormen van uitbuiting; en het verzekeren van universele toegang tot seksuele en reproductieve gezondheid en reproductieve rechten.

Doel 6 roept staten op om de beschikbaarheid en het duurzame beheer van water en sanitaire voorzieningen voor iedereen te waarborgen.

Iedereen heeft recht op voldoende, veilig, acceptabel en toegankelijk water voor persoonlijk en huishoudelijk gebruik, wat betekent water om te drinken, persoonlijke sanitaire voorzieningen, het wassen van kleding, het bereiden van voedsel en persoonlijke en omgevingshygiëne.²¹⁹ Personen die van hun vrijheid zijn beroofd, kunnen echter te kampen hebben met een gebrek aan voldoende en schoon drinkwater, evenals water voor sanitaire voorzieningen, wat kan resulteren in slechte hygiënische omstandigheden en ernstige gevolgen voor de gezondheid kan hebben. Dat kan een schending van het Verdrag vormen. De doelstellingen van Doelstelling 6 omvatten het bereiken van toegang tot adequate en billijke sanitaire voorzieningen en hygiëne voor iedereen en een einde aan openbare defecatie, met speciale aandacht voor de behoeften van vrouwen en meisjes en degenen in kwetsbare situaties.

Doelstelling 8 roept staten op om aanhoudende, inclusieve en duurzame economische groei, volledige en productieve werkgelegenheid en fatsoenlijk werk voor iedereen te bevorderen.

Doelstelling 8 is van bijzonder belang voor het Verdrag in de context van het uitroeien van gedwongen arbeid en arbeidsuitbuiting, evenals kansen voor gevangenen om te werken. De doelstellingen van Doelstelling 8 omvatten het nemen van onmiddellijke en effectieve maatregelen om gedwongen arbeid uit te roeien.

Doelstelling 10 roept staten op om ongelijkheid binnen en tussen landen te verminderen.

Het is van bijzonder belang voor het Verdrag in de context van de verplichting van statenpartijen om leden van kwetsbare groepen, zoals personen met een beperking, lesbische, homoseksuele, biseksuele, transgender en interseksuele personen en leden van etnische, raciale, religieuze, leeftijds-, gezondheids- en andere groepen, te beschermen tegen marteling en andere mishandeling. Dat omvat het elimineren van discriminerende wetten, beleid en praktijken en het aannemen van passende wetgeving, beleid en actie. Om een voorbeeld te geven, in sommige landen worden transgender en interseksuele personen geconfronteerd met misbruiken, zoals gedwongen sterilisatie, om hun geslacht in officiële documentatie te kunnen veranderen, wat kan neerkomen op een behandeling die in strijd is met het Verdrag. De doelstellingen van Doelstelling 10 omvatten het waarborgen van gelijke kansen en het verminderen van ongelijkheden in uitkomst, onder meer door het elimineren van discriminerende wetten, beleid en praktijken en het bevorderen van passende wetgeving, beleid en actie in dit opzicht.

²¹⁹ Comité voor Economische, Sociale en Culturele Rechten, algemene opmerking nr. 15 (2002).

Doelstelling 16 roept staten op om rechtvaardige, vreedzame en inclusieve samenlevingen te bevorderen. Het

richt zich onder andere op kwesties als persoonlijke veiligheid, toegang tot justitie en de rechtsstaat, corruptie, goed bestuur, fundamentele vrijheden en non-discriminatie. Doelstelling 16 is van bijzonder belang voor het Verdrag in de context van het verminderen van geweld dat kan neerkomen op marteling en andere vormen van mishandeling; het

bevorderen van de rechtsstaat en het waarborgen van gelijke toegang tot justitie in de context van het ter verantwoording

roepen van degenen die verantwoordelijk zijn voor martelingen en andere vormen van mishandeling en het waarborgen van het recht van slachtoffers op genoegdoening; en het ontwikkelen van effectieve, verantwoordelijke en transparante instellingen, ook in het strafrechtstelsel.

De doelstellingen van Doelstelling 16 omvatten het aanzienlijk verminderen van alle vormen van geweld en de daarmee samenhangende sterftecijfers overal; het beëindigen van misbruik, uitbuiting, mensenhandel en alle vormen van geweld tegen en marteling van kinderen; het bevorderen van de rechtsstaat op nationaal en internationaal niveau en het waarborgen van gelijke toegang tot justitie voor iedereen; en het ontwikkelen van effectieve, verantwoordelijke en transparante instellingen op alle niveaus.

Doel 17 roept staten op om de implementatiemiddelen te versterken en het wereldwijde partnerschap voor duurzame ontwikkeling nieuw leven in te blazen. Het is met name belangrijk voor het opbouwen van een wereldwijd

kiesdistrict en het versterken van de implementatiemiddelen, waardoor de Agenda 2030 haalbaar wordt en het genot van onderling verbonden mensenrechten wordt bevorderd.

De doelstellingen van Doelstelling 17 omvatten het versterken van binnenlandse en internationale hulpbronnen; het

helpen van ontwikkelingslanden bij het bereiken van een duurzame schuldenlast op de lange termijn; het bevorderen van technologieoverdracht en capaciteitsopbouw; het verbeteren van de beleidsmatige en institutionele samenhang; het respecteren van de beleidsruimte van landen; het bevorderen van partnerschappen tussen meerdere belanghebbenden; en het vergroten van de beschikbaarheid van uitgesplitste gegevens.

Bijlage

REFERENTIEMATERIALEN

Algemene opmerking nr. 2 (2007) over de uitvoering van artikel 2 ([CAT/C/GC/2](#)).

Algemene opmerking nr. 3 (2012) over de uitvoering van artikel 14 ([CAT/C/GC/3](#)).

Algemene opmerking nr. 4 (2017) over de uitvoering van artikel 3 in de context van artikel 22 ([CAT/C/GC/4](#)). Algemeen commentaar nr. 4 (2017) vervangt algemeen commentaar nr. 1 (1997) van het Comité.

OHCHR, *Istanbul Protocol: Handleiding voor het effectief onderzoeken en documenteren van marteling en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing*, Professionele trainingsreeks nr. 8/Rev. 2 (New York en Genève, 2022).

De basisbeginselen en richtlijnen inzake het recht op voorziening en herstel voor slachtoffers van ernstige schendingen van de internationale mensenrechtenwetgeving en van ernstige schendingen van het internationale humanitaire recht (resolutie [60/147 van de Algemene Vergadering](#)).

Resoluties van de Algemene Vergadering over het moratorium op het gebruik van de doodstraf (bijvoorbeeld resoluties [62/149 van de Algemene Vergadering](#), [63/168](#) en [65/206](#)).

Verklaring over de bescherming van alle personen tegen gedwongen verdwijning (Algemene Vergadering resolutie [47/133](#)).

OHCHR, *Gedwongen verdwijningen*, Fact Sheet nr. 6/Rev. 4 (New York en Genève, 2023).

OHCHR, *Individuele klachtenprocedures onder de mensenrechtenverdragen van de Verenigde Naties*, Fact Sheet nr. 7/Rev. 2 (New York en Genève, 2013).

OHCHR, "Het Comité tegen Foltering", Informatieblad nr. 17.

Het Protocol ter voorkoming, bestrijding en bestraffing van mensenhandel, met name vrouwenhandel en kinderhandel, tot aanvulling van het Verdrag van de Verenigde Naties tegen grensoverschrijdende georganiseerde misdaad (resolutie [55/25 van de Algemene Vergadering](#), bijlage II).

Internationale Arbeidsorganisatie, Verdrag inzake gedwongen arbeid, 1930 ([nr. 29](#)) en het bijbehorende protocol.

Internationale Arbeidsorganisatie, Verdrag betreffende de afschaffing van gedwongen arbeid, 1957 ([nr. 105](#)).

Internationale Arbeidsorganisatie, Verdrag betreffende de ergste vormen van kinderarbeid, 1999 ([nr. 182](#)).

De [basisprincipes voor het gebruik van geweld en vuurwapens door wetshandhavers](#).

De standaardminimumregels van de Verenigde Naties voor de behandeling van gevangenen (de Nelson Mandela-wet Regels) (resolutie [70/175 van de Algemene Vergadering](#), bijlage).

De basisprincipes voor de behandeling van gevangenen (resolutie [45/111 van de Algemene Vergadering](#), bijlage).

Het geheel van beginselen voor de bescherming van alle personen onder welke vorm van detentie of gevangenschap dan ook (resolutie [43/173 van de Algemene Vergadering](#), bijlage).

De beginselen van medische ethiek die relevant zijn voor de rol van gezondheidspersoneel, met name artsen, bij de bescherming van gevangenen en gedetineerden tegen marteling en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing (resolutie [37/194 van de Algemene Vergadering](#), bijlage).

De gedragscode voor wetshandhavingsfunctionarissen (resolutie [34/169 van de Algemene Vergadering](#), bijlage).

De regels van de Verenigde Naties voor de behandeling van vrouwelijke gevangenen en niet-vrijheidsbenemende maatregelen voor
Vrouwelijke delinquenten (de Bangkok-regels) (resolutie [65/229 van de Algemene Vergadering](#), bijlage).

De Standaardminimumregels van de Verenigde Naties voor de toepassing van jeugdrechtspraak (de Beijing
Regels) (resolutie [40/33 van de Algemene Vergadering](#), bijlage).

De standaardminimumregels van de Verenigde Naties voor niet-bewaringsmaatregelen (de Tokio-regels)
(Resolutie van de Algemene Vergadering [45/110](#), bijlage).

De regels van de Verenigde Naties voor de bescherming van minderjarigen die van hun vrijheid zijn beroofd (Algemene Vergadering)
resolutie [45/113](#), bijlage).

UNITED NATIONS
HUMAN RIGHTS
OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER

Bureau van de Hoge Commissaris
voor de Mensenrechten
van de Verenigde Naties (OHCHR)
Palais des Nations CH
1211 Genève 10 – Zwitserland Telefoon: +41
(0) 22 917 92 20 E-mail: ohchr-
infodesk@un.org Website:
www.ohchr.org

ISBN 978-92-1-003233-9

9 789210 032339